

حکومهتا هه‌ریما کوردستانی - عیراق
وهزارهتا په‌روهردی
ریشه‌به‌ریا گشتی یا پروگرام و چاپه‌مه‌نییا

زمان و نه‌دهبی کوردی

بو

پولا هه‌فتی بنه‌ره‌ت

دانانا

لیژنه‌کی ژ وهزاره‌تا په‌روهردی

بژاره‌کرن و پیدا‌چوون و دارشتنا هه‌ردوو پشکین ریزمان و نه‌دهبی

شیرکو نه‌حه‌مه‌د هه‌ویز

یاسین عوسمان هه‌سه‌ن

نه‌لمان نه‌حه‌مه‌د سه‌لیم

حه‌مه‌د نه‌حه‌مه‌د هه‌مه‌د

وارتکیس مؤسیس سه‌رکیسیان

لیژنه‌کی ژ ریشه‌به‌ریا گشتی یا په‌روهردا دهوکی ژ زاری کرمانجییا خواری نینایه سه‌ر زاری کرمانجییا ژووری

۱۴۳۳ مشه‌ختی

۲۰۱۲ زایینی

۲۷۱۲ کوردی

چاپا چواری

چاپخانه‌ی المستقبل - لوبنان

پيشه‌کي

ومزارهتا په رومردی يا ههريما كوردستانا عيراقی ليژنه ك پيک ئينا بو پيدا چوون و بزاره كرنا په رتوو كا زمان و نه ده بي كوردی يا پولا حهفتی بنه رهي ، ليژنی دست ب كارين خو كر، بتاييه تي دستكاري د ههردوو پشكين ريزمان و نه ده بيدا كر . پشكا ريزمانی يا قی په رتوو كی ب جوره كی و هسا هاتيه داريزتن كو نموونه ب ههردوو زارين سه ره كی بين زمانی كوردی تيدا هه بن ، دا قوتابيين مه هه رزوو شارمزاى ههردوو زارين سه ره كی بين زمانی خوبين ، ههروهسا بو هندی دا ب سه لمينين كو زمانی كوردی هه ر دبنياتدا ئيك زمانه، نه و جوداهيا دناقبه را زارين ويدا هه ي هند نينن كو بينه جهی مه ترسیی .

داخوازی ژ ماموستايين به ريزين ماددهی دكهين ، كو گرنگيه كا مه زن ب چه وانیا روونكرن و گوئنا پشكا ريزمانی يا قی په رتوو كی بدن، نموونا ژ ههردوو زارين سه ره كی بين زمانی كوردی بيخنه بهرچاقين قوتابی و خویندكاران وباش تيبگه هينن، وبكه نه دوستين زمانی وان، گیانی قه كولين و هزر كرنی د هه می قولاً چين زمانيدان بيخنه ددلی واندا .

پشكا نه ده بی ژی دستكاريه كا تمام تيدا هاتيه كرن، ژيانا شاعيران و نقيسه ران ب دريژی هاتيه باسكرن، نموونه بين هوزان و په خشانان تيدانه، دگه ل هه ر نموونه كی ژی مه نه و هوزان يان نه و په خشان نيشادايه كو دقيت قوتابی ژبه ر بكه ت، داخوازا مه ژ ماموستايان ژی نه وه كو پيگيريی ب وی دست نيشانكرنی بكه ن .

دياره چ كار دبی كيّم و كورتی نابن ، ژبه ر هندی داخوازای ژ ماموستايين به ريز دكهين ، هه ر جوره كی كيّم و كورتی و كيّماسيه كی ب بهرچاقين وان بكه قيت توّمار بكه ن، و ب ريكا ريشه به ریا په رومردا قه زايين خو مه پی ناگه هدار بكه ن، بو هندی دا تيبنی و پيشنيارين وان ل بهرچاف و مريگرين .

ليژنا بزاره كرن و دارشتنی

پوونگرنهك

زمانی کوردی زمانهکی رهسهنه، وهك هه می زمانین جیهانی چهند زار ههنه، وهه ر دبنیاتدا زمانی کوردی خودانی ئیک ریزمانه، و چ جوداهیا وهسا دناقبههرا زارین زمانی کوردییدا ژ لایی ریزمانیقه نییه، تنی هندهك تشتین بچویک نهبن کو دناق هه می زارین زمانین جیهانی دیاردبن، بهلی بو هندی دا زاروکین دهقههرا بههدینان ب زمانی زکماکی بخوینن و بنقیسن، و پتر دوان بابتهان بگههن نهوین دخوینن. گهلهك بزاق بو وی چهندی ژ لایی خهلکی دهقههرا بههدینانقه هاتنه کرن، و داخازا هه می خهلکی بههدینانه نهخاسمه دایابین قوتابیان کو زاروکین وان ب زمانی دایکی بخوینن و فیربین . بو قی چهندی بو بجهئینانا نارمانجین پهروهدهیی ،ریشهبهریا گشتی یا پهروهردا پاریزگهها دهوکی ب فه ر زانی کو لیژنهکی ژسهپهرشتیارو ماموستایین شارهزایین زمانی کوردی پیک بینیت بو گوهورینا پهرتووکا زمان و نهدهبی کوردی ژ زاری کرمانجیا خاری بو زاری کرمانجیا سهری یا پولا هفتی بنههتی بیی دهستکاری یان زیدهکرن یان کیمکرنا بابتهین پهرتووکی ، نهوبوو لیژنی هه ر زوی دهست بکاری خو کر، و ددهمهکی کورتدا و ب چهند روزهکا شیا قی نهرکی ب ستویی خوقه بگریت، و دلسوزانه کاری خو بجه بینیت بو هندی دا پهرتووکا ریزمان و نهدهبی کوردی ب زاری کرمانجیا ژووری هه ر ژدهسپیکا سالا خواندنن ۲۰۰۹ - ۲۰۱۰ بکهقیته بهر دهستی قوتابیین دهقههرا بههدینان ، نهقجا توژی ماموستایین ریژداری زمانی کوردی ببه خه مخوری زمانی خو ، و گرنگیهکی بده زاری کرمانجیا ژوری، و قوتابیان د تیپگههینه، چونکی هیقیین پاشهروژا مللهتینه، و مللهت ب وان دی ناقهدان و پیشکهفتی بیت .

لیژنا گوهورینی

لیژنا گوهورینی

۲۰۰۹-۸-۶

پشکا ریزمانی

- ۱- کەردستین تھیسینی .
- ۲- دەنگین زمانی و پیتین پەیشی .
- ۳- برگەیین پەیشی .
- ۴- شیوەیین پەیشی .
- ۵- جوداهی دناقبەرا رستەیی و گریدا .
- ۶- جورین رستەیی (رستە ژ لایئ ناڤەرۆکیڤه) .
- ۷- رستەیا راگەھاندن : ا- رستا نەری .
ب- رستا نەری .
- ۸- رستەیا پرس .
- ۹- رستەیا سەرسورمان .
- ۱۰- بنیاتین رستی : ا- (بکەر - کاری تەمام) .
ب- (نیھاد - گوزارە، کاری بیھیز) (نەتەمام) .
- ۱۱- کار : ا- کاری بهیز (تەمام) . ب- کاری بیھیز (نەتەمام) .
- ۱۲- دیارکەری ناڤی تەمامەکەری کاری .
- ۱۳- ناڤ .
- ۱۴- جورین ناڤی :
ا- ناڤ ژ لایئ ناڤەرۆکیڤه ناڤی (تاییبەتی - گشتی - کۆمەل) .
ب- ناڤ ژ لایئ ھەبوونیڤه (ناڤی بەرجەستە ناڤی واتایی) .
- ۱۵- نەرکی ناڤی درستەیییدا .

۱۶- جهناق :

- ا- جهناقین که سی یین سه ربه خو (جودا) د کرمانجیا خواریدا .
- ب- جهناقین که سی یین سه ربه خو (جودا) د کرمانجیا ژووریدا .
- ج- جهناقین که سی یین سه ربه خو (جودا) د کرمانجیا ژووریدا .

۱۷- چاوگ .

۱۸- کارژ لای دهمیشه : ا- کاری بوری (رابردوو) .

ب- کاری نه بوری (رانه بردوو) .

ج- کاری داخوازی .

که رهستین نقیسنی

- ۲ -

رسته
↓
گری
↓
په یف
↓
برگه
↓
پیت

- ۱ -

پیت
↓
برگه
↓
په یف
↓
گری
↓
رسته

ل سالین بۆریدا هه وه که رهستین نقیسنی خواندینه ، نه و ژى ژ بچوو کترین که رهسته ، کو (پیت) ه ، پاشی ب لیکدانا دوو پیتان یان پتر (برگه) دروستکرییه ، ژ برگان ژى (په یف) دروستکرییه و دوو په یف یان پتر داینه ره خ ئیک و (گری) ژى دروستکرییه ، نه فه ژى هه وه دچهند قوناغین ئیک لدویف ئیکدا خواندییه ، هه تا هوین شیاینه (رستی) ژى دروست بکه ن .

هه ر وه کی دستوونا (۱) دا ب ناشکرا ژ بچوو کترین که رهسته بۆ مه زترین که رهستی نقیسنی هاتینه فیرکرن .

لی قوتابی خوشتھی ئەف ساله دی ژ مەزنترین کەرەستی نقیسینی بو
بچوو کترین کەرەستی نقیسینی خوینین، هەر وه کو دستوونا (۲) ۱۵
دیاره .

پاهینان

(گری - پیت - پهیف - رسته - برگه)

- ۱- قان کەرەستەیان ژ بچوو کترین کەرەسته بو مەزنترین کەرەسته ریزبکه .
- ۲- بچوو کترین کەرەستی نقیسینی کیژ که ؟
- ۳- یا ژ پیتی مەزنتر چیه ؟
- ۴- یا ژ برگه مەزنتر چیه ؟
- ۵- دوو پهیف ب هاریکاریا نامرازی دانه پال - خسته سهه (ی ، ا ، ی ، ین) دابنه رهخ ئیک چ ژی دورست دبیت ؟
- ۶- مەزنترین کەرەستی نقیسینی کیژ که ؟
- ۷- قیجاری کەرەستەیین نقیسینی ژ مەزنترین کەرەسته بو بچوو کترین کەرەسته ریزبکه .

دهنگين زمانى و پيتين پهيڻى

- ۱- دارا نازادى ب خوڻى دهيتته ناقدان .
- ۲- سيروان رووبارهكى كوردستانييه .
- ۳- برا له پشت برا بيت ، مه گهر قهزا له لاي خودا بيت .
- ۴- كومه له شاخيك سهخت و گهر دن كەش

ناسمانى شين گرتوته باووش

نه گهر هوږ بهرى خو بدەينه نهوان رستهين ل سهرى دى بو مه
دياربيت كو ههر رستهيهك ژ چەند پەيقان پيکھاتييه ، كو ب شيويه كى
تايبەت هاتينه ريز كرن و داينه رهخ نيك و واتاو رامانه كا تمام ددهن .
پەيقان نهقان ديرا ژى ژ برگهيه كى يان چەند برگه يان پيکھاتينه ، برگه
ژى ب هيچ رهنگه كى بى بزوين نابيت .

نه گهر نهوان برگه يان پتر شروقه بكهين ، دى بومه دياربيت ، كو ههر
برگهيهك ژ چەند دهنگين زمانى پيکھاتييه ، بو نمونه ، برگهيا (۱۵) ژ
ههر دوو دهنگين (۲) و (۱) پيکھاتييه ، ههر نيك دهنگه كه ژ دهنگين
زمانى مروقى و ب قى چەندى ههر زمانه كى كومه له كا دهنگين تايبەت ب
خوڤه ههنه ، كو ب ريكا وان پهيڻ و رسته دهينه دروستكرن ، ودبەنه
بنياتى دان وستاندن و ناخفتنى لناقبهرا كه سانين سهر ب نيك زمانقه .
نهو دهنگ ژى دياره ههر نيك ژ وان شيويهى دهر برين و دهر كهفتنى ژ
نهندامى ناخفتنى (گهروى ، نه زمان ، ددان ، ليڻ ..... هتد) جودايه
، ههر نيك وه كى خو پشكداريى تيدا دكهت .

ئەو دەنگىن تايبەت ب زىمانى كوردى قە بۇ ھەر دەنگە كى نىشانە يەك
يا ھاتىيە دانان دىيژنى (پىت) ، بۇ ھندى د دەمى نقىسىنىدا بەينە
نىاسىن، وەك دەنگى (ك) دەمى ژ دەقى دەيتە دەرى ، تى ئاوازەكە و
ب گوھى مە گوھ لىدبىت و ھەست پى دكەين .

ھەر مللەتەكى بۇ دەنگىن زىمانى خۇ ھندەك نىشان دانىنە ، بۇ ئوونە :
لايى ھندەك ژ وان مللەتان ئەف دەنگە ب نىشان (ك) ، ولاى ھندەكىن
دى ب نىشان (K) ، ولىك مللەتىن دى ب نىشان جياواز ژقان ھەردوو
نىشان بۇ ھاتىيە دەستىشانكرن ، ئەو نىشانە يا كو بۇ دەنگى زىمانى
ھاتىيە دانان و ب كوردى دىيژنى (پىت) .

ژقى چەندى بۇ مە دىاردبىت ، كو پىت نىشانە و وينەيى وان دەنگانە
كو دنقىسىنىدا بكار دەين ، دەنگىن زىمانى ژى ھەنە ددەربىنىدا دگرانن،
و ھەنە دسقىك ، ب قى شىوھى ئەم دشىين دەنگىن زىمانى كوردى بکەينە
دوو كۆمەلە :-

۱- **دەنگىن نەبزوين :-** ئەو دەنگن كو ددەربىنىدا دگرانن و ب
ھارىكارىا پىتىن بزوين ژ دەقى دەينە دەرى ، بۇ ھەر ئىك ژوان دەنگان
نىشانە يەكە تايبەت ھاتىيە دانان دىيژنى (پىت) . دەنگىن نە بزوين د
زىمانى كوردىدا ئەقەنە :-

(ئ ، ب ، پ ، ت ، ج ، چ ، ح ، خ ، د ، ر ، ر ، ز ، ژ ، س ، ش ،
ع ، غ ، ف ، ق ، ك ، گ ، ل ، ل ، م ، ن ، ھ ، و ، ي) .

ل قىرى بۇ مە دىار بوو كو ھژمارا وان دەنگان (۲۹) دەنگن ، و ئەو
نىشانە (ھىما) بۇ ھاتىنە دانان دىيژنى (پىت) . ئانكو دزىمانى كوردىدا
(۲۹) پىتىن نەبزوين ھەنە .

۲- دەنگین بزوين :- وان هەمی دەنگان قەدگريت ، كو ب ساناهی ژ

دەفی دەینە دەر و هاریکاریا دەنگین نەبزوين دکەن بو هندی دا ب ساناهی بهینە گوتن ، ئەف دەنگە ژى هەر وەکی دەنگین کوما ئیکى نیشانەیهک بو هاتییه دانان ، بو هندی بهینە خواندن و نقیسین .

دەنگین بزوين ژى ئەقەنە : (ا ، ه ، و ، ۆ ، وو ، ی ، ى ، i) ئەف نیشانە یین بو وان دەنگان هاتینە دانان ، دبیزنى (پیت) . هژمارا فان دەنگان (۸) ن و هەر دەنگەکی نیشانا خو یا تایبەت هەیه ، واتە ب نیشانا نقیسینی یا وان دەنگان دبیزنى پیتین بزوينین زمانى کوردی ، و دناف پیتین بزويندا بزوینا کورت (i) هەیه ، کو د (ئەلفبایا) نهو پى دنقیسین نیشانەکا تایبەت بو نە هاتییه دانان .

ئەف بزوينە (i) کو دقان پەیقاندا (ژن ، من ، مل ، دل ، شل ، کل ، رم . . . . . هتد) هەیه و پیتا (بزروک - وندا) کەفتیه دناقبەرا هەردوو پیتین نە بزوين و دەرنەکەفتیه ، چونکی وەکو مە نامازە پى داى ب نقیسینی ب پیتین (ئەلفبایا) مە یا نهو دەرناکەفتیت ، لی ب نقیسینا پیتین لاتینی زۆر ب ئاشکرایى دەردکەفتیت وەک :

(jin . min . mil . dil . şil . kil . řim . . . . .)

ژبەر کو ئەف بزوينە گەلەکا کورتە و نیشانا تایبەتی یا خوئییه دبیزنى (بزروک) ه .

تیبینی :- چهوا پیتا (و - ی) یا نه بزوین دی ژ پیتا (و - ی) یا

بزوین جودا کهین ؟

۱- پیتا بزوین (و - ی) چ جاران ل سهری په یقی و بر گهیی ناهین،

و هه که دقان جهاندا هاتن پیتا (و - ی) دی بنه نه بزوین . وهک

(وهرزش، وار ، یادگار ، یاری ، یهزدان) .

۲- ههر دهمی ل بهری یان ل پشتی پیتا (و - ی) پیته کا بزوین

هات، پیتین (و - ی) دی بنه نه بزوین وهک : (میو ، لاو ، کهو ،

دایک) .

۳- تنی نه گهر پیتا (و - ی) که فتنه دناقبه را پیتین نه بزویندا ، (و - ی)

دی بنه (بزوین) وهک : (کورت ، کورد ، برین ، فرین ، شیر .....)

۴- دزمانی کوردیدا دوو پیتین بزوین لدویف ئیک ناهین .

دهستوور :

دهنگ : بچووکترین دانه یا ناخفتنییه ، کو ژ دهقی دهینه دهر .

پیت : نهو نیشانا تایبته، کو بو هر نیک ژوان دهنگین ناخافتنا مروقی هاتینه دانان ، (پیت وینهینی دهنگانه) ، پیت ب گشتی دبنه دووبهش :-

۱- پیتین نه بزوین : نهو پیتن کو ل دهربرین و ناخفتنیدا دگرانن ، و ب هاریکاریا پیتین بزوین ژ دهقی دهینه دهر ، و هژمارا وان دزمانی کوردیدا (۲۹) پیتن .

۲- پیتین بزوین : نهو پیتن کو ب ساناهی ژ دهقی دهینه دهر ، و هاریکاریا پیتین نه بزوین دکهن کو ب ساناهی بهینه گوتن ، و هژمارا وان دزمانی کوردیدا (۸) پیتن ، کو نهوژی دوو جوون :-

ا- پیتین بزوین کورت : (بزروکه (i) ، ه ، و) .

ب- پیتین بزوین دریز : (ا ، و ، وو ، ی ، تی) .

پاهینان (۱)

پیتین بزوین و نه بزوین ژقان په یقان بینه دهر :

(خهلات ، جو ، بهروو ، کاریز ، سهرچنار ، جهنگ ، کورد ، گه نم ، کهو ، وینه گر) .

پاهینان (۲)

هرمارا پیتین بزوین چهندن ؟ بنقیسه و بو هر نیکی دوو په یقین جیاواز بینه .

پاهینان (۳)

به رسقا نه قین ل خاری بده :-

۱- نه ری دورسته کو پیتا بزوین بکه فیته سه ری په یقی و بر گه یی ؟
۲- نه ری دورسته کو دزمانی کوردیدا دوو پیتین بزوین لدویف نیکدا بهین ؟

۳- جیاوازی دناقبه را پیتا (ی) یا ل سه ری په یقا (یاری) و پیتا (ی) د په یقا (میر) دا چیه ؟ روون بکه .

۴- پیتا (و) د دوو په یقاندا بینه ب مهرجه کی جاره کی (بزوین) بیت ، و جاره کی (نه بزوین) بیت .

برگه یین په یقی

- ۱- مروّف ب کاری شرینه.
- ۲- قه راج دهشته کا پان و بهرین و ب قهریژه.
- ۳- هه فالّی من نه هاتییه.
- ۴- ناشتی هیوای گه لانه.
- ۵- بیکهس هوژانفانه کئی بناف و دهنگه.
- ۶- دهسپاکی ره وشته کئی چاکه.

چا فکرن :

نه گهر ب هویری بهری خو بدینه نه وان په یقین کو رسته ژی پیکهاتی، دی
بینین، ههر په یقهك پیکهاتییه ژ چند دهنگان ، و ب هاریکاریا دهنگ و
پیتین بزوین دهینه گوتن و نفیسین . وهك :-

- ۱- (م - روّف ، ب - کا - ری ، ش - ری - نه) .
  - ۲- (قه - راج ، دهش - ته - کا ، پا - نو ، به - ری - نو ، ب - پی -
ته) .
  - ۳- (هه - فا - لی ، من ، نه - ها - تی - یه) .
  - ۴- (ناش - تی ، هی - وای ، گه - لا - نه) .
  - ۵- (بی - کهس ، هو - زان - فا - نه - کئی ، ب - نا - قو - دن -
گه) .
  - ۶- (دهست - پا - کی ، ره - وش - ته - کئی ، چا - که) .
- فیجا نهو دهنگین کو ب جاره کئی ، و ب سهر ئیکفه ، و بهاریکاریا پسته کا
بزوین ژدهفی دهینه دهر دبیزنی برگه .

نه گهر بنڙپينه بر گه يان دپه يئين سهريدا، دى بينين كو ههر بر گه يهك ب
فى رهنگى خارى پي كهاتيه :-

ا- هندهك بر گه ژدوو پيتان پي كهاتينه، پيتا ئيكي نه بزوينه و يادووى
بزوينه.

ب- هندهك ژفان بر گه يان ژسى پيتان پي كهاتينه، پيتا ئيكي و يا سى
نه بزوينن، يادووى بزوينه.

ت- بر گه يا هه ي ژچوار پيتان پي كهاتيه ، پيتا ئيكي و سى و چوارى
نه بزوينن ، پيتا دووى بزوينه

دهستور :

بر گه : پي كهاتيه ژ چند دهنگان كو ب ئي كجار ژ دهقى دهينه دهر ، ژ
پيته كا نه بزوين يان پتر دگهل پيته كا بزوين پي كهاتيه .

بر گه دوو جوزن :-

۱- بر گه يا كورت : نهو بر گه يه ، كو ژ پيته كا نه بزوين و پيته كا بزوين
كورت پي كهاتيه .

۲- بر گه يا دريژ : نهو بر گه يه ، كو ژ پيته كا نه بزوين و پيته كا بزوين
دريژ يان ژ (دوو - سى) پيتين نه بزوين و پيته كا بزوين كورت يان بزوين
دريژ پي كهاتيه .

پاهينان (۱)

قان پەيقىن خارى بىكە بىرگە و بزانه ھەر پەيشەك ژ چەند بىرگەيان پىكھاتىيە ،
چەند ژوان بىرگەيان كورتن و چەند دريژن :
(ھاوينەھەوار ، بابەلىسك ، گولزار ، مروف ، دل ، پىشمەرگە ،
گوقەند ، چاقپىكەقتن ، مېھقان) .

پاهينان (۲)

پىنچ پەيشان بىنە ب مەرجەكى ھەر ئىك ژ سى بىرگەيان پىك ھاتبىت و
درستەيى دا بىكاربەينە .

پاهينان (۳)

قان دىرە ھوزانين خارى بىكە بىرگە بىرگە و بزانه ھەر نىقە دىرەك چەند
بىرگەيە :-

- ۱- مەلى سەر پىنچك پەل و پۇرەنگىن خۇ من ھەلۇنىم .
- لېم مەفرن جووت جووت مەترسن ناخر پىتان بلىم چىم .
- ۲- سەوزە گىا پارا و گول و گولالە مەستى رەنگ و بۇ
درەخت تازە شىن سەر لق رازاوى گول ، گەلا ، چرو

۳- رۆژا میرو خورتا ھەلات

ھاتین دەھواراتە ھەلات

۴- دوو زولفین تە کتیبە حاجی قادر

زمانی تە ژ بەندا شیخی خانی

۵- گول چۆن رووی ئازیز نەزاكەت پۆشان

وہ فراوان چوون سەیل دیدەى من جۆشان

شیوه‌ی پە یقی

ب		ن
پە یقا نە سادە		<u>پە یقا سادە</u>
<u>پە یقا لیکدای</u>	<u>پە یقا دارێژتی</u>	
کورد زمان	کوردستان	کورد
تە و ر داس	داسک ، داسوولکە	داس
رە شمال	رە شوکە	رەش
رۆژ هە لات	بە رۆژ ، رۆژی	رۆژ
سە رناسن	ناسنگەر	ناسن
چا و کال ، چاف رەش	چا و یلکە ، چافک	چاف
دلخۆشی	نابە دل ، دلدار	دل
چاککرن ، دەست پی کرن	قە کرن ، هە لکرن	کرن
دارگۆیز	دارەوان ، دارقان	دار

بە رچاقکرن :

ئە گەر بە ر یخۆ بە دەینە پە یقین رینزا (ن) دی بینین هەر ئیک ژوان شیوه‌یه که و ژ چەند پیتین رینز کری پیکهاتینە ئە فان پیتان ب سەر ئیکقە واتایه کا تمام

دروستکرییه و هەر ئیک ژوان دبیزنی (پهیفا) . ئەف پهیقه زۆر سادەنە ، و هیچ زیدەهیەك (پیشگر ، پاشگر) نەچووێه سەر ، و تنی ئیک مەبەست تیدا دەیتە دیارکرن ، ژبەر هندی هەر ئیک ژقان پهیقان دبیزنی (پهیفا سادە) ، و دشین ب ساناهی و لدویف پیدقیی هەر ئیکی ژوانا درستهییدا بکار بینین ، دیسان ئەف پهیقه بنچینهنە و پشکه کا زۆر ژ پهیقین دی بین زمانی ژێ وەردگرین .

ئەگەر بنیزینه پهیقین ریزا (ب) دی بینین هەر ئیک ژوان پهیقان دبیزنی (پهیفا نەساده) ، کو ئەوژی دبنە دوو جۆر :-

۱- **پهیفا داریزتی** : ئەف جۆرە ژ دوو پشکان پیکهاتییه پشکه کا بنجی و واتاداره ، پشکا دی زیدەهیە کا بی واتایه ، و هەردوو پیکهه پهیقه کا نوی و واتایه کا نوی دروستکرییه و داریتییە . بۆ نمونە پهیفا (کوردستان) ژ دوو پشکان پیکهاتییه ، پشکا (کورد) کو پهیقه کا بنجیا سادە و واتا دار و سەربەخوییه و دشیاندا هەیه درستهییدا بهیتە بکارئینان ، و پشکا (ستان) کو ئەفە زیدەهیە که (پاشگر) هە دانایه دوماهیکا پهیفا (کورد) ، بۆ هندی هەردوو پشک پهیقه کا نوی دواتا و مەبەستییدا دروستبکەن . هەروەسا (هەلکرن) ژێ ژ دوو پشکان پیکهاتییه پشکا

(کرن) کو پهیقه کا بنجیا سادە و واتادار و سەربەخوییه و دشیاندا هەیه درستهییدا بهیتە بکارئینان ، و پشکا (هەل) دانایه پیش پهیفا (کرن) ، هەردوو پیکهه پهیقه کا نوی دواتا و مەبەستییدا دروستکرییه ژ پهیقه کا سادە و پاشگرە کی پیکهاتییه دبیزنی پهیفا (داریزتی) .

۲- په یفا لیکدای : نه گهر بنیرینه ریزا په یقت (لیکدای) دی بینین هه نه تنی ژ دوو په یقین ساده و واتادار پیکهاتینه ، واتایه کا نوی بو مه به سته کی دروستکرییه ، وهک (چاف رهش ، دخوش ، کوردزمان ..... هتد) . هه نه زی پتر ژ دوو په یقین ساده بین واتادار پیکهاتینه و ب هاریکاریا نامرازه کی یان زیده هیه کی واتایه کا نوی بو مه به سته کا نوی دروستکرییه ، وهک (گولبه دهم ، دهست پی کرن) فیجا نه ف په یقین ژ دوو په یقین واتادار یان پتر دبیژنی په یفا (لیکدای) .

دهستوور :

په یف ژ لایی شیوه و پیکهاتیقه دوو جوړه :-

۱- په یفا ساده : نه و په یقه کوژ لیکدانا چه ند پیته کا پیکهاتی ، ب شیوه یه کی تاییه تی داینه رهخ نیک و شیوه یه کی ساده و ساکار و واتایه کا تمام شه یه .

ب- په یفا نه ساده : نه فقه دبیته دوو جوړ :-

۱- په یفا داربژتی : : نه و په یقه کو تنی ژ نیک په یفا ساده یا واتادار و زیده هیه کی (پینشگر - پاشگر) پیکهاتی ، و واتایه کا نوی بو مه به سته کا نوی دروستکرییه .

۲- په یفا لیکدای : : نه و په یقه کوژ دوو په یقین ساده بین واتادار یان پتر پیکهاتییه ، و واتایه کا نوی بو مه به سته کا نوی دروستکرییه .

پاهينان (۱)

نهف پهيقين ل خاري چ جورن ؟ دياربكه .

(گول بهرورژ ، فهخوارن ، مهلهفان ، قزهر ، قرژال ، مانگ ،

كويستان ، نان ، داگرتن)

پاهينان (۲)

ژ ههر نيك ژفان زيدههيان دوو پهيقين داريزرتي دروست بكه :

(ههل ، ستان ، را ، به ، دا ، فه ، فان)

پاهينان (۳)

ژ ههر نيك ژفان پهيقين سادهيين ل خاري پهيقا ليكدای دروست بكه و د

رستهيه كيدا بكاربينه .

(گول ، كاني ، گهلا ، بهر ، دل ، كهفتن ، سبي)

پاهينان (۴)

۱- پهيقا ساده چيه ؟ ب نمونهفه روونبكه .

۲- جياوازي دناقبهرا پهيقا داريزرتي و پهيقا ليكدای چيه ؟ ب نمونهفه

روونبكه .

جوداهی دناقبه را رسته یی و گریدا

(ا)

- ۱- باژیری دهوك
- ۲- ناقا كانیئی
- ۳- به فرا چیا یان
- ۴- پیشمه رگی ب جه رگ
- ۵- خوینا شه هیدان
- ۶- په رله مانئ کوردستانی

(ب)

- ۱- نه زل باژیری دهوكی دژیم .
- ۲- ناقا كانیئی یا پاقره .
- ۳- به فرا چیا یان ل بهاری دحه لیئت .
- ۴- پیشمه رگی ب جه رگ وه لاتی دیاریزیت .
- ۵- نه ف نازادیه به رهه می خوینا شه هیدانه .
- ۶- نه م دیه رله مانئ کوردستانییدا کاردکه یین .

بەرچاڧكرن :

ئەگەر بەرى خوۋ بدەينە دەستە پەيڧىن پشكا (ا) دى بينين دەستە پەيڧا (باژىرى دەوك) ژ كۆمەلە پەيڧەكان پىكھاتىيە ، و پەيوەندى ب سەر ئىكڧە ھەيە ، لى رامان و مەبەستە كا تمام نادەن ، چونكى كارەك دگەلدا نىيە ، ژبەر ھندى دىيژنى (گرى) .

ئەگەر بنىرېنە پشكا (ب) دى بينين پەيڧىن ھژمارە (۱) (ئەزل باژىرى دەوك دژىم) ژ كۆمەلە پەيڧەكان پىكھاتىيە و ب شىوہەكى تايبەتى داينە پال ئىك ، و واتا و مەبەستە كا تمام دەن ، چونكى كارى (دژىم) دگەلدايە ، ژبەر ھندى دىيژنى (رستە) . ھەر وەسا ئوونەين پشكا (ا) ھەمى گرىنە ، چونكى چ كار دگەلدانين . و ئوونەين پشكا (ب) رستەنە ، چونكى ھەر رستەكى كارەك دگەلداھەيە .

دەستوور :

گرى : كۆمەكا پەيڧانە پەيوەندى ب سەر ئىكڧە ھەيە ، لى واتا تمام نادەن ، چونكى كارەك دگەلدا نىيە .

رستە : كۆمەكا پەيڧانە ب سەر ئىكڧە واتايە كا تمام دەن ، چونكى كارەك دگەلدا ھەيە .

پاهینان (۱)

ژ ئهفین خواری رسته و گرییان ژیک جودا بکه :-

۱- بابی نازادی ماموستایه .

۲- دایکا من ههفیری دکهت .

۳- نهوی شارهزا

۴- هه لگورد چیایه کی بلنده .

۵- هافینگه ها سه رچنار

۶- زهفیا باش به رهه می باش ددهت .

پاهینان (۲)

پینچ گرییان دورستبکه و درسته یاندا بکار بینه .

پاهینان (۳)

دقی پارچا خواریدا هندی رسته و گری هه نه بینه دهر :

((مروقی بو ب دهستقه ئینانا پیدفین خو و بو ناخفتنی و د ئیک گه هشتنی

، زمان داهینایه و دورست کرییه ، پیچ پیچه ل گهل گوهورین و

گه شه کرنا ژیاننی زمان ژی هاتییه گوهورین))

پاهینان (۴)

ژقان په یقان گرییان دورستبکه ، و پاشی بکه درسته یاندا :

(ههورامان ، نیرگز ، په رتوو کخانه ، نامیدی)

جۆرین رستهیی

رسته ژلایی ناڤه رۆکیڤه

(۱)

رسته یا راگه هاندن

- ۱- نەرد ل دۆر رۆژی دزقپیت .
- ۲- رۆژ ژ رۆژه لاتیه دهه لیت .
- ۳- ل چواری چریا ئیکی پەرلهمانی کوردستانی هاته دامهزراندن .
- ۴- برایی کاوهی یی ئیکی دەرچوو .

به رچاڤکرن :-

نه گەر ل رستهیین سهری بنیرین ، دی بینین هەر ئیک ژوان واتا و
رامانه کا تمام ددهت ، لی هه که سه حا ناڤه رۆکا هەر ئیکی ژوان بکهین
دی بینین :-

- رسته یا ئیکی و دووی به حسی راستیه کا نه گۆر دکهن .
  - رسته یا سییی به حسی کاره کئی تایبه تی دکهت .
  - رسته یا چواری به حسی رویدانه کا دیار کری دکهت .
- ب قی چهندی بو مه دیار دبیت ، نهو رستهیین رویدانه کا راست یا نه گۆر
یان رویدانه کا دیار نیشاددهن ، رستهیین راگه هاندینه .

دەستوور :

رسته كۆمەنە پەيقەكە ، ب رەنگەكى تايبەت دەينە ريزكرن ، ھەمى
ب سەرىكقە رامانەكا تمام دەدن ، ل چ جھى رسته ب دوماھى دەيت ، دى
خالەك ھىتە دانان . ئەقجا ھەكە رامانا رستەينى رويدانەكا دورستا ئەلف يان
رويدانەكا ديار تىدا ھەبىت و ھەك خەبەرەك رەنگە راست بىت يان راست
نەبىت دبىرنى (رستەيا راگەھاندن) نى .

پاھىنان (۱)

ئەف رستەين ل خواری چ نىشا دەدن ، بنقىسە :-

۱- ب زەندو باسكىن كرىكاران كارگەھ و پروژەين مەزن مەزن دەينە
دانان .

۲- مروفى ھندەك بەرو ئاخا ھەيقى دگەل خو ئىناينە ئەردى .

۳- پەيكەرى شىرى بابل نىشاننا ھىزو دەسھەلاتا بابليانە .

پاھىنان (۲)

ژقان پەيقىن ل خواری رستەينى دورست بگە .

۱- خەرزى - دبن - مېش - زىدە - ب .

۲- رادىوينى - بدە - گوھ - رەخ - ھەرە - من - روينە - ل .

۳- ھەلبەستا - ئەھمەدى خانى - كوردە - سەركىشى - مللەتى .

۴- بىرەوھرىا - كوردىيە - ۲۲ى نىسانى - رۇژنامەقانىا .

پاھینان (۳)

شروقه کرن

۱- بهلاتینکی ل سەر گولی دادا .

بهلاتینک : نافه ، تاکه ، بکهره

ی : نیشانان ره گهزی می یه .

ل : نامرازی په یوه ندییه .

سەر : هه قالکاری جهییه .

گول : نافه ، ته و او کهری به یاریده یه .

ی : نامرازه بو ره گهزی می .

دادا : کاری بوری تیپه ره .

۲- فان رسته یان شروقه بکه :-

أ- بهلگی میوی هسک بوویه .

ب- داربه روو ل کوردستانی شین دبن .

(۲)

رسته یا راگه هاندن

ب - رسته یا نه ری

ا - رسته یا نه ری

(ا)

- ۱- ناقا رووباری هسك بوو .
- ۲- نه سرینی ناگر هه لكر .
- ۳- كاوه په رتووكا ریزمانی دخوینیت .
- ۴- نه قرو ناقدهل دی چیتته زاخو .
- ۵- ماستی هه ولیری یی ترشه .

(ب)

- ۱- ناقا رووباری هسك نه بوو .
- ۲- نه سرینی ناگر هه لنه كر .
- ۳- كاوه په رتووكا ریزمانی ناخوینیت .
- ۴- نه قرو ناقدهل ناچیتته زاخو .
- ۵- ماستی هه ولیری ترش نییه .

به رچا فکرن :

- ۱- نه گهر سه حا رسته یین پشکا ئیکى بکهین ، دی بینین کو ههر ئیک ژوان خه بهره کی ژ رویدانا تشته کی ددهت .

رسته‌یا ئیکئی : هشک بوونا ئافی ژ رووباری دیاردکەت .
رسته‌یا دووی : هەلکرنا ئاگری ژلایی نەسرینیڤه دیار دکەت .
رسته‌یا سییی : خواندنا پەرتووکا ریزمانی ژ لایی کاوهی ڤه دیار
دکەت .

رسته‌یا چواری : چوونا ئاڤدەلی بو زاخو دیار دکەت .
رسته‌یا پینچی : ترش بوونا ماستی هەولیری دیار دکەت .
۲- ئەگەر سەحا رسته‌یین پشکا دووی بکەین ، دی بینین کو هەمی
خەبەرەکی ژ روینه‌دانا تشته‌کی ددەن ، بەروڤاژی رسته‌یین پشکا ئیکئی :
رسته‌یا ئیکئی : نەری دکەت کو ئاڤا رووباری هشک بوویە .
رسته‌یا دووی : نەری دکەت کو نەسرینی ئاگر هەلکربیت .
رسته‌یا سییی : نەری دکەت کو پەرتووکا ریزمانی ژلایی کاوهیڤه
هاتبیتە خواندن .

رسته‌یا چواری : نەری دکەت کو ئاڤدەل دی چیتە زاخو .
رسته‌یا پینچی : نەری دکەت کو ماستی هەولیری یی ترش بیت .
۳- ئەگەر جارەکا دی و ب هویری رسته‌یین پشکا ئیکئی و پشکا دووی
بخوینینه‌ڤه و جوداهیی دناڤه‌را واندا ب هەلسەنگینین دی بینین :-
أ- درسته‌یین پشکا دوویدا نیشانانەری هەیه و ل پیشیا کاری رسته‌یی
هاتییه دانان ، ئەڤه درسته‌یین پشکا ئیکیدا نییه و ب بەرچاڤ ناکەڤیت
، ئەڤ نیشانانەری درسته‌یین ئیکئی و دووی دا پشکا رسته‌یین ریزا
دووی نیشانانە (نه) یه ، و درسته‌یا سییی و چواریدا نیشانانە (نا) یه ،
و درسته‌یا پینجیدا نیشانانەری (نی) یه ل پیشیا کاری بیهیز (ه)
هاتییه .

ب- ٺه و رستهين ڪهڻينه پشڪا ٺيڪي و نيشانا (نهري) تيدا نيهه
خه بهري ڙ روودانا تشته ڪي ددهن ديڙني (رستهيا نهري) ، بهلي ٺه و
رستهين ڪهڻينه پشڪا دووي و نيشانا (نه) و (نا) و (ني) يين نهري
ڪول پيشيا ڪاري د ديارن و خه بهره ڪي ڙ روينه دانا تشته ڪي ددهن
ديڙني (رستهيا نهري) .

دهستور :

رستهيا راگه هاندن دوو جوڙه :-

- ۱- رستهيا نهري :- ٺه و رستهيه ڪو روودانا تشته ڪي نيشاددهت .
- ۲- رستهيا نهري :- ٺه و رستهيه ڪو روينه دانا تشته ڪي نيشا ددهت . ب نيشانا
نهري (نه) و (نا) . ڪول پيشيا ڪاري مناف ستيدا دهينه دانان .
- ۳- ڪاري بيهيز بو ڪاتي نهو (ه) ب (ني) دهيه نهري ڪرن .

پاهينان (۱)

بو ئەقان رستهين ل خوارى (نه) يان (نا) يان (نى) دانه :-

- ۱- ژوور يا روھنه .
- ۲- بابى من دى چيته ههولپرى .
- ۳- دوھى ئەينى بوو .
- ۴- ئەف ماستى ته كرى يى ترشه .
- ۵- كهلا ناميديى يا بلنده .

پاهينان (۲)

ئەقان قالايان ب (نه - نا - نى) پر بکه :-

- ۱- قەدرى هەيڤى ..... هيتە گرتن ، تا ..... بيتە شەف .
- ۲- هەتا بەرى دەستى رەش ..... بيت ، تاما دەفى خوش ..... بيت .
- ۳- کارزان ..... هاتيبە قوتابخانى .
- ۴- من ناگەھ ژ کەسى ..... ه .
- ۵- سەرى ..... ئيشيت ، هەوجەى دەرسۆكى ..... ه .

پاهينان (۳)

ئەقان رستهين نەرى بکه رستهين نەرى :-

- ۱- ئازاد ل مال نييه .
- ۲- ئەز دگەل وى نەبووم .
- ۳- ئەفە رپکا کەر کوو کى نييه .
- ۴- دوھى ل فېرى باران نەبارى .
- ۵- دلير فراقينى ناخوت .
- ۶- توڤى هوزانى باش ناخوينى .

پاھینان (۴)

ئەقان نیشانین نەرى (نە - نا - نى) درىستەياندا بكار بىنە .

پاھینان (۵)

شروقه كرن

۱- دوھى باران نەبارى .

دوھى : ھەقالكارى كاتىيە .

باران : ناڧە ، تاكە ، بكارە .

نە : نىشانان نەرىيە .

بارى : كارى بۆرىي تىنەپەرە .

۲- قان رىستەيان شروقه بكارە :-

أ- نازاد نەگەھشتىيە كەر كوروكى .

ب- شنۆ داخواندىدا پاش ناكەڧىت .

(۲)

رسته یا پرس

۱- سیروان گه هشت ؟

به لئ ، نانکو ، سیروان گه هشت .

نهء (نه خیر) . نانکو ، سیروان نه گه هشت .

۲- نه ری (نایا) ته که و دقیت یان پور ؟

که و ، نانکو من که و دقیت .

به رچا فکرن :

هه که ل هه ردوو رسته یین ل سه ری بنیرین :-

۱- درسته یا ئیکیدا پرسیار کهر ، پرسیارى ژ تشته کی دکهت کو نزانیت ، و لنک وی روون نییه ، و داخوازی ژ گوهداری دکهت تیبگه هینیت ، بو قئی مه رهمی ب ناوازه کی تایبه تی رسته یی دهر دبریت ، و دنقیسینی ژیدا نیشانا پرسیارى (؟) ل دووماهیا فان جوړین رسته یان دهیته دانان .

به رسفدان ژى ب دوو رهنگا دبیت :-

أ- نه گهر گوهداری (به رسفدهر) ی قیا پرسیار کهری تیبگه هینیت ، کو کار رویدایه ، یان دی نامرازی نه ری (به لئ) بکار ئینیت ، یان به رسفی ههمیی ب ته مامی ب رهنگی نه ری دهر دبریت و بیژیت : (سیروان گه هشت) .

ب- ئەگەر گوهداری (بەرسقدهری) فیا پرسیارکەری تیبگەهینیت ، کو کار پوینەدایە . دشیت ، یان نیشانا نەری (نە) یان (نەخیر) بکار بینیت ، یان بەرسقی ب رەنگی رستەیا نەری بیژیت (سیروان نە گەهشت) .

۳- درستهیا دوویدا پرسیارکەر ، پرسیارى ژ گوهدارى دکەت کو ژ وان دوو تستان کیژ دقیت و هەلبژاردن بو گوهدارى هیلایە ، بو قى چەندى نامرازى (نەرى - نایا) و نیشانا پرسى (؟) بکار ئینایە ، بەرسقدا نا گوهدارى دقى رستەيیدا دى ب دەست نیشانکرا ئیک ژوان دوو تستان بیت کو لک یا روون نینە ، ئەفجا دقى رستەيیدا چونکو (کەو) مەرەما وی بوویە ، د بەرسقدانیدا ئەو یا دەست نیشانکری ، ئەو پەیفین بو پرسیارى د هینە بکار ئینان ژبلی (نەرى - نایا) ئەفەنە:-

۱- کى (کى) پرسیار پى ل کەسە کى دەیتە کرن وەك .

- کى پەرتوو کا خو خواند^(۱)؟

- کى هات^(۲)؟

۲- چ :- پرسیار پى ل تشته کى دەیتە کرن وەك :

دى چ خووى ؟

۳- کىفە :- پرسیار پى ل جەهە کى دەیتە کرن وەك :

تول کىفە بووى ؟

(۱) (کى) دگەل کارى بۆرىنى تىپەر دەیتە بکارئینان .
(۲) (کى) دگەل کارى بۆرىنى تىپەر دەیتە بکارئینان .

۴- کەنگى :- پرسىيار پى ل دەمەكى دەيتە كرن .

كەنگى دى خوینی ؟

۵- چەوان :- پرسىيار پى ل چەوانى دەيتە كرن وەك :

پەیمان چەوان (چەوا) چىرۆكى دنقىسىت ؟

۶- چەند (چقاس) :- پرسىيار پى ل چەندى دەيتە كرن وەك :

رزگار ب چەند وانان كەفتیه ؟

تەچقاس پارە ھەیه ؟

۷- كىژ - كىژك :- پرسىيار پى ل دەستىشانكرنا تىتەكى دەيتە كرن

دناڤ چەند تىتەكاندا وەك :

كىژ قوتابى ژ ھەمیان زیرەكترە ؟

ژقان رەنگان تە كىژك دقت ؟

بەرسقا وان پەيڤىن كو بو پرسىيارى دەينە بكارئىنان ، ھەمى دى ب

دەست نىشانكرنا وى تىتى بيت ، كو پرسىيار لى ھاتىيە كرن ، بو ئوونە

ھەكە ئىك پرسىيارى بكت :

(کهنگی دی چیه گوندی ؟) د بهرسقیدا نهو دهم دی هیته دست
نیشانکرن کو (چوون) دی تیدا رویدهت ، هه که (حهفتیا
بهیت) بیت ، بهرسق دی ب فی رهنگی بیت : (حهفتیا بهیت دی چمه
گوندی) .

دهستوور :

پرسیار ب فان رهنگان دهیته کرن :-

۱- یان ب ناوازه کا تایبه تی کو رسته پی دهیته دهربرین و د نقیسنی ژیدا نیشانا
پرسیاری (؟) دهیته دانان .

۲- یان ب کارئینانا نامرازی پرسیری (نهری - نایا) و نیشانا پرسیری (؟) ل
وان رسته یان کو پرسیر پی ل نافه روکا رسته یی دهیته کرن . به رسف ژی ب
نامرازی (به لی) د رهوشا نه ریدا ، و نیشانا (نه) یان (نه خیر) د رهوشا نه ریدا
دبیت .

۳- ب نامرازی پرسیری (نهری - نایا) و (کیژ - کیژک) و دانانا نیشانا
پرسیاری ل وان رسته یان کو پرسیر پی ل دهستنیشانکرنا تشته کی ژناف دوو
تشان یا پتر دهیته کرن ، به رسف ژی دی ب دهستنیشانکرنا وی تشتی بیت نه وی
پرسیار لی هاتیه کرن .

۴- په یقین پرسیری ، به رسف دی ب دهستنیشانکرنا مهران بیت .

۵- ل دووماهیا رسته یا پرسیری ، نیشانا پرسیری (؟) دی هیته دانان. بو هندی دا
ژ رسته یا راگه هاندنی بهیته جودا کرن .

۶- درسته یا پرسیریدا پرسیرا که ر دی چافه رینی به رسفی بیت ژ گوهداری .

پاهینان (۱)

ئهفان قالاین ل خواری ب پهیقه کا پرساری پر بکه :-

- ۱- زمانی ته ..... یه ؟
- ۲- گه نم ..... دهیته چاندن ؟
- ۳- کاروان دگهل ..... چوو بو سهیرانی ؟
- ۴- ..... ل کوردستانی به فر دباریت ؟
- ۵- ..... تو وانا خو نا نقیسی ؟
- ۶- ..... نه خویندهواری ل کوردستانی نامینیت ؟

پاهینان (۲)

ئهو پهیقین هیل ل بن ، پهیقه کا پرساری ل جهی وی دانه ، و رستهیان

ژی بیخه د شیوی پرساریدا :-

- ۱- دار گوینز ل کوردستانی شین دبیت .
- ۲- نارمسترونک ئیکه مین کهس بوو گه هشتیه سهربانی ههیشی .
- ۳- نه ز ب گه میی ژ روو باری دهربازبووم .
- ۴- گرانی باری ۲۰ کیلویه .
- ۵- ئهفه باشتره .
- ۶- ناقئ وی هشیاره .

راھینان (۳)

قان پەيشان درسته ياندا بكار بىنه .

كىقە - ئايا - چ - چما - ئەرى - كەنگى - چقاس - چەند -
چەوان

راھینان (۴)

شروقه كرن

۱- به فر كەنگى دباريت ؟

به فر : ناقە ، تاكە ، بكه ره .

كەنگى : پەيشا پرسىارىيە .

دباريت : كارى نەبۆريە ، تىنەپەرە .

يت : جىناقى لكاوه ، بو بكه رى دزقرىت .

۲- ئەقان رسته يان شروقه بكه :

أ- جوتيار زقىي ب چ دكىليت ؟

ب- شقان چەوان وانەيى دخوينيت ؟

(٤)

رسته یا سه سورمان

-١

که ریم خانئ زه ند چ پیشه وایه کی دادخواز بوو !
کوردستان چه ندا خوشه !
کیژ ده لیقه هه لکه فتییه ، من مفا ژئ وهرنه گرتبیت !

-٢

وهی ! نه فه تۆل قیری پروونشتی .
ناخ ! نه مه سه رما ، نه مال .
نۆف ! سه ری من چه ند دنیشیت !
مخابن ! بو قی لاوی .
نافه رین ! تویی نیکی دهرچووی !
نۆخ ! نه م ژ ده ستی دهره به گان رزگار بووین .

بەرچاڤکرن :

۱- ئەگەر بنێرینه رستهين ريزا ئيكي دي بينين ، هه‌می رستهين پرسیارینه، و هه‌سته‌کی تایبه‌تی تیدایه ،لی چونکی د پرسیارین واندا پیدقی ب به‌رسقی نییه ، نانکو چافه‌ریی ده‌ستنیشانکرنا مه‌ره‌می ژ گوهداری ناهیه‌ته کرن ، و ل شوینا نیشانا پرسیاری (؟) دنقیسینیدا نیشانا سه‌رسورمانی (!) ل دووماهیا رستهیان ده‌یه‌ته دانان ، دبێژنی رستهیا سه‌رسورمان .

۲- ئەگەر سه‌حا رستین ريزا دووی بکه‌ین دی بینین ، هه‌ر ئيکی په‌یقه‌ک تیدایه ، ب وی په‌یقی هه‌سته‌کی تایبه‌تی (خو‌شی ، نه‌خو‌شی ، سه‌رسورمان) درستییدا ده‌یه‌ته دیارکرن .

أ- درستهیا ئيکییدا ب په‌یقا (وه‌ی) هه‌ستی مه‌نده‌هوشیی ده‌یه‌ته دیارکرن .

ب- درستا دووی و سیی و چواریدا ب په‌یقین (ناخ ، ئو‌ف ، مخابن) هه‌ستی نه‌خو‌شیی ده‌یه‌ته دیارکرن .

ج - درستهیا پینجی و شه‌شیدا ب په‌یقین (ئافه‌رین ، ئوخ) هه‌ستی خو‌شیی ده‌یه‌ته دیارکرن .

ده‌ستوور :

رستهیا سه‌رسورمان نه‌و رستهیه هه‌سته‌ک یان سۆزه‌ک تیدایه یان ب هاریکاریا په‌یقا (پرس) یان په‌یقا (سه‌رسورمان) ئی پینک ده‌یت ، و ب ئاوازه‌کی تایبه‌تی ده‌یه‌ته ده‌ربیرین . درستهیا سه‌رسورمانیدا پرسیارکه‌ر چافه‌ریی به‌رسقی نابیت ، ل شوینا نیشانا پرسیاری (؟) نیشانا سه‌رسورمان (!) ده‌یه‌ته دانان دنقیسینیدا .

پتريا پەيقىن سەرسورمانى ، ئەوين دزمانى كوردىدا دەينە بكارئىنان ئەقەنە :
 (وەى - ئاى - ئاخ - ئوف - مخابن - ئافەرىن - بژى - ئوخ - ئوى ....
 ھتد)

پراھىنان (۱)

رستەيا سەرسورمانى ژ ئەقەن ل خواری دورست بکە :
 گولە کا جوان - قارەمانەك - بەلایە کا نالەبار - نەمانا زورداریى -
 سەرکەفتنا پىشمەرگە کى .

پراھىنان (۲)

- ئەقان رستەيىن ل خواری ب پەيقە کا سەرسورمانى پر بکە :
- ۱ - ..... ! ژ خەما زارو کى لڤوك .
  - ۲ - ..... ! تە ئەقە تەمامکر .
  - ۳ - ..... ! دگەل مە نەھات .
  - ۴ - ..... ! قىرى چەند جەھە کى خوۋشە .
  - ۵ - ..... ! چەند ماندى بووم .
  - ۶ - ..... ! چ زەلامەك بوو .

پراھىنان (۳)

ئەقان درستەيىدا بكار بىنە :
 (ئوخ ! ، بژى ! ، ئاى ! ، ئافەرىن ! ، ئوف ! ، مخابن !)

پراھینان (۴)

شروقه کرن

۱- وهی ! کاوه دهف و دهف کهفت .

وهی : نامرازی سه رسورمانییه .

کاوه : ناقه ، تاکه ، تایبه تیه ، ساده یه ، بکه ره .

دهف و دهف : هه فالکاری چه وانیه ، ته مامکه ری کاری (کهفت) ه .

کهفت : کاری بو رییه ، تیینه پهره .

۲- نه فان رسته یان شروقه بکه :-

ا- بشکوژا فی گولی چند جوانه !

ب- ئوف ! نه فر و گه لهك گهرمه .

بنياتين رسته يي

أ- (بکەر - کارئ ته مام)

ب- (نيهاد - کارئ نه ته مام / گوزاره)

(أ)

۱- دلوفان دچيته قوتابخاني .

۲- فهرهاد روونشت .

۳- جوتيارى زهقى ناقدان .

۴- باران بارى .

۵- كه و دئ فریت .

۶- داراي سيف خوار .

(ب)

۱- دايقا وان دلسوز بوو .

۲- سهردار تولازهكى رهوشنبيره .

۳- فهرهنگا (هه مبانه بۆرينه) يا هه ژار موکريانى مفاداره .

۴- قوتابى دئ بيته نوژدار .

۵- زقستان ساره .

بەرچاقىرن :

ئەگەر تەماشەى رىستەيىن پىشكا (ا) بىكەين ، دى بىنين ، ھەر رىستەيەك
ژ دوو پىشكان پىك ھاتىيە ، ھەكە ئىكى ژوان لادەين پىكھاتى رىستەيى
دى تىكچىت ، و د مەرەما وى ناگەھىن ، بۇ ئوونە : - درىستا (دلۇقان
دچىتە قوتابخاننى) دا ، ئەگەر پەيىقا (دچىت) لادەين . ئەوا دى
بتنى نەشىت رامان و مەرەما رىستەيى بدەت ، ھەر وەسان رىستىن دى ژى .
ب فى چەندى بۇ مە دىار دىت كو ھەر رىستەيەك ل سەر دوو بىنچىنان
دەيتە دانان ، ھەكە كارى رىستەيى كارەكى تەمام بوو ، بىنچىنا رىستەيى
دى ب فى رەنگى بىت . ئىك ژوان (بىكەر) يادى (كارى تەمام) ە ،
ژنھو پىقە دى روون كەين .

۱- درىستەيا (دلۇقان دچىتە قوتابخاننى) دا پەيىقا دلۇقان : ناڧە ، (بىكەرە ،
چونكى كارەك كرىيە ، پەيىقا دچىت : (كار) ە ، چونكى كرىارەك
نىشادايە كو دلۇقانى كرىيە .

۲- درىستەيا (فەرھاد روىنىشت) دا پەيىقا فەرھاد : ناڧە ، (بىكەر) ە ،
چونكى كارەك كرىيە . پەيىقا روىنىشت : (كار) ە ، چونكى كرىارەك
نىشادايە كو فەرھادى كرىيە .

۳- درىستەيا (جوتيارى زەڧى ئاڧدا) دا پەيىقا جوتيار : ناڧە ، (بىكەر) ە ،
چونكى كارەك كرىيە ، پەيىقا ئاڧدا : (كار) ە ، چونكى كارەك نىشادايە
كو جوتيارى كرىيە .

۴- درىستەيا (باران بارى) دا پەيىقا باران : ناڧە ، (بىكەر) ە ، چونكى
كارەك دايە پال ، پەيىقا بارى : (كار) ە ، چونكى كارەك نىشادايە كو
دايە پال باراننى .

۵- درستهيا (كهو دى فریت) دا پهیفا كهو : ناڤه ، (بكهړ) ه ، چونكى كارهك كرییه ، پهیفا دى فریت : (كار) ه ، چونكى كارهك نیشادایه كو كهوى كرییه .

۶- درستهيا (دارای سیف خوار) دا پهیفا دارا : ناڤه ، (بكهړ) ه ، چونكى كارهك كرییه ، پهیفا خوار : (كار) ه ، چونكى كارهك نیشادایه كو دارای كرییه .

ب قى چهندى :- درستهيا كارى تهمام ، رسته ل سهر دوو بنچینان دهیته دانان ، بنچینا ئیكى (بكهړ) ه ، و بنچینا دووى (كار) ه .
ههر وهسان ههكه ل رستهین پشكا (ب) بنیرین ، دى بینین كو ههر رستهیهك ژ دوو پشكان پیک هاتیه ، ههكه ئیكى ژوان لادهین پیکهاتى رستهیى دى تیکچیت ، و د مورهماوى ناگهین ، ههمى رسته ل سهر دوو بنچینان دهینه دانان ، نهگهر كارى رستى كارهكى نهتهمام بوو ، بنچینین وى ، ئیک ژوان نیهاده و یا دى كارى نهتهمام (گوزاره) یه: وهك دئهقان رستایهندا دیاردیت .

۱- درستهيا (دایكا وان دلسوز بوو) دا پهیفا دایك : ناڤه ، (نیهاد) ه ، چونكى سیفهتهك دایه پال ، پهیفا بوو : (كارى نهتهمام) ه ، ب هاریکاریا پهیفا دلسوز بوویه (گوزاره) ، و سیفهتهك دایه پال پهیفا دایك .

۲- درستا (سهردار تولاژهكى رهوشنبره) دا پهیفا سهردار : ناڤه ، (نیهاد) ه ، چونكى سیفهتهك دایه پال ، (ه) : (كارى نهتهمام) ه ب هاریکاریا پهیفا رهوشنبر بوویه (گوزاره) ، و سیفهتهك دایه پال پهیفا سهردار .

۳- درستهيا (فهرهنگا (ههمبانه بۆرینه) یا ههژار موکریانى مفاداره) دا پهیفا فهرهنگ : ناڤه ، (نیهاد) ه ، چونكى سیفهتهك دایه پال ، (ه) : (كارى نهتهمام) ه ، ب هاریکاریا پهیفا مفادار بوویه (گوزاره) ، و سیفهتهك دایه پال پهیفا فهرهنگ .

۴- درستهيا (قوتابی دی بیتہ نوژدار) دا پهیقا قوتابی : ناڤه ، (نیهاد) ه ، چونکی خه بهرک دایه پال ، پهیقا (دی بیت) : (کاری نه تهمام) ه ، ب هاریکاریا پهیقا (نوژدار) بوویه (گوزاره) ، و خه بهرک دایه پال پهیقا قوتابی .

۵- درستهيا (زښتان ساره) دا پهیقا زښتان : ناڤه ، (نیهاد) ه ، چونکی سیفته تهک دایه پال ، (ه) : (کاری نه تهمام) ه ، ب هاریکاریا پهیقا (سار) بوویه (گوزاره) ، و سیفته تهک دایه پال پهیقا زښتان .
نانکو : درستا کاری نه تهمام بنچینین رستی پیکهاتینه ژ (نیهاد - گوزاره) .

دهستوور :

رسته ل سهر دوو بنچینان دهیته دانان : نه گهر نیک ژوان بهیته لادان رسته دی نیکچیت ، و دمه رهمای ناکه هین .

ا- نه گهر کاری رستی کاره کی تهمام بوو ، بنچینین رسته یی پیکهاتینه ژ (بکهر ، کار)

ب- نه گهر کاری رستی کاره کی نه تهمام بوو ، بنچینین رسته یی پیکهاتینه ژ (نیهاد ، گوزاره) .

بکهر :- نه و کسه یان نه و نشته کو درستی دا کاره ک کریه یان دی کاره کی کهت ، یان کاره ک دایه پال .

کار :- نه وه کو کریاره کی نیشا ددهت ، و ددهته پال کسه کی یان نشته کی .

نیهاد :- نه و ناڤه یان نه و چیناڤه کو درسته یی دا خه بهرک یان سیفته تهک دایه پال ، لی ب چ کارا رانابیت .

گوزاره :- پیکهاتییه ژ کاری بنهینز ب هاریکاریا پهیقه کا دی خه بهرک یان سیفته ته کی دی ددهته پال نیهادی .

پاهينان (۱)

ژ فان رسته يين ل خواري ، بنچينين رسته يي ديار بکه ، و جوړي وي ژي
نیشابده :-

- ۱- کوردستان وهلاته کي خوشه .
- ۲- باغچه فان گولان دچينيت .
- ۳- کوچه ريڼ جافان دچنه زوزانان .
- ۴- ناف دي بيته به فر .
- ۵- ميسا هنگفيني شيراقا گولي دميريت .
- ۶- راستي دي سهرکه قيت .

پاهينان (۲)

پينچ رسته يان بينه ، ب مهرجه کي بنچينه يي سييا ژوان (بکه ر و کار)
بيت ، و بنچيني دووان (نيهاد و گوزاره) بيت .

پاهينان (۳)

فالايين خواري ب فان (کاران) پر بکه :-

(بشکفت ، بهزاند ، دريژکر ، راگه هاند ، دهسپيکر)

ملله تي کوردستاني شيرانه سهرهلدانا مهزنا بهارا (۱۹۹۱ ز)
..... هيزا دوژمني ..... مزگينيا سهرکه فتنی
..... بشکوژا نازاديی کو ب خوينا شه هيدان هاتبوو ناقدان
..... کامه رانيی بالی خو بو همی لايه کی .....
پهرله مان و حوکومه تا کوردستاني هاتنه پیک نينان .

پاهینان (۴)

نهقان رسته یین ل خواری شروفه بکه :-

۱- شهرمین دی چیته قوتابخانی .

۲- باخچه فانی سیف فروشتن .

۳- بهارا کوردستانی رهنگینه .

كار

أ- كارى تهمام

- ۱- كاوهيى ئاسنگەر شۆرەش دژى زۆردارىيى ھەلكر .
- ۲- داىكا شەھىدى رۆندكىن ب خوين دبارىنىت .
- ۳- كوردان ب ئازادى ئەندامىن پەرلەمانى ھەلبراردن .
- ۴- شرىنى پەز دۆشى .
- ۵- ھوئىن خەباتكەر دى سەرکەفن .
- ۶- كاروانى ماسى دناق گۆمىدا گرت .

ب- كارى نە تهمام

- ۱- دراقى سپى بۆرۆزا رەشە .
- ۲- ئاگر نىشانا جەژنا نەورۆزىيە .
- ۳- گولا سپى جوان بوو .
- ۴- ئاڧا گۆزكى تەزى بوو .
- ۵- مېرگ دى كەسك بىت .
- ۶- ھەر تېراشە دى بىتە دار .

بەرچاڧكرن :

دوانا بۆرىدا مە خواند ،رستە ل سەر دوو بنچىنان پىكدهيىت كو
(بکەر و كار) ن، ئەگەر سەحكەينە رستەيىن سەرى دى بىنين ھەمى ل
سەر ئەوان دوو بنچىنان پىكھاتىنە. و ھەر ئىك ژوانا رامان و مەبەستە كا
تەمام ددەت .

ئەگەر سەحكەينە رستەين پشكا (ا) دى بينين (ھەلكر ، دبارينيت ، ھەلبژارد ، دوشى ، دى سەركەفن ، گرت) ھەمى كارن ، و ھەر ئىك ژوان كرىارەكى نىشا ددەت ، و كەسەك پى رابوويه ، كو بكەرى وىيە ، ھەر وەسان ھەر ئىك ژوان بتنى رامانەكا تەمام و سەربەخو ھەيە . لەوا دبىژنى كارين تەمام ، و نەدگرىداينە ب چ پەيژين دى .

ئەگەر سەحكەينە رستەين پشكا (ب) دى بينين (ە) درستا ئىكى و دوويدا ، و (بوو) درستا سىي و چوارىدا ، و (دى بيت) درستەيا پىنجى و شەشىدا ھەر ئىك ژوان روودانەك نىشا داىە يان دى نىشادەن ، لى ھەر ئىك ژفان كاران بتنى رامانەكا تەمام نادەت ، بەلكى پىدقى ھارىكاريا پەيژەكا دى ھەيە بو ھندى رامانا وى تەمام بيت يان بىژين وەكو كار نەركى خو ببينيت ، لەوا دبىژنى (كارى نەتەمام) .

دەستوور :

رستە ل سەر دوو بنچينان دەيتە دانان :-

بكەر و كار . (كارى تەمام) .

نىھاد و گوزارە . (كارى نەتەمام) .

أ- كاری ته مام : نهو كاره یی بی هاریکاری کریاره کی نیشا ددهت ، و ددهته پال کسه کی یان تشته کی کو (بکهر) نی ویییه ، و رامانه کا ته مام و سه ربه خو شه ییه ، پیدقی ب چ په یقین دی نییه ...

ب- كاری نه ته مام : نهو كاره یی کریاره کی نیشا ددهت ، لی ب هاریکاریا په یقه کا دی ، دشیت خه به ره کی یان سیفته ته کی بدهته پال نیهادی .

كاری نه ته مام دوو دهمه :-

۱- دهمی بوری : بوو .

۲- دهمی نه بوری :-

أ- نهو : ه .

ب- به رده و ام : دبیت .

ج- داشاتی : دی بیت .

پاهینان (۱)

دقان رستهیین خواریدا (کاری تهمام و کاری نهتهمام) دیاربکه :-

- ۱- دهستی ماندی ل سهر زکی تیره .
- ۲- کوردستان ب قوربانیدانا کورین خو رزگار بوو .
- ۳- دره و کهر دوژمنی خودییه .
- ۴- مالا ههوه خوش بوو .
- ۵- رویفی نه گه هشته تری ، گوتی یی ترشه .
- ۶- دلی خوش پیر نابیت .
- ۷- دهوله مهندی ب دلییه نهك ب پاره ی ، مهزنی ب ژیرییه نهك ب سالان .

پاهینان (۲)

(کراسی سپی پاقره) .

- ۱- کاری رستهیی دیاربکه . چ جوره ؟ د چ دهم دایه ؟
- ۲- کاری رستهیی بگوهوره بو دهمی بوری ، پاشی رستهیی بنقیسه فه .
- ۳- کاری رستهیی بگوهوره بو دهمی نه بوری ، پاشی رستهیی بنقیسه فه .

پاھىنان (۳)

ژ ئەقېن ل خوارى كارى تەمام و نەتەمام ژىك جوڭدا بكة ، پاشى درسته ياندا
بكاربىنە .

(دوەرييت ، ساربوو ، كرىيە ، دىبىت ، ە ، دفراند)

پاھىنان (۴)

شروڤە كرن

۱- زاروك پىدكە نىت .

زاروك : نافە ، گشتىە ، بكەرە .

پىدكە نىت : كارى تەمامە ، نەبۇرىە ، (نھو) يە .

ىت : جىناقى لكاوہ بو كەسى سىيى تاك . بو بكەرى دزفرىت .

۲- توژى فان رستەيىن خارى شروڤە بكة :-

أ- ترى گەھشت .

ب- سىقا مزبوو .

(دیارکهری ناخی - ته مامکهری کاری)

۱. دایکا شه هیدی روندکین ب خویز دریزیت.
۲. برادهری نازادی یی نیکی دهرچوو.
۳. هه قالئ من ب له زهات.
۴. قوتابی زیره ک هوزانان ژبه ردکته.
۵. مروفین باش دته نگافیاندا دهردکه فن.
۶. ماموستایی هه وه پهرتووکان دابهش دکته.
۷. وهلاتی مه ب زانستی دی پیشکته فیت.
۸. برایی ته چیرۆک نفیسیه.
۹. مه پهرتووک ژوی وهرگرت.
۱۰. دهشتا هه فلیری ب هه ریزه.

به رچا فکرن :

بهری نهو مه نهو زانی کو رسته ل سهر دوو بنچینان دهیته دامه زراندن.
(بکهر، کاری ته مام) یان (نیهاد، کاری نه ته مام) ، فیجا نه گهر سه حکهینه
رسته یین سهری، دی بینین: -
أ- په یفا : (دایک ، برادهر ، هه قال ، قوتابی ، مروف ، ماموستا ،
وهلات، برا ، مه) هه ر نیکی ژ نه فان دجهی خودا رۆلی (بکهر) ی دیتییه
. و په یفا (دهشت) رۆلی (نیهاد) ی دیتییه .

ب- پهیښا (درپښت ، دهرچوو ، هات ، ژبهردکته ، دهردکهفن ، دابهش دکته ، دی پیش کهښت ، نفیسیه ، وهرگرت ، ه) ههمی (کار) ن .

ج- د نهقان رستهیاندا ژبلی بنچینهیین رستهیی هندهك پهیقین دی دهینه دیتن کو تهمامکهرن ، هو دیارکرن و پتر روونکرنا رامانی درستهیییدا دهینه بکار نینان .

۱- درستهیا (دایکا شهیدی روندکین ب خوین درپښت) پهیښا (شهید) نافه ، دیارکهری نافی (دایک) ه ، چونکی رامانا پهیښا (دایک) ی تهمامکرییه کو (بکهر) ه ، پهیښا (روندک) نافه ، دیارکهری کاری (درپښت) ه ، و بهرکاره ، چونکی رامانا وی کاری تهمامکرییه ، و کارتیکرنا کاری ژی کهښتیه سهر . پهیښا (ب خوین) ههقالنافه ، دیارکهری نافی روندکه ، چونکی رامانا پهیښا روندک تهمامکرییه .

۲- د رستهیا (برادهری نازادی یی نیکی دهرچوو) پهیښا (نازاد) نافه ، دیارکهری نافی (برادهر) ه ، چونکی رامانا پهیښا برادهری تهمامکرییه کو (بکهر) ه . پهیښا (یی نیکی) ههقالکاره ، تهمامکریی کاری (دهرچوو) یه ، چونکی رامانا کاری پتر روون کرییه .

۳- د رستهیا (ههقالی من ب لهز هات) پهیښا (من) جینافه ، دیارکهری نافی (ههقال) ه ، چونکی رامانا پهیښا (ههقال) تهمامکرییه کو بکهره ، پهیښا (بلهز) ههقالکاره ، تهمامکهری کاری (هات) ه ، چونکی واتایا کاری پتر روونکرییه .

- ۴- د رستهيا (قوتايي زيرهك هوزانان ژبهر دكهت) پهيقا (زيرهك) ههقالناقه ، دياركهري ناقي قوتاييه ، چونكي رامانا پهيقا قوتايي تهمامكرييه كو (بكهري) ه . پهيقا (هوزانان) ناقه تهمامكهري كاري (ژبهر دكهت) ه ، رامان ژي نهفهيه (بهركار) ه ، چونكي رامانا كاري (ژبهر دكهت) تهمامكرييه ، و كارتتيكرنا كاري ژي كهفتيه سهر .
- ۵- د رستهيا (مروفين باش ل تهنگاښاندا دهردكهفن) پهيقا (باش) ههقالناقه ، دياركهري ناقي (مروفي) ه ، چونكي رامانا پهيقا (مروفي) تهمامكرييه كو (بكهري) ه . پهيقا د (تهنگاښاندا) ههقالكاره تهمامكهري كاري (دهردكهفيت) ه ، چونكي رامانا كاري تهمامكرييه .
- ۶- د رستهبا (ماموستايي ههوه پهرتووكان دابهش دكهت) پهيقا (ههوه) جيناښه ، دياركهري ناقي (ماموستا) يه ، چونكي رامانا پهيقا ماموستا تهمامكرييه كو (بكهري) ه . پهيقا (پهرتووكان) ناقه تهمامكهري كاري (دابهش دكهت) ه ، ئانكو (بهركار) ه ، چونكي رامانا كاري تهمامكرييه ، و كارتتيكرنا كاري ژي كهفتيه سهر .
- ۷- د رستهيا (وهلاتي مه ب زانستي دي پيش كهفيت) پهيقا (مه) جيناښه ، دياركهري ناقي (وهلات) ه ، چونكي رامانا پهيقا (وهلات) تهمامكرييه كو (بكهري) ه . پهيقا (زانست) ناقه تهمامكهري به ياريدهيي كاري (د پيش كهفيت) ه ، چونكي رامانا كاري ب هاريكاريا نامرازي پهيوهندي (ب) پتر روون كارييه .

۸- د رستهيا (برايي ته چيروك نقيسيه) پهيقا (ته) جيناڤه، ديار كهری
ناڤی (برا)يه ، چونكي راما نا پهيقا (برا) تهمامكرييه كو (بكر) ه . پهيقا
چيروك) ناڤه، تهمامكهری كاری (نقيسيه) ، ئانكو بهر كار ه ، چونكي
رامانا كاری تهمامكرييه ، و كارتیكرنا كاری ژی كهفتیه سهر .

۹- د رستهيا (مه پهرتووك ژوی وهرگرت) پهيقا (پهرتووك) ناڤه،
تهمامكهری كاری (وهرگرت) ه ، راما نا ژی نهڤهيه (بهر كار) ه . چونكي
رامانا كاری تهمامكرييه ، و كارتیكرنا كاری ژی كهفتیه سهر، پهيقا
(وی) جيناڤه ، تمامكهری بهياریدهیی كاری (وهرگرت) ه ، چونكي
رامانا كاری ب هاریكاريا ئامرازی پهیوندى (ژ) پتر روون كریيه .

۱۰- د رستهيا (دهشتا ههڤلیری ب ڤهريژ ه) پهيقا (ههڤلیری) ناڤه ،
ديار كهری ناڤی (دهشت) ه ، چونكي راما نا پهيقا (دهشت) تهمامكرييه
كو (نيهاد) ه . پهيقا (ب ڤهريژ ه) ، ههڤالناڤه ، تهمامكهری كاری
نهتهمام (ه) يه .

دهستوور :

ته مامڪەر : نه و په يقه يان نه و په يقن كو د رستيدا دهينه ديتن ژبلى بنچينين
رسته يي .

ته مامڪەر دوو جوړه :-

أ-ته مامڪەر يان دياركهرى نافی ، پيښهاتيه ژ (نافی ، جيناڤ ، هه ڦالناڤ) .

ب-ته مامڪهرى كارى پيښهاتيه ژ (بهركار ، ته مامڪهرى به ياريدده ،
هه ڦالناڤ ، هه ڦالناڤ ، نافی) .

راهينان (۱)

دڦان رسته ييڼ خاړيدا دياركهرى نافی و ته مامڪهرى كارى بينه دهري :-

- ۱- مروڦى زانا پيش دكهڦيت .
- ۲- چيايڼ كوردستانى دبه رزن .
- ۳- بارامى گوڦار ئينايه .
- ۴- پار چووينه سهيرانى .
- ۵- بازنى زيړى ب نرخه .
- ۶- دلپرى په رتووك ژ په رتووكخانى كرى .

پاهينان (۲)

ئهقان پهيشان درهستهياندا بكار بينه ب مهرجه كي بينه دياركهري
نافي :-

(رهز ، گول ، تيشت ، بلهز ، يي دووي ، زانست ، كارگهه ، رووبار)

پاهينان (۳)

ئهقان پهيشان درهستهياندا بكار بينه ب مهرجه كي بينه تهماكهري كاري :-
(رهز ، گول ، تيشت ، بلهز ، يي دووي ، زانست ، كارگهه ، رووبار)

پاهينان (۴)

شروقه كرن

ئهقان رستهين خواري شروقه بكه :-

- ۱- نازادي برادهري من پهرتووكان دفروشيت .
- ۲- دارقان داران دبريت .
- ۳- رزگاري پهرتووك ژ پهرتووكخاني وهرگرت .

ناق

ئەقى نەيسنى بخوينه .

(دەسپيكا بهارى بوو ، تازە گول و گياي دەشت و زوزان داگرتبوون ،
ب بايي فينكي سپيدى دكەنين ، نيرگز وبهيبين و شليران ئەو دەقەر
خەملاندبوو ، بەرخ و کارکان دەقى خو دەقايته گيايي بهارى
، قەب قەبا كەوان ل دۆل و بنارين چياي دەنگ قەددا ، هەتاقا
نەوروزى ل گوپيتكا چيايي بلندى گوندى هەلات ، تيشكا زمرا
رۆژى ل بەفرا چيا وچيمەن و گولزارين وي دەقەرى دا . كور و
كچ لاو و پيرين گوندى مە ب هەقرا خو بو سەيرانا نەوروزى
ئامادەكربوون ، دەستە دەستە ، و كۆمەل كۆمەل پيگقە بەرەف
سەيرانگەها دەقەرى قە دچوون . خەلكى گوندين دەورو بەر ژى
قەستا سەيرانگەهى كرن . ل ويىرى هەميان ب ئيك دل ستران
و سروود بو جەژنا نەتەوهي قەدگيران . ئەز و برادەرى خو كاوه
ژى چووينا ويىرى . شەهيان و گوڤەندى دەستپيكر . سى پى و
رەشبهلەك و شيخانى و ملانى . سەماوهرين وان ل هەمى رەخا
دەهل بوون و چا دەهاتە قەخوارن . ديسان كور و كچين گونديان
دەستين ئيك دوو گرتن و داوت كرن ، و ديلاى دەست پيكر .
ئيشارى هەمى ب دلەكى پر خوشى و شادى ب ئازادى و تەناهى
بەرەف گوندين خو قەگەريانەقە ، پشتى كو چاقين خو ب جوانيا
بهارى گەشكرين) .

بەرچاقكرن :-

ئەگەر سەحكەينە فى دەقى ئەدەبى دى بىنن پەيىف و بىژەين وەسا يىن تىدا كو :-

۱- ھندەك ناڧىن گيانداران دياردكەن - (گيانەوەر بن يان شىنكاتى)
وەك (بەرخ ، كارك ، نىرگىز ، شلىر) .

۲- يان پەيىڧىن وەسا دناڧدا ھەنە كو ناڧن بو تىتىن بى گيان وەك (نان ،
سەماوەر ، چا) .

۳- ھندەك پەيىڧ تىدا ھەنە كو ناڧن بو دياركرنا جھان وەك (گوند ،
سەيرانگەھ) .

۴- ديسان دنڧىسىنىدا پەيىڧىن وەسا تىدانە كو ناڧى كەسەكى ديار و
تايبەت نىشا ددەت وەك (كاوہ) .

۵- ھەر دوى نڧىسىنىدا جوړەكى پەيىڧان ل بەر چاڧ د كەڧن ، كو
ھزرەكى يان ھەستەكى نىشا ددەت وەك (خوڧشى ، شادى ، ئازادى ،
تەناھى ، جوانى) .

ب فى رەنگى ھەر پەيىڧەك ژ وانا يىن مە دەرئىخستىن ژبو دەربرىنا
مەبەستەكى مە بكارئىناينە دىيژنى (ناڧ) .

دەستوور :-

ناف : پەيڤ و بىزەيەكە بكار دەيت زبۇ ناف لىنان و دياركرن و نىسادانا
گياندارەكى (مروف ، گيانەوهر ، يان شىنكاتى) بيت يان بنى گيانەك بيت
(تىت يان جھ) يان (هزر و مەبەستەك) بيت .

پاھىنان (۱)

د ئەقان رىستە و ھوزاناندا ناقان دەست نىشان بىكە و پاشى بنقىسە :-

۱- رىھ دىتە بوھست نەيار نابىتە دوست .

۲- گەش بوونە سۆر گول دەڤ ب كەن

خوش بوو بەار شىن بوون چىمەن

مىزە ل بەر من ، لىڤ و چەن

مەى ژى دنوشم بى ژمار

۳- ئاگر نىشانان جەژنا نەوروزى يە .

۴- كوردستانى گولستانى

ب خوش مېر و پەھلەوانى

۵- دل بەرى ئىرو سەحەر

يەك ل سىنە يەك ل دلدا

ب زوزان و مېرگ و كانى

سەردارى خاكا جىھانى

ناقىتە جەرگى من دوو دۇخ

لەو ژمن تىن ئاخ و ئوخ

پاهینان (۲)

ئهفان فالایان ب نافه کی پر بکه :-

- ۱- ههقلیر ..... ههریما کوردستانا عیراقییه .
- ۲- میشا هنگشینى شیراڤا ..... دمیژیت ، و .....
دروست دکهت .
- ۳- شانۆ ..... ا گهلییه .
- ۴- ..... ئەندامی دیتنییه .
- ۵- ئاڤا ..... ژ بهفرو بارانی پهیدا دبیت .

پاهینان (۲)

ئهفان ئافان درستهیاندا بکاربینه :

- ۱- راستی ۲- هنار ۳- رهزفان ۴- برادۆست ۵- ههلهبجه

پاهینان (۴)

شروقه کرن

- ۱- بارام نفست .
- بارام : نافه ، بکه ره .
- نفست : کاری بۆریه ، تینه پهره .
- ۲- ئهفان رستهیان شروقه بکه :-
ا- شیلان هات .
ب- شیروانی هر میک خوار .

جۆرین ناقی

أ- ناف ژ لایئ ناچه پۆکیقه

ناقی تایبه تی - گشتی - کۆمه ل

د وانه یه کا کۆمه لایه تیندا مامۆستای گۆتی :

(ههریما کوردستانا عیراقی ، ئانکو باشووری کوردستانی ، پشتی سهرهلدانا بهارا ۱۹۹۱ی گوهۆرینه کا زۆر ب خوڤه دیتیه ، نهف ههریمه ژ چوار پاریزگه هان پینک دهیت ، ههقلیر و سلیمانی و کهرکووک و دهۆک ، چهند قهزایه ک ژ ی هه نه کو به شه کن ژ وئی ههریمی وه کو خانه قین و شهنگال و بهدره . دماوی چهند سائین دهسته هلاتداریا کوردیدا گه له ک پرۆژین ناچه دانکرنی هاتنه بجه ئینان ، سهدان بازیر و گوند سهر ژ نوی هاتنه ئاڤاکرن ، سهدان کیلومه ترین ری و ریباران هاتنه دروست کرن ، ژماره کا زۆرا کارگه ه و کارخانان که تنه کاری ، گرنگی ب کاروبارین چاندن و قه ژاندنا سامانی گیانه وه ران ، و بخودانکرنا په زو بز و گا و چیل و مریشکان هاته دان .

په رله مانئ کوردستانی و حکومه تا ههریمی ژ ی هاتنه دامه زراندن . گه لی کورد د نه فی پشکا کوردستانیدا دهسته هلات ب دهست خوڤه گرت . دوو زانکۆیین نوی ل سلیمانی و دهۆک و ده هان قوتابخانه و خواندن گه ه قه کرن ، نازدارا کچامن و سه ربه ستی برایی وئی دهان دوو زانکۆیاندا دخوینن . جفاکی کوردی ژ گه له ک بیافان قه پینشکه فت . ژبه ر هندی پیندقییه ب دل و گیان نه زموونا دیموکراتی یا گه لی خو بیاریزین ، و نه م هه می ببینه سه رباز ژبو پاراستنا فان دهسکه فتان) .

بەرچاقكرن :

ئەگەر ب ھویری پەیقین مامۆستایی كۆمەلایەتی بخوینن، دی بینن
چەند رستەیهك تیدا ھەنە وەكو :-

۱- ئەف ھەرمە ژ چوار پاریزگەھان پیک دەیت ھەفلیر و سلیمانی و
كەركووك و دەوك .

۲- سەدان باژیر و گوند سەر ژنوی ھاتینە ئاڤاكرن .

۳- گرنگی ب كاروبارین چاندن ، و ڤەژاندنا سامانی گیانەوهران ، و
بخودانكرنا پەز و بز و گا و چیل و مریشكان ھاتە دان .

۴- نازدارا كچا من و سەربەستی برایی وی ل ڤان دوو زانكویان
دخوینن .

۵- گەلی كورد دڤی پشكا كوردستانی دا دەستەلات ب دەست خوڤە
گرت .

دیسان ئەگەر ب ھووری بەری خو بدەینە رستەیین ل سەری دی
بینن :-

د رستەیا ئیکیدا ناڤی چەند باژیران ھاتییە كو دكەڤنە ھەریما كوردستانی
وەك: (ھەفلیر ، سلیمانی ، كەركووك ، دەوك) كو ھەر ئیک ژوان ناڤە
بو باژیرەکی دیارکری ، و دبیتە ناڤەکی (تاییبەتی) .

د رستەیا دوویدا پەیقین (باژیر ، گوند) ھەر ئیک ژوان ناڤە ، و
دەربیرینی ژ ھەمی باژیر و گوندان دكەت ، چونکی ھەمی ژ ئیک رەگەزن
لەوا دبیرنە ڤان جوورە پەیقان ناڤی (گشتی) .

درستهيا سيي ژيدا ديسان بيژهين (پهز ، بز ، گا ، چيل ، مريشك) كو
 ناڤين گشتينه ، چونكي بو ره گهزي وان گيانه وهران كت كت بكار دهين .
 درستهيا چواريدا پهيقين (نازدار ، سهر بهست) دوو ناڤن كو بو دوو كه سين
 ديار كريين دهست نيشانكري بكارهاتينه . دبيژني ناڤي (تايبه تي) .
 درستهيا پينجي ژيدا ، پهيقا (گهل) دشيوهي دا تاكه ، لي دناڤه رو كيډا رامانا
 (كو) يه ، چونكي نه ف پهيقه تيكر ايا وان ههمي كه سان فه دگريت يين پيڅه
 دژين كو دبيژني (گهل) ، في جوړي ناڤي ژي دبيژني ناڤي (كومهل) .

دهستوور :-

ناڤ ژلاين ناڤه روكني فه دبسته سي جوړ :-

۱- ناڤي تايبه تي : نهو ناڤه كو ب تايبه تي بو ناڤ لينانا كه سه كي يان تشته كي
 يان جهه كي دياركري و تايبه ت بكار دهيت وهك : (نه يقين - شيركو - نازدار -
 گاره - مه نين - دهوك - كهركووك - كورد) . ناڤي تايبه تي ژي بو شهيه :-
 ا- ناڤي كه سان بيت .

ب- ناڤي رووبار و چيا و باژير و گوندان بيت .

ج- ناڤي وهلات و ملله تان بيت .

۲- ناڤی گشتی :- نهو ناڤه کو بو شه می گیاندار و بن گیانان بکاردهیت،
کو خودان نیک ره گه زن ، و نهف ناڤه دهربرینی ژ تیکرایی ره گه زی و تاکه
تاکن وی ره گه زی ژی دکه تن . نهفی جوړی ناڤی بو شه یه :-

ا- بو که سان بکار بهیت : ماموستا ، کچ ، کور ، دایک .

ب- بو گیانه وهر و بالنده و سینکاتی و فیقی بکار بهیت ، وهک : شیر ، گورگ ،
ماهین ، هرچ ، پهر ، کهو ، کوتر ، مریشک ، گهنم ، جهه ، سیف ، هزیر .

ج- بو تستان بکار بهیت (بن گیان) وهک : بهر ، دار ، چیا ، رووبار ، خانی .

۳- ناڤی کومه ل : ناڤه که ب شیوهی (تاکی) نیشا ددهت ، لی دناڤه پوکیدا
رامانا (کو) ددهت ، فی جوړی ناڤی بو شه یه :

ا- بو ههر کومه کا که سان ب کار بهیت وهک : له شکر ، گهل ، مللهت ،
عه شیرت ، دهسته ، چین .

ب- بو هژماره کا (کومه کا) گیاندارو سینکاتی بکار بهیت وهک : گاران
، ره فده ، بر ، دهسته ک ، کهرنی پهری ، ره فدا گورگان ، رهز .

پاهینان (۱)

جوړی فان ناڤان دیار بکه :-

زه لام ، مه تین ، قوتابی ، جهژن ، نیرگز ، نه همه دی خانی ، ره فده ، مللهت
، زهردهشت .

پاهینان (۲)

دقی پارچه هوزانیدا ناقان دهست نیشان بکه ، و جورى وان دیاربکه .

ل زوزانان تو بنیره ل خوینی

ل جانى مه تو نابینی برینی

وه ره شیخی مه ئه یوروی ب سه ماخ

بنیره تول زوزانی قهره ژداخ

هه می گوندو هه می کانی هه می وار

خه راب بوونه ژ دهستی زولم و نه یار

وه رن رابن گه لی شیخین دچانی

بنیرن هون ل فی ناخر زه مانى

فه لهك بی به خته له ورا خووز و خواره

هه تا ئیرو ب کوردان ره نه یاره

پاهینان (۳)

فان فالایان ب نافه کی گشتی پر بکه :-

۱- باخچی مه ..... ین جوان تیدا هه نه .

۲- چه م بی ..... نابیت .

۳- پیدقییه ..... هه ر سال ب وانین خو ده ربجیت .

۴- ..... ل به سرا زوره .

۵- ..... نه خوشی به لاقه دکهت .

پاهینان (۴)

په یقین هیل د بندا هاتی شروفه بکه :-

- ۱- ره زفانی ره ز ئاف دا .
- ۲- له شکر سنوورین وه لاتی دپاریزیت .
- ۳- سیقین بهرواریا ب ئاف و دهنگن .
- ۴- من دهستکه کی گولان بو ماموستای بر .
- ۵- سلیمانی شاری ههلمهت و قوربانیه .

جۆرین ناقی

ب- ناڤ ژ لایه هه بوونیقه

ناقی بهرجهسته^(۱) و ناقی واتایی

جوتیاره کی فه گیرایه و گوتیه :-

(رۆژه کا گه له کا ساربوو ، عه وری رهش ئسمانی ده قهری داگرتبوو ، زه فی گه له ک
تینهی ببوو ، پیندقی ب بارانه کی هه بوو ، ل بهر گرگرا عه وران و دهنگی بریسیان
و بارانا بوش جوتیار و شقان و گاقان که فتنه خوشی و سادینی ، چونکی ده می به فرو
باران زور دبن ، کانی دی په قن ، ناڤ چه م و رووباران زور دبیت ، دبهاریدا جوانی هه می
لایین سروشتی فه دگریت ، خه م و کوقان دلددا نامینن ، هیز و وزه دی که قیته گیانی
گیانه وهران . دفی وهرزیدا بهر هه می گیانه وهران دی زور بیت وه ک : ماست ، په نیر ،
فری ، لورک ، دهو ، سه رتیک و نیفشک) .

بهرچاڤکرن :-

د خواندنا فی نیسینا سه ریدا چه ند رسته یه ک دکه فنه بهر چاڤ وه ک :
۱- رۆژه کا گه له کا ساربوو ، عه وری رهش ئسمانی ده قهری داگرتبوو .
۲- دفی وهرزیدا بهر هه می گیانه وهران دی زور بیت وه ک ((ماست ،
په نیر ، فری ، لورک ، دهو ، سه رتیک و نیفشک)) .

---

^(۱) بهرجهسته : ههست بیکری .

۳- ل بهر گرگرا عهوران و دهنگی بریسیان و بارانا بوش ، جوتیار و شقان و گاغان کهفتنه خوشی و شادیی

۴- دبهاریدا جوانی ههمی لایین سروشتی قه دگریت ، خهم و کوفان ددلا نامینن .

د رستهیا ئیکیدا هندهک ناف هه نه مه بهستا مه ناقین (عهور ، ئاسمان) کو ژوان ناقانه یین ل بهر ئیک ژ ههستین مروقی دکهفن نهوژی ههستی بینینییه . ژ بهر هندی دبیزنی ناقی (بهرجهسته) .

د رستهیا دووی ژیدا کومه له کا ناقان کو ههر ئیک ژوان ل بهر ههسته کی مروقی یان پتر ژ ههسته کی دکهفن ، و دبیزنی ناقی (بهرجهسته) وهک : ماست ، په نیر ، فری ، لورک ، دهو ، سه رتیک و نیفشک .

ئه گهر ل سهر رستهیا سییی راوهستین ، دی بینین رستهیی هژماره کا ناقان تیدا ههیه ، لی مه بهستا مه پی ههر دوو ناقین (خوشی و شادی) یه ، کو نهوان ب خو چ بوونا سه ربه خو نینه ، ناکه فنه بهر ئیک ژ پینچ ههستین مروقی ، بهلکی تنی دبیرو خه یال و هزریدا بوون ههیه ، فان جوړه ناقان دبیزنی ناقی (واتایی) .

دیسان درستهیا چواریدا ناقین (جوانی ، خهم ، کوفان) نهف جوړه نافه د هزرو خه یال و بیریدا پهیدا دبن ، و بهر هیچ ئیک ژ پینچ ههستین مروقی ناکهفن ، لهوا دبیزنی ناقی (واتایی) .

ناقى واتايى دوو جۆر هەنە :-

- أ- ناقى واتايى بنجى : كو هەر دبنەرەتدا بو فئى مەبەستى بكار دەھييت
وہك : خەم ، هينز ، وزه ، هوش ، باوهر ، ترس .
- ب- ناقى واتايى دورستكرى : كو ژ پەيئەكا بەرجەستە يان واتايى
ب هاريكاريا پاشگرەكى دروست دبیت وہك : ميرانى ، كوردىنى ،
هەقالىنى ، زەلامىنى ، مەزناتى ، جوانى .

دەستور :

ژ لايى هەبوونى ئە ناقى دوو جۆرە :-

- ۱- ناقى بەرجەستە : ئەو ناقە يى بەر ب ئىك ژ پىنج هەستىن مروقى دكەفیت ، و
بوونەكا سەربەخۇ هەيە .
- ۲- ناقى واتايى : ناقەكە بوونا سەربەخۇ نيە ، بەر ب هيچ ئىك ژ هەستىن مروقى
ناكەفیت ، تنى دبىرو خەيالیدا پەيدا دبیت ، ئەو ژى دوو جۆرە :-
- أ- بنجى .
- ب- دورستكرى .

راھینان (۱)

قان ناقىن واتايى درسته يیدا بكار بيە :-

مروقاينى ، زيرەكى ، برايه تى ، خەو ، ناشتى

پاهینان (۲)

دقان دیرین هوزانیدا هەر نافه کی واتایی هه بیت دیاربکه ، و جورئ وی
ژی دهستیشان بکه :-

۱- جوامیری و هیممهت و سهخاووت

میرینی و غیرهت و جهلادوت

ئهو خهتته ژ بو قه بیلی نه کراد

وان دانه ب شیرو و هیممهت و داد

۲- من ژ مهحه بهتا شوخ و شرین

قامهت نه لیف و نه نیا شریف

ب کو قانم دل پرتکیم

لهوما پهریشانی مهلا

۳- ئیرۆ جوانی پشتا خوه دامن

سهرم سپی بوو ، پیری گهامن

بایی نه جهل هات ، زور دا چرا من

هاتن وه شانندن پهلی گولا من

ژ بو ته ژینا خووش و جوانی

ههمی مه بو راند ب دلگرانی

پاھینان (۳)

دقان رسته یاندا ھەر ناڤه کی بهرجه سته ھهیه دەست نیشان بکه :-

- ۱- شیلان سپیدی ھیک و نیفشکی دخوت .
- ۲- گەنم و جەھ دوو بەرھەمین زفستانینە .
- ۳- ل بهاری خوناف دکەڤیتە سەر بەلگین داران .
- ۴- مەتینی دەستی خو ب چەقویی بری .
- ۵- جوتیاری زەفی کیلا .

پاھینان (۴)

شروڤه کرن :

- ۱- کەوی دلوقانی دخوینیت .
- کەو : ناڤه ، گشتییه ، بەرجه سته یه ، بکه ره .
- ی : نامرازی خستنه سەرە بو ره گەزی نیر .
- دلوقان : ناڤه ، تایبەتییه ، دیارکەری ناڤی (کەو) ییه .
- ی : نیشانان ره گەزی نیرە .
- دخوینیت : کاره ، نەبورییه ، بو دەمی (نهر) یه .
- یت : جیناڤی لکاوه بو کەوی دزڤریت کو بکه ره .
- ۲- قان رسته یان شروڤه بکه :-
- ۱- ترس مروڤی دشکینیت .
- ۲- خویندەواری چرایی ژیانییە .

نهرکي نافي درسته ييدا

- ۱- بيواري نان خوار .
- ۲- بابي بيواري نه نندازياره .
- ۳- من بيوار ل باژيري هه وئيري ديت .
- ۴- من په رتووک ژ بيواري وه رگرت .
- ۵- نه ف په رتووکه يا بيواريه .
- ۶- بيواري زي ره که .

به رچا فکرن :

نه گهر ته ماشه ي فان رسته يين سه ري بکه ين، هژماره کا نافعان دي به رچا ف
بن، وهك: (بيوار - نان - کور - نه نندازيار - باژير - په رتووک)

ئەف ناڧە د چنە سەر جوړه کی ژ جوړین ناڧی کو بهری نوکه مه به حسنی
وان کرییه، بهلی ژ لایی وی ئه رکی مه دایه فان ناڧان هەر ئیکی ژ وان
ئەرك و کاره کی جودا هه یه، بو نمونه :

– ناڧی (بیوار) درسته یا ئیکیدا کاری نان خواری دایه پال ، نانکو
کریارا خواری نانی ژ لایی بیواریڤه هاتیه بجه ئینان ، ژ بهر هندی ناڧی
(بیوار) ی بوویه (بکه ر) .

– هەر ناڧی (بیوار) ی درسته یا ژماره دوو دا گوهورین بسەر ئه رکی
وی داهاتیه، چونکی ئه گهر مه هەر تنی ناڧی (کوری) ئینا بایه، دبیت
پرسیاری بکه ی کا نه و کور یی کییه؟ له ورا (بیوار) بوویه دیار که ری
ناڧی (کور) ی نانکو بوویه دیار که ری ناڧه کی کو (نیهاده) .

– درسته یا سییدا ، دیسان ئه رکی (بیوار) ی هاتیه گوهورین، دڤریدا
(بیوار) که فتیه بهر کارتیکرنا کاری تیپهر (دیت) و بوویه (بهر کار) ،
چونکی ئه گهر مه ناڧی (بیوار) ی نه ئینا بایه، مه نه دزانی کی هاتیه دیتن .

– درسته یا چواریدا ناڧی (بیوار) ی ژ ئه گهری نامرازی په یوهندی (ژ)
بوویه ته و او که ری به یاریده .

– ناڧی (بیوار) ی درسته یا پینجیدا بوویه ته مامکه ر بو کاری نه ته مام،
کو نه وژی کاری (ه) یه ، بو دهمی نهویه ، له ورا (بیوار) بوویه
ته مامکه ری کاری نه ته مام .

- درسته یا شه شیدا ناڻی (بیوار) سیفہ تہک دایہ پال ، کو ئه وژی زیره کییہ ، کاری رسته یی ژی نه تہمام ، ژبہر ہندی ناڻی (بیوار) دڻی رسته ییدا دبیتہ (نیہاد) .

نانکو (بیوار) وہ کو نافہ کی تاییہ تی دقان رستاندا (شہش) ئہرکان دبیت ، ہہر وہ کی درسته یاندا ئاشکرا دبیت .

ئہرکی ناڻی درسته ییدا ل دویف وی کاری پیر ادبیت دگوهو رینی دایہ ، ب گشتی ناف درسته ییدا دبیتہ :-

- ۱- بکہری رسته یی : ئہ گہر کار ژلایی نافیقہ بھیتہ بجھئینان .
- ۲- بہرکار : ئہ گہر کارتیکرنا کاری ئیکسہر بکہ فیتہ سہر ناڻی ب مہرجہ کی کاری رسته یی تیپہر بیت .
- ۳- دیارکہری ناڻی : ئہ گہر نافہک نافہ کی باستر دیار بکہت دبیرنی (دیارکہری ناڻی) .
- ۴- تہمامکہری بہ یاریدہ : دڻی باریدا پندقییہ نامرازہ کی پہ یوہندی بکہ فیتہ پینس ناڻی و ئہ و ناف دبیتہ (تہواوکہری بہ یاریدہ) .
- ۵- تہمامکہری کاری نہ تہمام : کودگہل کارہ کی نہ تہمام دھیت ، دا رامانا وی تہمام بکہت .
- ۶- نیہاد : ئہ گہر خہ بہرہک یان سیفہ تہک دا پال ، و کاری رسته یی کارہ کی بئہیز بیت .

پاھینان (۱)

- دقان رستہ یاندا ئەرکی وان ناڤین هیل دبندا هاتییه کیشان دیاربکه :-
- ۱- هاڤین گهرمه .
  - ۲- برایی من چوو بو دهوکی .
  - ۳- شورشقانان دوزمن شکاند .
  - ۴- شیشی دهرمانی دڤیت یی پاقر بیت .
  - ۵- سهرداری وانه نڤیسی .
  - ۶- باران ژ عهوری دباریت .
  - ۷- نهر ههر هه یقی جاره کی زه قیا کونجیا ئاڤددهم .

پاھینان (۲)

- نورونه یین رستہ یان بو قان مه بهستان بینه :-
- ۱- ناڤه کی تایبه تی بیته نیهاد .
  - ۲- ناڤه کی گشتی بیته ته مامکهری به یاریده .
  - ۳- ناڤه کی گشتی وه کو بهر کار بکارهاتیت .
  - ۴- ناڤه کی تایبه تی بیته ته مامکهری کاری نه ته مامی نهو .

پاھینان (۳)

- قان رستہ یان شروڤه بکه :
- ۱- کچا لهز گینی ماموستایه .
  - ۲- هه قالی من ژ هه له بجه دهیت .

جهناق

أ - جهناقین کەسی یین سەربە خو (جودا)

(دکرمانجییا خواریدا)

قی نقیسینا ل خواری بخوینە :

(نیشتمان نیمەى لە باوەشى خوى گرتوووە لە ژیر سیبەریدا من و تو، بەخووشی و شادییەووە دەژین ، کوردستان وەلاتی دیرینی کوردە ، باب و باپیرانی هەموومان زادەى ئەم خاکە پیروۆزەن ، ئەوان هەر لەبەر بەیانی میژووی مرفقایەتییەووە ، لە سەر خاکی پیروۆزی کوردستاندا دى و گوندیان ئاوەدان کردەووە بە چاندن و کشتوکالەووە خویان خەریک کردوووە . لە میژووی کوردستاندا پیاوی مەزن و پالەوان زۆرن . کاوەى ئاسنگەر نموونەى نیکۆشەرى چەوساوەى میللەتەکەمانە . ئەو بە بازووی پۆلایین و بە باوەرى پرهیزی ، شیا تەخت و بەختی زوحاکی دکتاتور سەرنگون بکات . ئیوە پنیووستە شارهزای پالەوانانی میژووی گەلى خۆتان بن ، و ئەوان بکەن بە نموونە و پینشەرەو بو خۆتان) .

بەرچاقکرن :

ئەگەر قى دەقال سەرى بخوینین ، دى ھندەك پەیف و گۆتین وەسا بەرچاقى مە کەفن کو جھى کەسەکی یان چەند کەسان گرتییه ، دەھمان دەمدا رامانا کەسەکی یان چەند کەسان نیشادایە ، و پەيوەندی ب ھندەك کەسانین ديقە راگەھاندییه .

بۇ ئۈۋەنە دەھقىدا پەيىقا (من) بەرچاڧ دكەڧىت كۆ ل جھى تاكە
كەسەكى بكارهاتىيە كۆ ئاخفتنكەرە ، و دبىتە (كەسى ئىكى يى تاك)

پەيىقا (ئىمە) زى بەرچاڧ دكەڧىت ئەوژى ل جھى وان كەسان
بكارهاتىيە كۆ ئاخفتنكەرن ، و دبىژنى (كەسى ئىكى يى كۆ) .

دىسان دەھقىدا پەيىقا (تۆ) دەيىتە بەرچاڧان ، ئەوژى ل جھى وى كەسى
مە بكار ئىنايە كۆ دى ئاخفتنى بۆ ئاراستە كەين و دگەلدا پەيىقن ، ئەوژى
(كەسى دووى تاكە) كۆ گۆھدارە .

ھەر بقى رنكى ئەگەر ئەم دخواندنا دەھقىدا بەردەوام بىن ، دى پەيىقا
(ئىۋە) بىنن كۆ ئەوژى جىناقى جودايە بۆ (كەسى دووى كۆيە) ، و
جھى وان كەسان دگرىت كۆ دان و ستاندنى دى دگەلدا كەين ، ودى
بىنە گۆھدار .

پەيىقا (ئەو) كۆ ھەر دنقىسىنىدا دەيىتە دىتن ، مە بۆ وى كەسى بكار
ئىنايە كۆ يى ئەئامادەيە و ب (كەسى سىيى تاك) دەيىتە نىاسىن ، ئانكو
جھناقى (ئەو) جھى كەسەكى دگرىت كۆ ل بەر چاڧىن مە نىنە ، و لىك
مە دىار نىنە . دىسان دى بىنن پەيىقا (ئەوان) بۆ چەند كەسان بكار
دەيىت كۆ لىك مە ددىارنىنن ، و ئەدئامادەنە، وى كەسى زى دبىژنى
(كەسى سىيى كۆ) .

دهستوور :

جهناقن كەسى يىن جودا : ئەو پەيقن كو جودا دەينه گۆتن ونقىسين ، رامانا كەسەكى يان چەند كەسان نىشا ددەن ، و پەيوەندىن ب كەسانىن دىقە ئاشكەرا دكەن ، رامانا وان ژى ئاشكرايه دئاخفتن و نقىسينىدا جەنى كەسى ئىكى و دووئى و سىنى دگرن ، ب تاك و كۆفە ، دزارى كرمانجىيا خوارىدا ئەف جهناقن كەسى يىن سەربەخۆ هەنە :-

- ۱- من : بۆ كەسى ئىكى تاك .
- ۲- ئىمە : بۆ كەسى ئىكى كۆ .
- ۳- تۆ : بۆ كەسى دووئى تاك .
- ۴- ئىوہ : بۆ كەسى دووئى كۆ .
- ۵- ئەو : بۆ كەسى سىنى تاك .
- ۶- ئەوان : بۆ كەسى سىنى كۆ .

پاھىنان (۱)

جهناقە كى كەسى يى جودا ل دەسپىكا هەر رىستەيە كى ژقان رىستەيان دانە :-

- ۱- پىم وايە ئەمسال ھەمووتان دەردەچن .
- ۲- لىمان گەرى كارەكانمان بە پوختى جى بە جى بکەين .
- ۳- ھەموو رۆژىك بەيانان زور زوو لە خەو رادەبىت .
- ۴- خۆمان دەزانين كاروبارى ولاتە كەمان بەرئورەبەين .
- ۵- كەى بە ئاواتى دىرىنى خوتان دەگەن ؟

پَاهِيْناَن (۲)

دَقِي رِستَهِييدا جَهناقِيِن كَهسِي يِيِن سَهْرَبَهخُو رُ تاك بگوهوْرَه بُو كُو :-
(مَن لَه هَهْموو كَهسِي زِيادتر سوودي تُوْم دَهوِي ، بَهلام نَهو وانِييه و
سوودي مَنِي ناوِي) .

پَاهِيْناَن (۳)

- دَقان رِستَهِياندا جَهناقِيِن كَهسِي يِيِن جودا و دروست هَهلبژِيْرَه :-
- ۱- (مَن - نَهو) نارهزووي گَهشت و گوزاردهكات .
  - ۲- (نَهوان - نِيْمَه) بَه فِرُو كَه دَهچِيِن بُو پارِيَس .
  - ۳- (تُو - نِيُوَه) بَخوِيِنن تا بَه ناوات دَهگَهَن .
  - ۴- (مَن - نَهوان) چاوِيان بَه نِيُوَه كَهوت .
  - ۵- (نَهو - تُو) پِياوي دوا رُوژَه .

ب- جهناقین کهسی یین سهر به خو (جودا)
(دکرمانجییا ژووریدا)

- ۱- من سینه ک خوار.
- ۲- مه ناگری نه وروزی لسهری چیا یان سه لکر.
- ۳- ته نامه بو سه قالنی خو نفیسی.
- ۴- سه وه خه بات ژبو نازادینی و سه رفه رازی کر.
- ۵- وی باره کنی تری بره دهوکی بو فرۆشتنی .
- ۶- ونی گه له ک چیرۆکین کوردی بو مه گۆتن.
- ۷- نه وان ریزمانا کوردی خواند.

به رچاقرن :

نه گهر ب هویری بهری خو بدهینه رسته یین سه ری، دی بینین دهه ر
رسته یه کیدا په یقه ک هه یه ل جهی ناقی وی کهسی یان وان که سان بکار
هاتییه کو کاره ک کرییه یان کاره ک دایه پال وان په یقان یین ب ته مامی
جهی ناقان گرتییه، له ورا د بیژنی (جهناقین کهسی یین جودا) .

۱- درسته یا ئیکیدا (من) ل جهی کهسی ئیکنی تاک بکار هاتییه، کو
ناخفتنکه ره .

۲- درسته یا دویدا (مه) ل جهی کهسی ئیکنی کو بکار هاتییه .

- ۳- درستهيا سيييدا (ته) بو كهسي دووي تاك بكارهاتيه ، كو گوهداره .
- ۴- درستهيا چواريدا (ههوه) بو كهسي دووي كو بكارهاتيه .
- ۵- دهردوو رستهين ژماره (۵ - ۶) دا، ههردوو پهيقين (وي) و (وي) بو كهسي سيي تاك بكارهاتيه، (وي) بو تاكي نير ، و (وي) بو تاكي مي .
- ۶- درستهيا هفتيدا پهيقا (نهوان) بو كهسي سيي كو بكارهاتيه . ب قي چهندي جهناقين سهربه خو دكرمانجيا ژووريدا نهقهنه :-
۱. من : بو كهسي ئيكي تاك .
  ۲. مه : بو كهسي ئيكي كو .
  ۳. ته : بو كهسي دووي تاك .
  ۴. ههوه (وه) : بو كهسي دووي كو .
  ۵. وي - نهوي : بو كهسي سيي تاكي نير .
  ۶. وي - نهوي : بو كهسي سيي تاكي مي .
  ۷. نهوان - وان : بو كهسي سيي كو .

دهستوور :

د كومهلا جيناقين (ب) دا كو سهر ب زارني كرمانجيا ژووريقه نه نهو جهناق زي (من - مه ، ته - ههوه ، وي - وي ، وان) ل جهن ناقن وي كهسي يان وان كهسان بكاردهين كو كارهكي دكهن يان كارهك دكهفته پال ، نهف كومه نه جهناقه دهردوو بارين (نهري و نهري) دا ب قي شيوه ب ب كاردهين :

۱- دگهل كارى هه بوونيدا و دگهل بۆرى و نه بۆريدا .

أ- من ههيه . من نييه .

ته ههيه . ته نييه .

وى (وئى) ههيه . وى (وئى) نييه .

ب- من هه بوو . من نه بوو .

ته هه بوو . ته نه بوو .

وى (وئى) هه بوو . وى (وئى) نه بوو .

۲- دگهل كارى (فيان) يدا دهه مى ده ماندا ب (ئه رى و نه رى) فه :-

من فيا . من نه فيا .
ته فيا . ته نه فيا .

من دقيت . من نه قيت .
ته دقيت . ته نه قيت .

۳- دگهل كارى بۆرى تپه ر ب هه مى جو رين وى (ب ئه رى و نه رى) فه :-

من كرى . من نه كرى .

ته كرىيه . ته نه كرىيه .

وى (وئى) كرىبوو . وى (وئى) نه كرىبوو .

مه دكرى . مه نه دكرى .

پاھینان (۱)

قېرىپ سېتىپ خوارى دگەل ھەمى جھناڧىن كەسى يېن جودا بكاربىنە :
(من ھندەك پارە ژبراىى خويى مەزن وەرگرتن) .

پاھینان (۲)

قان رېستەيان ژ تاكى بگورھورە بو كۆ :-
۱- تە ئەر كى خور بجه ئىنا .
۲- من دگەل وى وانە خواند .
۳- وى دوھى نازاد دىت .

پاھینان (۳)

شروڧە كرن

قان دوو رېستەيان شروڧە بکه :-
۱- وى كوترەك گرت .
۲- وان پەز چەراند .

ج- جهناقین کەسی یێن سەربە خۆ (جودا)

((دکرمانجیا ژووریدا))

نازادی گۆت : ((ئەز کوردم ، و وهلات پارێزم ، تۆ ژێ کوردی ، ژبەر هندی
پیدقییه ئەم هەمی ب ئیک دل خزمەتا نیشتمانی خۆ بکەین ، ئەز و تۆ ، ئەم و
هۆین ، پیدقییه بخوینین ، چونکی وهلات تنی ب زانست و زانیاریی پێش دکەفیت ،
برایی من ئەفە دوو سألە ل دەرڤه‌ی کوردستانییه ، ل ویری دخوینیت ، ئەو خواندنا
نوژداریی ل زانکۆیه‌کا بناف و دەنگ بدوماهی دئینیت ، قوتابیین هەڤالین وی
زیره‌کن ، ئەو هەمی زانا و ساره‌زانه)) .

بەرچاڤکرن :

گه‌لی کورد تیهنیی زانست و زانیارییه ، وهلات ژێ هەر ب زانستی
پێش دکەفیت ، ژبەر هندی پیدقییه ئەم هەمی بزاف و شیانی خۆ بو
ڤیربوونا زانست و زانیاریی تهرخان بکەین .
دقی ده‌قی سهریدا هژماره‌کا جهناقان به‌رچاڤی مه‌ دکه‌ڤن کو هەر ئیک
ژوانا جهی کەسه‌کی یان هژماره‌کا کەسان گرتیه .
جهناقی (ئەز) بو کەسی ئیکی تاک بکار هاتییه کو نه‌وژی ناخفتنکەرە .
جهناقی (تو) بو کەسی دووی تاک مه‌ بکار ئینایه کو گوهداره .

- جهناقئى (نهو) ددهقيدا ب دوو شيوا ب كارهاتيهه :
- جاره كئى جهناقئى (نهو) بو كهسى تاكى نهديار يان يئى نهئاماده
بكارهاتيهه وهكى رستهيا (نهو خواندنا نوژداريئى ل زانكويه كا بناف و
دهنگ بدوماهى دئينيت) .
- جاره كئى ژى بو كهسانين نهديار كو (كهسى سيئى كو يه) وهكى ل
رستا (قوتابيين ههفالين وى زيره كن ، نهو زانا و شارهزانه) .
جهناقئى (نهم) بو كهسى ئيكي كو بكارهاتيهه .

دهستوور :-

- د كومه لا جهناقئين كهسى جودا (ج) دا كو نهوژى سهرب زارى كرمانجيا
ژووريقه نه . جهناق ل جهنى كهسهكى يان هژماره كا كهسان بكارهاتينه
وهكى مه بهرى نهو روونكرييه .
جهناقئين دقئى كومه ليدا نهقه نه :-
۱- (نهز) ل جهنى (من) گرتيهه .
۲- (نهم) ل جهنى (نيمه) .
۳- (تو) ئانكو (تو) .
۴- هوين ئانكو (نيوه) ئانكو (هنگ) .
۵- (نهو) : بو (نهو) يئى تاك ، و (نهوان) يئى كو بكار دهنت .

• کۆمهلا جهناقین (ج) ب فی رهنگی بکار دهین :

۱- دگهل کاری تینه پهر دا ب هه می ده مین و یقه دباری (نه ری و نه ری) دا دهیته

بکار ئینان وهک :-

نه ز هاتم . نه ز نه هاتم .

نه ز دهیم . نه ز ناهیم .

نه ز دی هیتم . نه ز ناهیتم .

۲- دگهل کاری (بوو) دا بو ده می (بو ری - نه بو ری) د هه ردوو بارین (نه ری و

نه ری) دا وهک :-

نه ز بووم . نه ز نه بووم .

نه زم . نه ز نینم .

نه ز دبم . نه ز نابم .

نه ز دی بم . نه ز نابم .

۳- دگهل کاری تینه پهری نه بو ری یی نهوو داهاتی د هه ردوو بارین

(نه ری و نه ری) دا وهک :

نه ز دخۆم . نه ز ناخۆم .

نه ز دی خۆم . نه ز ناخۆم .

پراھینان (۱)

جھنآفہ کی کہسی جودا دقان فالایاندا دانہ ، و تہ گہری بکار ئینانا
جھنآفی ژی روون بکہ :-

- ۱- دوھی ..... دگہل ہہ قالی خو چووم بو قوتابخانی .
- ۲- ..... تہف پینٹھیسہ بو برایی خو کرییہ .
- ۳- ..... کچہ کا زیرہک و جوانہ .
- ۴- ..... دی نانی خوین .
- ۵- ..... دوست و ہہ قالین خو ل تہ نگاشیان بنیاسہ .

پراھینان (۲)

قان جھنآقان درستہ ییدا بکاربینہ :
(وی - مہ - تہز - تہ - ہوین)

پراھینان (۳)

- قان دوو رستہ یان شروآفہ بکہ :-
۱. خویشکا من زیرہ کہ .
  ۲. بابی تہ رہزفانہ .

چاؤگ

(۲)	(۲)	(۱)
کارى بۇرىيى نزيك	قەدى چاؤگى	چاؤگ
كىلا	كىلا	كىلان
كەقت	كەقت	كەقتن
خواند	خواند	خواندن
بوو	بوو	بوون
برى	برى	برين

بەرچاقكرن :

ئەگەر تەماشەى كۆمەلا پەيىقن (خواندن - برين - كەقتن - كىلان - بوون) ، بکەين دى بينين هەمیان دوماهیا وان پیتا (ن) دەھیت ، بەلى پیتین پیشیا (ن) دى دجودانه و ئەوژى (د ، ی ، ت ، ا ، وو) نه ، ئەگەر ئىكى ژوان پەيىقان درستی بكاربينين دى بينين كرىاره كى دياردكەن بىى كو هیچ دەمەكى دەست نیشان بکەن ، بو ئوونە دى بیژين :

- خواندن چاقى مروقى فەدكەت .

دڦي رسته پيدا په يښا (خواندن) كړياره كې ديار دكته ، بهلې بيې كو
 ده مې ڦي كړياري نيشا بدهت ، ژبلي ڦي چهندي ژي په يښ ب پيتا (ن)
 دو ماهي دهيت ، ڦان جوړه په يښان دزمانې كورديدا دبيژني (چاوگ) ،
 و نه ف په يښه دبنه ژيدهر بو دروستكرنا همي كاران .
 دزمانې كورديدا پينچ جوړه چاوگ هه نه كو ب پيتا پيش (ن) ي دهينه
 ناقرون ، كو نه ڦه نه :-

۱- چاوگي نه لفي : وه كي (كيلان - نينان - گهريان .....)

۲- چاوگي تائي : وه كي (گوټن - فروشتن - هاتن .....)

۳- چاوگي دالي : وه كي (خواندن - چانندن - ستانندن)

۴- چاوگي واوي : وه كي (چوون - گروون - بوون .....)

۵- چاوگي يائي : وه كي (نفيسين - فرين - برين .....)

د هه ر چاوگه كيدا نه گهر (ن) ا چاوگي لادهين ، نه وا دمينيت دبيژني
 (قه دي چاوگ) ي ، كو دهه مان ده مدازي دبته كاري بوړي يي نزيك ،
 نه م دشين دڦيريدي وي چهندي روون بكهين كو دكاريدا كړياره كا
 هه ي ، دهه مكي ديار كړي ژي هه يه ، كو كړيار تيډا رويدا يه . بهلې
 دچاوگيدا هه ست ب هه بوونا ڦي ده مې ناهيته كرن ، چاوگ ژيدهري
 دروستكرنا همي كارانه ، دهه مې ده مين جو دادا .

ٲاهينان (١)

مه چهند جوره چاوگ هه نه ؟ بو ههر جوره كي دوو نورو نه يان بنقيسه .

ٲاهينان (٢)

ژقان په يقين خاري چاوگان ده ست نيشان بكه :

(ههورامان ، كيشان ، برژان ، جيهان ، سهربان ، چاندين ، نقشتن ، نازهنين ، برين ، گروون ، په خشان ، چوون) .

ٲاهينان (٣)

نه يقين خاري نه گهر د راستن ، بهرانبهر بنقيسه (راسته) ، و نه گهر د راست نه بن ، راستياوان بنقيسه :

- ١- چاوگ كاره كي ده ردنيخيت ، ده مه كي ديار كرى بو نينه .
- ٢- چاوگي و كاري هيچ جوداهي دنابقه را واندا نينه .
- ٣- ههر په يقه كا دوماهي ب پيتا (ن) هاتبيت ، نه و په يقف چاوگه .
- ٤- ب لادانا (ن) ا چاوگي ، چاوگ دي وه كي خو مينيته فه .

کار ژلایى دەمیشه

أ- کارى بۆرى (رابردوو)

مام (هیمن) ى هوزانقان ل دەسپیکا دیوانا (تاریک و روون) دا
نقیسیه و دبیریت :-

(من بو خو ژ سه ربؤرا زه لامه کى دنیا دیتی و نافسال فه چووی مفا وه رگرت ، و
شیام پشکه کا زور ژ دهخل و دانى خو ژ رزینی و پیچبوونی رزگار بکه م .

بهار درهنگ بوو ، شهوا گهرم ببوو ، بهلى به فرى خوه ژى نه دکر ، رۆزه کى نه ز
چوومه مزگهفتى ، من ته ماشه کر زه لامه کى پیر بتنى ل ته نشت سوپه کا سار
و بنى ناگر خو کرییه قورمک ، ههر نه ز دیتم و گۆت : نه م لنک زارۆکین فى
دهمى دخه رفیتینه . من گۆتى : مامى خوشتى چ ل ته قه ومییه ؟ گۆت : ب سه رى
ته نه فه چه ند رۆزه دبیرمه خولیسهرین خو دابچین به فرال سهر چالا دهخل و دانى
کون کون بکهین ، لى گوهى خو ناده نه من . من گۆتى : فینجا بۆچى کون کون
بکهین ؟ گۆتى : بۆچى تۆزى نزانى ؟ من گۆت : نه وه للاه ، گۆت : سأل درهنگ
بوو نه ردی گهرماتى فیدا دهات دى هه لمى کهت ، به فرژى ناهیلیت هه لم بهیته
دهرفه ، و دنا فخودا دى زقریت ، دى دهخلی سوزیت نه گهر بهیته کون کرن دى
هه لم ژى هیته ده رى و ناسوزیت . ناخفتنین پیره میرى ب دلى من بوون ، به لى کار
زور ینى گرانبوو . به فر وه سا یا رهق بوو ب زورى دهاته کونکرن ، به لى پاشى
نه ز تیگه هشتم گۆتینن مه رنان چه ند دراستن ده مى بیژن (ده ستى ماندى لسه ر
زکى تیره) .

بەرچاقكرن :

ئەگەر ب ھويىرى بەرى خوۋ بدەينە قى دەقى ل سەرى . دى بىنين كوۋمەلە كا كارىن بۆرى ب خوۋقە گرتىيە ، ئەم دشىين ھندەكان دەستىشاكەين وەك (مفا وەرگرت ، شىام ، گەرم ببوو ، خوھ نەدكر ، چوومە ، خوۋكربوو ، دىتم ..... ھتد) ، ديارە ئەم ھەمى وى راستى دزانين كو كارى بۆرى كارەكە رويدان و فەرمانا شولەكى نىشا ددەت كو بەرى دەمى ئاخقتنى رويدابىت ، ئانكو مروۋف دەمى بەحسى كارەكى دكەت ، كار يى رويداي و ويى ب سەرۋە چووى . زىدەبارى قى ژى كارىن بۆرى ، ھەر چەند ل دەمى بۆرى رويدايىنە و جوداھىيەك ل دەمى رويدانا واندا ھەيە ، بو ئوونە درىستەيا (من ب خوۋ ژ سەربورا زەلامەكى دنيا دىتى و ناقسال قە چووى مفا وەرگرت ، و شىام پشكە كا زور ژ دەخل و دانى خوۋ ژ رزىنى و پىچبوونى رزگار بكەم) .

ھەردوو كارىن (مفا وەرگرت ، شىام) رويدانا كارەكى نىشاددەن كو ب تەمامى ل دەمى بۆرىدا رويدايە ، و ب دوماھى ھاتىە ، ئەقى جوورى ژى دىيژنى (بۆرىنى نريك) .

درىستەيا (بەار درەنگ بوو ، ھەوا گەرم ببوو ، بەلى بەفرى خوھ ژى نەدكر) كارىن (گەرم ببوو ، خوھ نەدكر) دوو كارىن بۆرىنە ، بەلى ژ لايى دەمى رويدانا وان ژ بۆرىنى نريك جوداھى ھەيە ، كارى (گەرم ببوو - گەرم بوو بوو) كارەكە شولەكى نىشا داي كو دەمى رويدانا وى قەدگەرپتەقە بو دەمەكى درىژ و بەرى دەمى ئاخقتنى ، لەوما دىيژنى (بۆرىنى دوور) ، بەلى كارى (خوھ نەدكر) ھەر چەندە روينەدانا

کاره کئی دبؤریدا نیشاددهت ، بهلی رویدان یان روینه دان هەر یا
 بهرده وامه ، و کاره کئی دیار کری نینه کو دوماهی ب روودانی بینیت ،
 ب رامانه کا دی شول (دروودان و روونه دانی) دا هەر یی بهرده وامه ،
 ئەف جورى کارى دبئژنى (بؤریی بهرده وام) .

درسته یا (رۆژه کئی ئەز چوومه مزگهفتی من ته ماشه کر ، زه لامه کئی پیر
 ب تنی ل ته نشت سوپه کا سار و بی ناگر خو کرییه قورمک) . چهند
 کاره کین بؤری هه نه ، بهلی ئەوا مه مه رهم پی کارى (خو کرییه قورمک)
 ئەف کاره رویدانا شوله کی دبؤریدا بهرچاڤ دکهت ، کو شوینوار و
 ئەنجامی وی هه تا ده مه کئی نریک دده می ناخفتنیدا هەر دمینیت و ئەفی
 جورى کارى ژى دبئژنى (بؤریی ته مام) .

دهستوور :-

کارى بؤرى : ئەوه کو کاره کی یان شوله کی بجه دئینیت دده می بؤریدا ،
 ئانکو بهری ده می ناخفتنی ، کارى بؤرى ژى وه ک دهیته به حسکرن ئەف جوره
 هه نه :

۱- بؤریی نریک .

۲- بؤریی دوور .

۳- بؤریی بهرده وام .

۴- بؤریی ته مام (نه و او) .

ژ	دەم	نیشانە	کار	نیشانە
۱-	بۆریی نزیك	-	هات	-
۲-	بۆریی دوور	-	هات	بوو (وەك كارەكى ياریدەرە)
۳-	بۆریی بەردەوام	د - دە'	هات	-
۴-	بۆریی تەمام (تەواو)	-	هات	یە (وە - ووە)'

پراھینان (۱)

من چووم .	تو ..... تو	نەز چووم .	تو ..... تو
تو ..... ئەو	تو ..... ئەو	تو ..... ئەم	تو ..... ئەو
تو ..... ئیمە	تو ..... ئەم	تو ..... هون	تو ..... ئەو
تو ..... ئیوہ	تو ..... ئەو		
تو ..... ئەوان			

- (۱) - بۇ کارى بۆرىی بەردەوام د کرمانجییا خواریدا نیشانا (دە) دەینە دانان وەك (دەخوارد - دەنووسی).
- (۲) - بۇ کارى بۆرىی تەمام دکرمانجییا خواریدا نیشانا (وە - ووە) دەینە دانان (کریوہ - هاتووہ) .

۲- من گرت .

ته .....

وی .....

وی .....

مه .....

وه .....

وان .....

۳- نهز هاتیمه .

تو .....

نهو .....

نهم .....

هورن .....

نهو .....

من گرتم .

تو .....

نهو .....

نهو .....

نیمه .....

نیوه .....

نهوان .....

من هاتوروم .

تو .....

نهو .....

نیمه .....

نیوه .....

نهوان .....

من گرتوومه .	۴- من گرتییه .
تۆ	ته .....
ئەو	وی .....
ئەو	وی .....
ئیمه	مه .....
ئیره	وه .....
ئەوان	وان .....

پاهینان (۲)

دقان رستهیاندا کارین بۆری دهربینه ، و جورین وان نیشا بده :

۱- دەمی ئەز چوویم بابی من نقتبوو .

۲- ههتا نهۆ ههقالی من نههاتییه .

۳- من نازاد دیت ل پهرتوو کخانی دخواند .

۴- وی بازنی زیری کری .

۵- دەمی ئەز هاتیم وی نان دخوار .

پاهینان (۲)

من هاتبووم .	۵ - ئەز هاتبووم .
تۆ	تو .....
ئەو	ئەو .....
ئیمە	ئەم .....
ئیوہ	ھوون .....
ئەوان	ئەو .....
من گرتبووم .	۶ - من گرتبوو .
تۆ	تە .....
ئەو	وی .....
ئەو	وی .....
ئیمە	مە .....
ئیوہ	وہ .....
ئەوان	وان .....
من دەھاتم .	۷ - ئەز دەھاتم .
تۆ	تو .....
ئەو	ئەو .....
ئیمە	ئەم .....
ئیوہ	ھوون .....
ئەوان	ئەو .....

من دهم گرت .	- من دگرت .
تو	ته .....
نهو	وی .....
نهو	وی .....
نیمه	مه .....
نیوه	وه .....
نهوان	وان .....

پاهینان (۴)

شروقه کرن

شان رسته یین خواری شروقه بکه :

۱- سیروانی نامه نقیسیه .

۲- نازداری وانه خواند .

۳- نازاد نقستبوو .

ب - کاری نه بۆری (رانه بردوو)

مامۆستایی وانهیا زانستی دهربارهی (ئاف) ی گۆت :

(ئاف ژیده و بنیاتی ژیانیه ، مروف و گیانه وهر وشینکاتی ب ئافی دژین . ئافی سنی پشکین نهردی داگرتینه ، نوکه گرفتاریا کیم بوونا ئافی وه لاتان تووشی ناریشا دکهت ، ژبه روی چهندی دهسه لاتدارین فان وه لاتان هزارا هندی دکهن کو وی گرفتاریی چاره سهر بکهن ، دپاشه پوزیدا ئاف دی بیه فاکنه ره کی بهیز بو ریگخستنا په یوه ندیان دناقبه را ملله تین جیهانیدا . ئاف ژیده ری په یدا کرنا وزا کاره بیه ، پشکا هه ره زورا وزا کاره با هه رتیا کوردستانی ژ هه ردوو سکرین دوکان و دهر به ندیخان دهینه په یدا کرن ، پشتی چه ند سا له کین دی ، ئاف دی جهی گازی گریت بو په یدا کرنا وزه ی ، لی مخابن ئافا کوردستانی ب هه روه دجیت ، پشتی کوردستان بوویه خودانا بریارا خو ، مفایی وی سامانی گرنگ دی بو ملله تی کورد بیت) .

به رچا فکرن :

هه که ب هویری ئاخفتنا ل سهری بخوینین ، دی بینین ژماره کا کاران تیدایه کو رویدانا کریاره کی نیشا ددهن ، نهو کریار ل ده می ئاخفتنی یان پشتی ده می ئاخفتنی رویدایه ، دیاره نهو کاری شوله کی دیار دکهت کو دگهل ئاخفتنی رووبدهت دیژنی کاری نه بۆری (نهو) ، نهوی شوله کی دیار دکهت کو پشتی ده می ئاخفتنی رووبدهت دیژنی کاری

(داھاتی) یان (ناینده) .

بۆ نمونہ :

درستہیا (ناف ژیدہر و بنیاتی ژیانییہ ، مروٹ و گیانہوہر و شینکاتی ب
ناقی دژین) .

دی بینین کاری (دژین) کریارہ کی نیشا ددہت کو ل دەمی نہودا یی
رویدہت ، و نہوی جووری دبیزنی کاری (نہبوری) .

ہەر ب وی شیوہی رستہیا (نوکە گرفتاریا کیم بوونا ناقی وەلاتان
تووشی ئاریشا دکەت) شولہ کی نیشا ددہت کو ل دەمی ناخفتنی رویدایہ
ژبەر ہندی دبیزنی کاری (نہبوری نہو) .

بہلی ئە گەر رستہیا (ناف دی بیتہ فاکتہرہ کی بہیز بو ریکخستنا پەیوہندیان
دناقبہرا مللہتین جیہانیدا) باش بخوینین ، دی بینین کاری (دی بیتہ)
کریارہ کی نیشا ددہت کو ہہتا دەمی ناخفتنی نہہاتیہ رویدان ، بہلکی
رویدانا وی دی کہفتہ پشتی دەمی ناخفتنی ، ژبەر وی چہندی دبیزنی
کاری (نہبوری داھاتی) یان (ناینده) .

ہەر وەسا درستہیا (پشتی چہند سالہ کین دی ناف دی جہی گازی
گریت بو پەیدا کرنا وزہی) کاری (دی گریت) کریارہ کی نیشا ددہت
کو ہہتا دەمی ناخفتنی رویدانہدایہ ، بہلکی رویدانا وی دی کہفتہ پشتی
دەمی ناخفتنی لەوما دبیزنی کاری نہبوری داھاتی یان (ناینده) .

ب قی روونکرنی بو مہ دیاردبیت کو کاری نہبوری دوو جوڑہ :

۱ - کاری نہبوری بو دەمی نہو .

نیشانا (د) ل پیشیا فی کاری دهیت وهك :

ئەز دخوینم ، تو دخوینی ، ئەو دخوینیت ، ئەم دخوینین ، هوین
دخوینن ، ئەو دخوینن .

۲- کاری نەبۆری بو دەمی داھاتی (ئاینده) .

نیشانا (دی) ل پیشیا فی کاری دهیت وهك :

ئەز دی خوینم ، تو دی خوینی ، ئەو دی خوینیت ، ئەم دی خوینین ،
هوین دی خوینن ، ئەو دی خوینن .

دەستوور :

کاری نەبۆری کریارەکی نیشاددەت یان دی دگەل دەمی ناخفتنی رویدەت و
دبیزنی (نەبۆری دەمی نھو) .

یان پستی ناخفتنی دی رویدەت و دبیزنی (نەبۆری دەمی داھاتی) . کوب شیوەی
ھەردوو وهکی ئیکن تنی (ئی) ئەوان زیك جودا دکەت .

پراھینان (۱)

ئەفی نھیسینی بخوینە و پاشی ھەر کارەکی بۆری تیدا ھەبە ، بکە کارەکی
نەبۆری :

(ھاڤین بوو ، ھەوا ھند گەرم بوو کەس نەدشیا ھەتا ئیڤاریە کا درەنگ
دەرکەڤیت ، فیقیی ھاڤینی گەھشتبوو ، بەلی گەرمی زیان گەھاندبوو

پشکه کا زورا دارو بارین فیقی ، رۆژہ کی ہہفالان بریار دا بچین بو
ہافینگہا سہرسنکی ، ب تورمبیلی چووین ئاف و ہہوایی ویری فینک
بوو ، ہہتا ئیقاری ماین ، مہ رۆژہ کا زور خوش بۆراند ، دویر ژ گہرمی،
ئافا تہزی یا وی ہافینگہہی ہناقین مہ ہہمیان فینک کر) .

راہینان (۲)

قان کارین نہبۆری درستہییدا بکار بینہ :
دی خوینم ، دنقیسین ، دخوینم ، دچن ، دی کیلیت ، دروست دکہن

راہینان (۳)

شروۓ کرن :

۱- نەز دی چمە سەیرانی .

نەز : جەناقئ سەربەخوئە بو کەسئ ئیکئ تاکە ، بکەرە .

دی چم : کاری نہ بۆریی داہاتیہ .

۵ : نامرازی پەئوہندیہ .

سەیران : ناقہ ، گشتی ، تەمامکەری بەیاریدەئە .

ئ : نیشانہ بو رەگەزی می .

۲- قان ہەردوو رستەیان شروۓ بکە :-

ا- ریبین درەنگ ژ خەو رادبیت .

ب- نەسرین نامە کئ دی نقیسیت .

ج / كاری داخواری

دوانا زانستیڊا مامۆستایی مه گۆت :

(قوتابینه ، بۆ هندی لهشی ههوه یی ساخلام و بهیزبیت هه می شه فان زوو بنفن ، سپیدی ژی زوو زخه ورا بن ، دهست وچاقین خو ب ئاف و سابینی بشۆن ، پاشی تینستی بخۆن ، جاکین خو بکه نه بهرخۆ و هه رنه قوتابخانی .
نه ی قوتابی ، ل ده می دیارکری دیولا خودا یی ناماده به ، گو ه ل مامۆستایی خو بگره ، ل گه ل هه فالین خو نه ناخفه ، ته ماشای فی لای و لای هه نی نه که .
ده می ب دو ماهی ده نی نیکسه ر هه ره مال ، پشتی بیهنقه دانن وانین خو بخوینه ، نه رکی خو یی مال بنقیسه ، ده می خو ژ ده ست نه ده ، هه فالینیا مروقین خراب نه که) .

به رچاقکرن :

دیاره قوتابی ژیر و هشیار دقیت گو ه ل نامۆژگاری و شیره تین مامۆستایان بگریت ، له وا مامۆستایی زانستی به ری خودا قوتابیان و هنده ک شیره ت لی کرن ، بۆ هندی دا مفای ژی وه رگرن .

مامۆستاییی زانستی جاره کا دی بهری خوډا ههمی قوتابیان و گوئی :

۱- ههمی شه فا زوو بنفن ، سپیدی ژی زوو ژ خه و رابن .

۲- نهی قوتابی ل دهمی دیارگری ل پولا خوئی ناماده به ، و گوھ ل مامۆستاییی خو بگره .

• درسته یا ئیکیدا مامۆستا داخوازی ژ قوتابیان دکهت کاره کی ل دویف ناخفتنی نهجام بدهن ، و کاری ئیخستیه سهر شیوی داخواز کرنی یان فهرمان لیکرنی ، دیاره قوتابی ژی کو کهسی دووی کویه داخوازی مامۆستاییی خو بجه دئینن .

• درسته یا دوویدا ههر ب وی شیوهی بهری خو ددهته قوتابیه کی کو کهسی دووی تاکه داخواز ژی دکهت کو ل دهمی دیارگری د پولیدا ناماده بیت گوھ بدهته مامۆستاییی خو . دیاره نهجامدانا وی کاری ژی ژ لایی قوتابیه کی دکه فیته پشت ناخفتنا مامۆستای ، ههر ژ بهر هندی ژی فی جوړه کاری دبیزنی (کاری داخوازی) .

• دیسان ل ههر دوو رسته یین ((دگهل هه قالین خو نه ناخفه)) . و ((تهماشهی فی لای و لایی هه نی نه که)) . مامۆستا داخواز ژ قوتابی دکهت کو کاری نهجام نه ددهت ، چونکی نهجامدانا وان جوړه کاران ب خرابی بو قوتابی فه دگه رییت ، نهو جوړه کارژی ههر کاری داخوازینه ، بهلی د باری نه ریډانه کو ب نامرازی (نه ، مه) دهینه دروست کرن .

دهستوور :-

کاري داخوآزي : نه و کاره کو کهسی ئیکي (ناخفتنکه ر) داخوآزي ژ کهسی دووی تاک یان کو (گوهدار) ی دکهت کو کاره کی بجه بینیت یان بجه نه ئینیت .

کاري داخوآزي ب نیشانا (ب) دهست پی دکهت ، و ب بزوینا (ه) بو تاک و ب نه بزوینا (ن) بو کو بدووماهی دهیت ، کو دبیت ههردوو جهناف دخی جهیدا ب بهینه دانان وه کی : (بنقیسه - بنقیسن) .

بهلی نه گهر ره گنی کاری ب پیته کا بزوین بدوماهی هات ، بزوینا (ه) بو تاکي وه کو بکهر دهرناکه قیت .

وه ک : (بخو - بشو - بزی - بکه .....)

پاهینان (۱)

کاري قان رسته یان ژ باری (نه ری) بگوهوره بو باری (نه ری) :-

۱ - شهقی درهنگ بنقه .

۲ - هه رن بو مهله قانیان .

۳ - کهل و په لان ب نه رزانی بفرۆشه .

۴ - هاریکاریا دوژمنی بکه .

۵ - پشتی نان خوآرنی وه رزشی بکه ن .

پاهينان (۲)

قان کاران جاره کئی ب (نه) و جاره کئی ب (مه) بيخه دباری نه ريدا:
(بنقه - بگروون - پئی بکه نه - سه ربکه فه)

پاهينان (۳)

دقان ديرين هوزاناندا هه ر کاره کئی داخوازی تيدا هه بيت ده ست
نیشانکه و بنقيسه :-

۱- له خه و هه ستن درهنگه ميلله تي کورد خه و زه رتانه

هه موو تاريخی عالهم شاهیدی فهزل و هونه ر تانه

۲- نهی بالندهی هه ستم به گور

بفره بو ناو بلیسه و گر

۳- نهی کچی رابه بخوينه داتوسه ربه ست هه ر بژی

زوو ژ خه و تو سه ر هلینه به س بمینه بی مهژی

پشکا رینقیسی

ئەلفبایا کوردی ب پیتین لاتینی

دەستیپیکەکا میژوویی: کورد بەری هاتنا ئایینی ئیسلامی خودان ئەلفبایەکا تایبەتی بوون ، و ل دویش ئاخفتا زانایی ب ناف و دەنگی کورد مامۆستا (بلە چ شیرکو) ی کوردان بەری ئیسلامی ژ رەختی چەپی بو راستی و ب ئەلفبایەکا سەر بەخۆ و تایبەت زمانی خو دنجیسی ، لی پشتی ئایینی ئیسلامی دناف کوردان دا بەلاقە بووی ، کوردان دەست ژ ئەلفبایا خو بەردا ، ب پیتین عەرەبی دەست ب نقیسینی کر ، گەلەك ژ میژوو نقیسان ل وی باوەری دانه کو کورد ۲۸۰۰ سالان بەری زایینی خودان ئەلفبایەکا تایبەت بوون ، لی پشتی موسلمان بوونا وان دەست ژ نقیسینی ب زمانی خو بەردان ، و پەنا برە بەر زمانی عەرەبی و فارسی و تورکی ، ب تایبەتی کو زمانی عەرەبی زمانی قورئانا پیروژە ، و هەردوو زمانین دی ژی زمانین شاهنشاه و سولتانان بوون ، بەلی دگەل قی چەندی کوردان جارو باران نقیسین ئەدەبی و ئایینی و هەتا زمانرانان ژی ب کوردی لی ب پیتین عەرەبی نقیسیە ، و باشترین نمونە ژی هۆزانین (بابە تاهری هەمەدانی و عەلی حەریری و فەقیی تەیران و بیساران) و ھندەکین دی بوون .

گهلهك ژ رۆژههلاتناسان ، دبیاتی زمان و نقیسینا کوردی دا تشت
نقیسییه ، قهشی ئیتالی (گارزونی) ل رینزا پیشیا وان دهیت ، نهوی
قهشهی ل سالا ۱۷۸۷ز پەرتووکهك دبیاتی ئەلفبایا کوردیدا چاپکر ،
پشتی نهوی ژێ چەند رۆژههلاتناسه کین دی ئەف جوړه کاره کرینه وه کو
(ئوگست چاپا) کو فەرهنهنگه کا کوردی - فەرنسی ب خەتی فارسی ل
سالا ۱۸۷۹ز چاپکرییه .

گرنگترین کاری فی بیاتی پەرتووکا (یوسف زیانه ددین) بوو ، کول
سالا ۱۸۹۲ز هاتییه نقیسن . بهری وی ژێ مهلا مه جوودی بایه زیدی
ل سالی ۱۸۵۸ - ۱۸۵۹ز ئەلفبایه کا ب پیتین عەرهبی بو نقیسینا
زمانی کوردی دانا ، دوی نقیسنیدا (مهلا مه جوود) ی بزاف کرییه
شیوی هندهك پیتان دروست بکهت کو دزمانی عەرهبیدا نینن وهك
(پ ، چ ، گ ، ف ، ژ) ... هتد .

ئیکه مین پەرتووکا ئەلفبایا کوردی ل سالا ۱۹۰۹ز ل ئەسته نبۆلی ب
ناقئی (ئەلفبای کرمانجی) دەرکهفتیه . هەر دفی بیایدیدا کۆمهلا (هیقی)
کول سالا ۱۹۱۲ز ل ئەسته نبۆلی هاتییه دامه زراندن ، رۆله کئی گرنگ
هه بوویه دپیشخستنا ئەلفبایا کوردیدا ب پیتین عەرهبی ، نهوی کۆمهلی
دوو گوڤار ب ناقین (رۆژی کورد) و (ههتاوی کورد) دەرئێخستن ،
هەر ل سەر بهرپه رین قان دوو گوڤاراندا .

ئەلفبايا كوردى ب پىتېن عەرەبى بەھىتە گوھارتن بۇ پىتېن لاتىنى ، چونكى ئەلفبايا عەرەبى بۇ نقىسىنا زمانى كوردى ناگونجىت .

ل كوردستانا باشور ژى دەسپىكى رەوشەنبىرىن كورد گرنگى ب كىشىن راميارى ددا ب ئاستى پىدقى و ب لايى كىشا ئەلفبايا كوردى قە نەدچوون ، لى ئىنگلىزان ل سالين بىستى ژ سەدى نۆزدى رەوشەنبىر ھاندان داكو گرنگى ب دەنە كىشا رەوشەنبىريا كوردى ، ل سالا ۱۹۱۸ز مېجەرسونى رۆژناما (تىگەيشتنى راستى) ل بەغدا دەرىئىخست ، كو رۆلەكى كارىگەر ھەبوو دپىشخستنا زمان و نقىسىنا كوردىدا ، پىشتى سالا ۱۹۲۵ز چەند رۆژنامە و گوڤارەك دەر كەفتن كو گرنگى ب ئەلفبايا كوردى ددا و رۈوناكبرىن وەك : (توفىق وەھبى و ئىسماعىل حەقى شاويس) تىدا دنقىسى .

ھەر دقى بىاڧىدا ھزرا گوھورپىنا پىتېن عەرەبى ب پىتېن لاتىنى دناف كورداندا پەيدا بوو ، كۆمەلا ھىقى ھەر ل سالا ۱۹۱۳ز رۆلەكى سەرەكى دقى كىشىدا گىرا ، ھەر وەسا (مېجەرسون) ئىنگلىز ژى ھەر دوى سالىدا ئانكو ۱۹۱۳ز نامىلكەك ل سەر ئەلفبايا كوردى و ھندەك كىشىن دى يىن رىزمانى دانا ، ئىنگلىزان پى خوش بوو كورد ئەلفبايا لاتىنى بكاربىنن ، لى قان بزاقان ھەمىيان سەرنەگرت .

دوماهيك جار بزاڦين (مير جهلادوت به درخان) سهر گرتن . وي زاناي
نهلفبايه كا لاتيني دانا دا كو دگهل دهنگين زمانى كوردى بگونجيت ، و
ل سالا ۱۹۳۲ز به لافه كر ، پاشى ژمارين گوڦارا (هاوار) ى ل ديمه شقى
ب پيتين لاتيني گه هانده چاپى . مير جهلادوتى ههتا وه غهركرى ژى ههر
دقى بياڦيدا كاردكر .

ئەلفبایا کوردی ب پیتین لاتینی :

پشتی ئەفقی دەستپیکا میژوویی ، فقی گاڤی دی هیینه سەر بەحسکرنا

ئەلفبایا کوردی ب پیتین لاتینی :

پیتین ئەلفبایا کوردی ب پیتین لاتینی دبنه دوو گروپ :-

۱- گروپی ئیکۆ پیتین بزوینن ، کو ژمارا وان (۸) پیتن .

ز	پیتین لاتینی	عەرەبی	ناقۆ پیتن	نموونه ب لاتینی
-۱	A-a	ا	ئەلیف	Av-mar - Agir
-۲	E-e	ه (ە)	ئە	pel - EW – Derman
-۳	U – u	و	واواکورت	Kurd - Gul
-۴	Û – û	وو	واوا دریژ	Dûr – Bûn
-۵	O-o	و	واوا فەکری	Do – Zor
-۶	Î – î	ی	یائا دریژ	Yarî- Mîr
-۷	Ê – ê	ی	یائا فەکری	Êv – Ême
-۸	I-i	بزرۆکه	بزرۆکه	Dil – Bizin

ب- گروپی دوۆ پیتین نه بزوینن و ژمارا وان (۲۸) پیتن :

ز	پیتین لاتینی	عەرەبی	ناقۆ پیتن	نموونه
-۱	b-B	ب	بی	Baran – kebab
-۲	p-P	پ	پی	Par – Penîr

Tirî – Pertûk	تی	تا	t-T	-۳
Tac – Birinc	جیم	ج	c-C	-۴
Çav-Çêl	چیم	چ	ç-Ç	-۵
Êft – Êiî	هی	ح	h-H	-۶
Xew – Xurme	خی	خ	x-X	-۷
Dar – Dest	دال	د	d-D	-۸
Beraz – Ber	ری	ر	r-R	-۹
Rûbar – Reng	رایا قهلهو	ر	r̂-R̂	-۱۰
Zê- Zengil	زی	ز	z-Z	-۱۱
Jin – Jeng	ژی	ژ	j-J	-۱۲
Ser – Mast	سین	س	s-S	-۱۳
Ras-Sev	شین	ش	ŝ-Ŝ	-۱۴
A'dil – 'Elî	عهین	ع	-۱۵	دکه فیتته سه نه بزوینا
Xardan – Xem	غهین	غ	x̂-X̂	-۱۶
Kef – Firî	فی	فا	f-F	-۱۷
Mirov – Av	فی	فا	v-V	-۱۸
Qaz – Beq	قاف	ق	q-Q	-۱۹
Kew – Şekir	کاف	ك	k-K	-۲۰

Gurg – Deng	گاف	گ	g-G	-۲۱
Mil – dil	لام	ل	l-L	-۲۲
Maí – Láat	لاما قه له و	ل	í-Ĺ	-۲۳
Dem – Mast	میم	م	m-M	-۲۴
Nok – Min	نوون	ن	n-N	-۲۵
Heval - Hawar	هی	ه	h-H	-۲۶
War - Kew	واوا نه بزوین	و	w-W	-۲۷
Yarî - heyv	یااا نه بزوین	ی	y-Y	-۲۸

پاھینان (۱)

قان پەشقان ب پیتین لاتینی بنقیسە : (چیا ، کوردستان ، چەم ، جوانی ،
رۆژگار ، ئازادی ، گوران ، گارە ، دەوک ، زاخو) .

پاھینان (۲)

قان رستەیان ب پیتین لاتینی بنقیسە

- ۱- زقستانا کوردستانی زور سارە .
- ۲- ئازاد ل زانکویا دەوکى دخوینیت .
- ۳- مەلایى جزیری هوزانقانه کى بناقودەنگە .
- ۴- سلیمانیى پایتەختى رەوشەنبیریا کوردستانیە .
- ۵- کەرکوک پارچە کە ژ هەریما کوردستانی .

پاھینان (۳)

قى پارچە نقيسينى ژ ئەلفبايا عەرەبى بگوهورە بو سەر ئەلفبايا لاتینی:
(ل پشتى سەرهلدانا بهارا ۱۹۹۱ى هەریما کوردستانی گوهورینه کا
زور ب خوڤە دیت ، ئەف هەریمە ژ چوار پارینزگەهان پیک دەیت
هەولیر و سلیمانی و کەرکوک و دەوک ، چەند قەزایە کین دی ژى
هەنە کو پارچە کن ژ قى هەریمی وەك خانەقین و شەنگال و بەدرە ،
جفاکى کوردەوارى ژ گەلەك لایانقە پیش کەفتییە لەوا پیدقییە ئەزموونا
دیموکراتیا کوردستانی بپارینزین)

پراھینان (۴)

قى ھۆزانى ژ پييتىن لاتىنى بگوھۆرہ بۆ سەر پييتىن عەرەبى :

Pêşmerge

î reng û dengê azadiyê
Xeml û Xweşîya çelingiyê
Bazê çiya û zinaran
Kulîlka deşt û zozanan
Roniya berbangan
Sorîya asoyan
Pêşmerge me
Çavkanî û lehîya azadîme
Dadikevim ji Çiya û geliyan
Digerim li deşt û newalan
Gund û bajar warên minin
Azadî û serxwebûn armanca minin

(Serdar Roşan)

تییینی :-

مامۆستا دشییت ئهروونین پتر دفی بیافیدا بدهته قوتابی و خویندکاران.

﴿ پشکا ئەدەبى ﴾

- ۱- قانع .
- ۲- جگەر خوين .
- ۳- بەختيار زيور .
- ۴- سەلام .
- ۵- ئەحمەد موختار جاف .
- ۶- هيمن .
- ۷- ئەحمەدى نائىبەند .
- ۸- مەلا ئەنورى مائى .
- ۹- عەبدولواحد نورى .
- ۱۰- ئىبراھىم ئەحمەد (بلە) .

قانع

ناقى ۋى مۇھەممەدە كورى شېخ عبدولقادىرى شېخ سەئىدى دۆلاشى مەريوانىيە . ل پازدەى ئىلۋنا سالا ۱۸۹۸ ز ل گوندى (ريشين) ژ داىك بوويە ، قانع د ژيى چل رۆژيدا بوو بابى ۋى مرييە ، د ژيى دوو سالىدا داىكا ۋى ۋى ۋى ۋەغەركرييە ، قانع ژ بچووكاتىي تووشى دەربەدەريى بوويە ، ھەر دوى دەميدا تىكەلى ئىش و ژان و برساتيا مللەتى خۆ بوويە .

ب رىكا خزمەكى خۆ دچىتە مزگەفتى و دەست ب خواندنى دكەت ، بو خواندنى ل گوندىن مەريوانى گەريايە . پاشى ل ناق باژيرو باژيركىن كوردستانى بو خواندنى گەريايە ، ۋەكى باژيرى : (سەقز ، بانە ، سابلاخ ، بوكان ، شنۆ ، كۆيە ، ھەولير ، كەركوك ، سليمانى ، ھەلەبجە ، پىنجوين ، سنە و بيارە) و ل ھندەك جھين دى ۋى گەريايە . نياسينە كا تەمام ل گەل بنەمالين ئاينين كوردستانى ھەبوويە ، ب تايبەتى ل گەل (شېخ مەھمودى نەمر) ھەر ۋەسا لىك مەلای گەورە ل كۆيى خواندىيە .

ب ھەر رەنگەكى بيت خواندنا مەلاتىي تەمام كرىيە ، لى ھەز ل مەلاتىي نەكرىيە .

ل كۆمارا مەھابادى كاربەدەستى پەروەردەى بوو . ھندى دژيانيدا بوو ديوانين خۆ (گولالەى مەريوان - باخچەى كوردستان ، چوار باخى پىنجوين ، شاخى ھەورامان ، دەشتى گەرميان) بەلاڧكرينە .

ل (۷ - ۵ - ۱۹۶۵) ز ل گوندى (لەنگەدى) ل دەڧەرا (شلير) چوويە بەردلوفانيا خودى ، ھەر ل ۋى گوندى ھاتىە ڧەشارتن .

پشتی مرنا وی ل ساللا (۱۹۷۰ز) (پاش مهرگهی قانع) هاته به لاقه کرن ،
ل ساللا (۱۹۷۴ ز) پشکهک ژ هوزانین وی بناقی (نامه ی قانع) هاتینه
به لاقه کرن ، ل ساللا (۱۹۷۹ ز) هوزانین وی بناقی (دیوانی قانع)
هاتنه به لاقه کرن ، قانع دژیانا خودا گهلهک دهر د و نه خوشی وه کی گهلهک
هوزانن د ی یین کورد دیتینه .

قانع ل دهستیپیکا هوزاننیا خو ب فارسی هوزان گوتینه ، چونکی
زمانی فارسی د وی سهرده میدا یی بهر به لاقه بوو .
پشتی ههست ب هزر و بیرین کوردایهتیا پیروز کری ب زمانی پاقری
کوردی هوزان قههاندن .

قانع ب هوزاننیا چالاک و هشیاری گوندی کوردان ناقداره .
هوزانین قانعی خو مالی و رهوان و ب ساناهینه .
ل دهستیپیکا ههلبوونا ناگری شهری دووی یی جیهانی قانع تیکه لی نه ده بی
شوره شگیرانه بوو .

هوزانین وی ژ لایی مه بهستیقه سی بابهت ب خو قه گرتینه (دلداری -
کومه لایه تی - نیشتمان پهروهری و نه ته وایه تی) .

قانع ل دهست پیکا ساللا ۱۹۶۳ز ژ نه گهری بارودوخین نالوز و تیکچوووی
ده قهری ، ل گهل خه لکی هندهک گوندان مشهخت دبیت ، دچیته
لایی دی یی سنووری . ههر دووی شه قیدا قانعی دگرن دبه نه گرتیخانا
(قه جهر) ل تههرانی و ده مه کی دگرتیخانیدا دهیلن ، نه خوشیه کا زور
گران بو پیدایه دبیت ، بی هیقی دبیت ژ زیانی و ب فی رهنگی به حسنی
گرتنا خو دکهت .

- ۱- ناخرين مالى ژيانم كونجى به نديخانه يه
نه م كه له بچه مهره مى زامى دلى ديوانه يه
  - ۲- زور دهميکه چاوهروانى زرزرى زنجير نه كه م
سه يري نه م زنجيره كه ن وهك زيوهري شاهانه يه
  - ۳- بووكى نازاديم نه وي ، خوينم خه نه س بو دست و پى
نه لقه نه لقه ي پيوه نم وهك پيلله و له رزانه يه
  - ۴- گهرچى دوژمن وا نه زانى من به ديلي لال نه بم
باش بزاني كونجى زيندانم قوتابى خانه يه
  - ۵- گرتن و ليدان و كوشتن عاملى نازاديه
توپ و شه ستير و كه له بچه لام وهكو نه فسانه يه
  - ۶- بيري نازاديم له زيندانا فراوانتر نه بى
قور به سهر نه و دوژمنه هيواي به به نديخانه يه
  - ۷- گهر به نازادى نه ژيم مردن خه لاته بو له شم
نوكه رى و سهردانه واندين كارى نامه ردانه يه
  - ۸- چاوهروانى شورشيكم عالمى رزگار بكا
میلله تم بو نه و مه به سته كرده ودى شيرانه يه
  - ۹- چه كى شورشگيرى من نووسين و بىرو و باوهره
راپه رينه ، هه له ته پر نه عره ته ي كوردانه يه
  - ۱۰- (قانع) م نه مرو له زيندانا به نازادى نه ژيم
سه د هزار له حنه ت له ودى وا نوگه رى بيگانه يه
- (پينج دىر ژ سهرى بو ژبه ركرنينه)

راقه کرنا په یقان :

کورنجی به ندیخانه : قورنه ته کئی تار ی ل گرتیخانئ (قورنه تی

زیندانی) .

: برین .

زام

: شیت .

دیوانه

: مه لحم .

مه ره م

: چاقه ری .

چاوه روان

: جوان کرن و خه مه ملاندنا مه لکانه .

زیوه ری شاهانه

: دقیت .

نه وی

: خه نا .

خه نه س

: قه ید کریمه .

پیوه نم

: پارچه کا زیریه یان زیفی ب رستکیفه هاتبیته

پلپله

گریدان .

: جوړه زیره که بو سه ری ژنی .

له رزانه

: ئیخسیر .

دیل

: خولام - خزمه تکاری دوژمنی .

نو که ر

: سه رشور کرن - سه رچه ماندن .

سه ر دانه واندن

: دهنگی شیر ی - قیری - نرین .

نه عره ته

: بیانی .

بیگانه

جگہر خوین

ناقئى وى (شیخ موسا كورپى حەسەنى كورپى محەمەد) یە .
ل سالا ۱۹۰۳ ز ل گوندی (حەسار) كو دكەڤیتە رۆژئاقایی باژیری
(حەسەنکیف) ل كوردستانا باكوور ژدایك بوویە .

جگەر خوین ب خو دبیزیت :

سالآ هەزار و نەهەد و سێ نەز هەتەم دنیایی
بناقئى سولتان شیخ موسا نەز جیبووومە ژ دایی
هەتا بوومە سیز دە سالی لگوندی مەى هەساری
ژینا خووە من بوواند پاشی ژ وى مەدارى

جگەر خوین هیشتا زارۆك بوو بابئى وى دمریت ، ل گەل دایك و
خویشك و برایین خو بەرەف باژیری (ئاموودى) چوون ، ل ویری
دایكا وى ژى وەغەرى دكەت .

ل سالا ۱۹۱۷ ز دچیتە بەرخواندنئى و ل سالا ۱۹۳۲ ز خواندنا خو تەمام
دكەت ماوەیه كى مەلاتى كر ، پاشى دەست ژى بەردا . دگەل كۆمەلە كا
جوتیارین كورد دچیتە پارچا دی یا جزیری ل سورییى ، دوو گوندان
ئاڤا دكەن ب ناقئى (چیلەك) و (جەهەننەم) .

جگەر خوین پشكداری د شورەشا (شیخ سەعیدی پیران) دا کرییه .
تیکشكاندنا شورەشئى ب شیوہیە كئى هۆڤانە كارە كئى مەزن كرە سەر
هەستئى نەتەوا یە تیئى شیخ موساى ، و برینە كا مەزن ل دلئى ویدا

پەيداكر، لەورا ناسناڤى خو كرە (جگەر خوین) . پشتى ڤى كارەساتى
هەمى ھۆزانىن خو بو كوردستانى تەرخانكرن ، پىنڤىسى خو كرە خەنجەر
بو سىنگى دوژمنى و زەنگل بو ھشيار كرنا مللەتى .

هەتا كەنگى دىخەودا بى ؟

بەسە مللەت لىتە شەرە

هەزار و دىل و كووانى

دەبن دەستىن نەياران دە

پشتى شوڤرەشا (١٤) ى تىرمەھا (١٩٥٨ ز) دەھىتە عىراقى ، و
دەمەكى ل رادىوئا كوردى كار دكەت ، ھەيامەكى ژى ل زانكويا بەغدا
كولىژا نادابى پشكا زمانى كوردى دىتە ماموستا .
پترىا ھۆزانىن وى دەربارى خەباتا نەتەوايەتى و خەباتا جوتيارى كوردن .
جگەر خوینى دڤى رىدا گەلەك گرتن و نازار و ئەشكەنجە و نەخوشى
دىتىنە .

ھۆزانڤانى ناڤدار ل ١٩٨٤/١٠/٢٢ ز ل (ستوكھۆلم) ى پايتەختى
(سوید) ى دلى وى ژ لىدانى رادەووستىت و د چىتە بەر دلوفانىا
خودى، و ل باژىرى (قامشلو) ل كوردستانا سوڤى دەھىتە ڤەشارتن .

بەرھەمىن جگەر خوینى :

- ھۆزان (ھەلبەست) : أ- برىسك و پىتى ب - سەورا نازادى

ج - كىمە ئەز د- رۆناك ه- زەند و ئافىستا و- شەفەق

ز- ھىڤى

٢- چىرۆك : أ- جىم و گول پەرى ب- رەشوڤى دارى ج- سالار و

مىدىا

۳- زمان و ریزمان :

أ- گۆتین پيشيان   ب- ئاواو دەستورا زمانى كوردى

ج- فەرھەنگا كوردى بەرگى (۱ - ۲)

۴- چەندىن بەرھەمىن دى نقيسيبون ، پشتى مرنا وى ھاتنە چاپكرن .

أ- ناشتى (ھەلبەست)   ب- تارىخا كوردستان بەرگى (۱ - ۲)

ج- فولكلورى كوردى .   د- ژىنەنىگەريامن

ھ- نقيسينەك ل سەر دىباجا ئەھەدى خانى

پاڤەكرنا پەيشان :

ئەز چىبوومە ژ داىي : ئەز ژدايك بوويمە .

زارۆك : بچووك ، منداك .

وئەغەرى دكەت : دمرىت .

لەورا : ژبەر ھندى .

ھوڤانە : درندانە .

نەيار : دوژمن .

دىل : ئىخسىر .

شام شه گره و دلالت شیرنتره

[جگهر خوین]

- ۱- و دلالتی من تویی بووکا جیهانی
هه موو باغ و به هشت و میرگ و کانی
- ۲- شه پال و شه نگ و شوخ ناز و گه وری
گه له ک شیرین و رهندو پر جوانی
- ۳- سه ری تاج سه لاهه دینی کوردی
نه نی روژه دبرجا ناسمانی
- ۴- دوو بورهین ته کفانی روسته می زال
دو زولفین ته ژ تیرین قه هرمانی
- ۵- پرووی ته ناگری زهره دهشت و مزده ک
ژ ته هیستر شه رابا کامیرانی
- ۶- دوو چاقین ته وهکی ده ریایی هورمز
که پوو نه ناسه کاری مووش و وانی
- ۷- دوو لیقین ته کیتیبا حاجی قادر
زمانی ته ژ به ندا شیخی خانی
- ۸- سه رو پا زهندو بازن ته قه نه نینه
هه می سورن ژ رهنگی نه رخوانی
- ۹- جگهر خوینه کوری ته هه ر دنالی
ژ بهر ژانا نه زانیی و خه زانی

** ** *

(پیینچ دیر ژ سه ری بو ژ به ر کرنینه)

ڀاڦه ڪرنا په يقان :

: جوان - رند .	شه پال
: بسڪ .	زولف
: روندڪ - فرميسڪ .	هيسٽر
: پي .	پا
: خهنا .	خهني
: نيش .	ڙان
: هه ڙاري .	خه زاني

به ختیار زیوهر

ناقی وی (فایق) ه کوری هوزانقانی ناقداری کورد (زیوهر) یه ، ل
سالا ۱۹۰۸ ز ل باژیروی سلیمانیی ژ دایک بوویه ، ل دهستیکی وه کی
ههر زارویه کی وی سهردهمی ل حوجره و مزگهفتی خواندییه ، پاشی
چوو بو قوتابخانی و پولا شهشی سهرهتایی ته مامکرییه .

ل باژیروی به غدا د خوله کا (برین پیچیا نازه لان) دا پشکدار دبیت ،
و د چیته سهر وی کاری .

د ماوی فهرمانبه رییدا ل دهفه رین سلیمانیی گه ریایه ماوه یه کی ژی ل
(پردی) بوو .

ل سالا ۱۹۴۶ ز ، دهمی قوتابخانا نافنجیا شهقی ل سلیمانیی هاتییه فه کرن
(فایق) بی گوه بده ته ژیی خو و نه رکی ژیانی و پلا کومه لایه تی و
هوزانقانی خو ، بوو قوتابی ل وی قوتابخانی .

ل سالا ۱۹۴۸ ز پولا سیی نافنجی ته مام کرییه ، ههر د وی سالییدا ژ
نه گه ری مرنا بابی وی نه خو شیا وی پتر لی دیار بوو و نه خو شتر لی هات .
ل ۱۹۵۲/۱۲/۳۱ ز دچیته به رد لوقانی خودی ، و ل گورستانا گری
(جوگا) ل سلیمانیی ل ته نشت بابی وی هاتییه فه شارتن .

ژبه ر گه رماتییا کیشا سهخت و دژوارا ژیانی ، خو ب (سهر که وتوو)
ناف کر . نه خو شی و بیچاره یی و په ریشانیی بهر چاقین وی تاری ناکه ن
(و هیقیین خو نا بریت . نازار و نه خو شیا ب ژیده رکی ژیانا به ختیار و
سهر که فتنی دزانیت پاشی خو ب (به ختیار) ناف کر .

به ختیار زیوهر ب ته مامی ریکا بابی خو زیوهری گرتییه ، قوتابییه کی
سهر که فتی و پیشکه فتیی وی یه د ریکا زانست و په روه ردیدا .

ل ژیر پەردا رەشا پاشكەفتن و نەزانینی و ژیر دەستیا داگیركەراند
هۆزانقانی خواندن و فیربوون و زانست ب چەکی رزگار بوونی زانیە .
پتیا هۆزانین بەختیاری نیشتمان پەرورەری و دلدارینە و کۆمەلەکا
سروودین جوان و بناقودەنگ هەنە وەکو:

(چەند شەینە لام ، برایینە لە خەو هەستن ، گوێژە .....)

بناغی خویندەواریی و پینگەهشتنا هۆزانقانی وی نەتنی خواندنا مرگەفتا
و قوتابخانەیان و کۆرین گشتین ژیاننی بوون ، بەلکی دەسپیک و
بناغی موکم ژ بەیستن و لیکدانا هۆزانا کلاسیکی یا کوردی و فارسی
بوویە .

نەقە ژێ نموونە یەكە ژ هۆزانا بەختیار زیوەر

گۆلی سەربەستی

گۆلیك شەینتر لە خونچە ی بەهار
نازکتر ، جوانتر ، لە شەبۆی نازدار
گەشتەر لە دیدە ی وەنەوشە ی نزار
گۆلیكە ناوی گۆلی سەربەستی
مەردە نەو گەلە ی بگاتە دەستی

** **

گۆلی سەربەستی نە ی هیزی گیانە
رۆشن کەرەووی رینگە ی ژیانە
تۆنە بی ، من خۆم بە هیچ نازانە
تۆنە بی هەر گیز ناحە سیمەو
بی بۆنی خوشت نا بوژیمەو

** **

بە تەنیا هەر تۆ شاگۆلی من بی
سەر چاودی سۆزی بە گۆلی من بی

تۆتاقە يپارى پىردلى من بى
شيعرت پيا هەلدەم بە زوبانى خۆم
بلىم دەمىكە بە دل شەيداي تۆم

(دوو كوپلېن دەستپىكى بو ژبەركرنىنە)

راقەكرنا پەيشان :

سەربەستى	: ئازادى .
شرىنتر	: جوانتر .
خونچە	: بشكۆز .
شەبۇ	: جۆرەكى گولانە ب شەف بېھنا وى يا خوشە .
دېرە	: چاق .
وەنەوشە	: بنەفشوك (جۆرەكى گولانە) .
مەرد	: نازا - مېرخاس .
بگات	: بگەھىت .
رەوشەن	: روون .
رېگەھ	: رى .
ناحەسىمەوہ	: نا قەھەويىم .
تاقە	: تاك - ئىكانە .
نابورژمەوہ	: گەش نايم - ساخ نايم .
تەنيا	: تنى .
شەيدا	: گىرودە - گرىداى - قەيدكرى - ئىخسىر .
ھۆز	: عەشىرەت .
زوبان	: زمان .
يار	: ھەقال - دوست .
بلىم	: بىژم .

سهلام

۱۸۹۲ - ۱۹۵۹ز

سهلام كورئى شيخ ئەھمەدى عازەبانيه ، ل سالا ۱۸۹۲ز ل گوندئى (عازەبان) دەفەرا (وارماوہ) سەرب قەزا ھەلەبجەقە ژدايك بوويه . گەلەك حەزا خويندئى ھەبوويه ، دژيئى چوار ساليئدا دانايە بەر خواندئى و قورئان وزمانئى فارسى خواندييه ، ژيئى وى شەش سال بوو دەمئى بابئى وى وەغەر كرى . ئاگەھدارئى رويدانئى ئيکەمىن شۆرەشا (شيخ مەھموودئى حەفید) بوويه ل سالا ۱۹۱۹ز . پشتى (شيخ مەھموود) ھاتيه ئيخسیر كرن ، بوويه پۆليس ھەتا سالا ۱۹۲۲ز ، دەمئى (شيخ مەھموود قەگەرياي و بوويه مەلكئى كوردستانئى ، دبیتە رېئقەبەرى (ئەوراقیت عەسكەرى) ھەر دوئى ساليئدا پشكدارى شۆرەشا دووى يا (شيخ مەھموود) ى دبیت . لئى ژ لايئى شېخیقە بو ماوہكى دەيتە دەستەسەر كرن ، و دچیتە (عازەبان) . ل گەلەك جھان بوويه فەرمانبەر وەك وارماوہ ، ھەلەبجە ، سلیمانيئى ، و ژبلى بەسرە و بەغدا و حللە و ھندەك جھين دى .

ل سالا ۱۹۲۸ز دگەل چەند لاوہ كا كۆمەلا (زەردەشت) دامەزراند . ل سالا ۱۹۳۰ز پشتى كارەساتين رۆژا رەشا (۶ ئيلونئى) دگەل چەند كەسین دى دەردكەفن و دچیتە گوندئى (پيران) ل نك (شيخ مەھموود) ى ، ھەر وەسا پشكدارى رويدانئى سالا ۱۹۳۱ز بوو ب فەرمانا (شيخئى نەمر) . ل سالا ۱۹۵۴ - ۱۹۵۵ز خو خانەنیشين كریيه .

د پيشەكيا ديوانا ويدا ئەفا ل سالا ۱۹۵۸ ل بەغدا ھاتيه چاپكرن د . معرووف خەزنەدار دنقيسيت و ديئزيت :

سهلام پتر هوزانفانه كى نشتيمان و نهته وهيه ، چونكى ده مئى گه نجاتيا
سهلامى نهته وهى كورد دره وشه كا تايبه تدا در باز دبوو .

د بابه تين هوزانين وى يين دهرونيدها دييژيت :

خه ياله كا روون تيدا ههيه و سوزه كا راست در دييخيت ، ههروه كى
په يقين وى دهندرى دهرونيدها دهينه دهري .

ئيك ژ شاكارين شيخ سهلامى وهر گيرانا چوارينين (خه يام) ييه ژ
فارسي بو كوردى، كو ب راستى گياني خه يامى د وهر گيرانيدا ب
تهمامى پاراستيه . و ب باشترين وهر گيران دهيته دانان . سهلامى ل سالا
۱۹۵۹ ل سلیماني و هغه ركريه .

نه قه ژى نموونه ك ژ هوزانين وى :

وهتهن چيهه ؟

ههسته له خه و نهى لاوى كورد
تیبكوشه به دهست و برد
هاوار نهكا دايكى وهتهن
وا گيان نهدا ، پيادا بگهن
خاك و گول و گل گيا
شاخ و چه و چل و چيا
رهنگاو رهنگي كه ژى سيا
هاوار نهكهن به جيا جيا
وامه زانه خاكى وهتهن
ناوو گله دارو دهودن

پشت و نه ژنۆ جهرگه و دلّه
 نه جدادی تو شیرانی کورد
 له ریی وهتهن به مهردیی مرد
 مردن ، رزین بوون بهم خاکه
 وهتهن دایک وهتهن باوک ، وهتهن کاکه .

(پینچ دیر ژسه‌ری بو ژبه رکرینییه)

پاقه کرنا په یشان :

هندر	: هناف، ناخ .
ههسته	: رابه ، هلوڤه .
تیبکوشه	: خهباتی بکه .
به دهست و برد	: ب گورج و گوئی ، ب لهزوبه‌زی .
پیادا بگهن	: بگه‌هنی .
شاخ	: کهژ ، چیا .
نه ژنۆ	: چوک .
نه جداد	: نه‌فی .

ئەحمەد موختار جاف

ئەحمەد موختار كورپى ئوسمان پاشايى مەزنى عەشیرەتا (جاف) ۵ .
ل ساللا ۱۳۱۶ ى مشەختى بەرامبەرى ۱۸۹۸ - ۱۸۹۹ ى زايىنى ل
باژىرى ھەلەبجە ژ داىك بووئە . داىكا وى ژى ئىك بووئە ژ ئافرەتىن
ناقدارىن ژىھاتىن كورد . ئەحمەدى د ژىنى حەفت سالىدا ددانە بەر
خواندى .

ل سالين ۱۹۱۹ - ۱۹۲۴ ز قائىمەقامى قەزا ھەلەبجە بووئە ، پاشى
بووئە ئەندامى پەرلەمانى عراقى .

ئەحمەد موختار دوست و ھەقلى پترىا ھوزانقان و رەوشەنبىرىن سەر دەمى
خو بووئە ، وەكى بىكەس و گوران و سەلام و عەبدولواحد نورى و
گەلەكىن دى . د ھوزانىن خودا رىيا نىشتمان پەرورەرى و ئەقىنى گرتىيە .
زىدەبارى ھوزانى ژى پەخشانە چىرۆكەك ھەيە ب ناڧى (مەسەلەى
ويژدان) كول ساللا ۱۹۷۰ ى ل بەغدا چاپ و بەلاقەكرىيە . ل رۇژا
(۶) ى ھەيڧا شواتا ساللا ۱۹۳۵ ز ب دەستەكى پىس ل سەر رۈوبارى
سىروان دەيتە شەھىد كرن . و د چىتە رىزا نەمران .

ئەقەژى نەمۈنەكە ژ ھوزانىن وى :-

- ۱- ئە خەو ھەلسن درەنگە مىللەتى كورد خەو زەرەرتانە
ھەموو تارىخى عالەم شاھىدى فەزل و ھونەرتانە
- ۲- دەسا تىكۆشن نەى قەومى نەجىبى بىكەس و مەزلووم
بە گورجى بىبىرن نەو رىگە دورە وا لە بەرتانە
- ۳- بخوینن چونكە خویندن بو دىفاعى تيغى دوژمنتان
ھەموو نان و زەمانى عەينى قەلغان و سوپەرتانە

- ۴- به خۆرایى له دهستی بهرمه دهن نه م خاکه مه حـبـوبه
 كه تۆزى وهك جه واهير سورمه و كوچلى به سهـرتـانه
 ۵- به سه رخاكا نه گهر نازيش بکهن حه قتانه کـوردینه
 ته ماشای سیبهری نه و شاخ و کیوه وا له سهـرتـانه
 ۶- به بی قهـدری به سهـریا رامه بوورن حورمه تی بگرن
 گولاله سوورهی نه م سهـ حرایه خویناوی جگهـرتـانه
 ۷- ده میکه نه م ولاته وانه سیری په نجهی جه هله
 له سایه ی عیلمه وه نه مرو نیتر نوبه ی زه فهـرتـانه
 ۸- زوبانی حالی (نه حمه د) هه ر نه ئی وریابن نه ی میلله ت
 بزائن به ردی نه م شاخانه نه ماس و گووهـرتـانه
 (پینچ دیر ژسه ری بو ژبه رگرنینه)

پاڤه کرنا په یشان :

هه لسن	: رابن ، هه ستن .
شاهید	: دیده قان .
ده سا	: له زکه ن ، خیرا که ن ، ده ی ، زوو که ن .
مه زلووم	: سته ملیکری .
تیغ (تیخ)	: چه قو .
سورمه و كوچل	: کل ، کللی چافی .
رامه بوورن	: ده رباز نه بن . هاتن و چوونئی نه که ن .
له سایه ی	: ل بن سیبه را .

ھېمىن

۱۹۲۱ - ۱۹۸۶ ز

ھېمىن ناقتى ۋى (سەيد محمد ئەمىن) ۵ ، كورې سەيد ھەسەنى
شېخ ئەلىسلا مى موكرىيە ، ل سالا ۱۹۲۱ ى ل شەقا جەژنا بەراتى ل
گوندى لاچىن نرىك باژىرى مھاباد ژ داىك بوويە . دژىى زارۋكىيدا
چوويە بەر خواندىنى ، دەسپىكى ئەلىف و بى ل نك مامۇستا (سەئىد
ناكام) ى خواندىيە ، پاشى بابى ۋى ھنارتە باژىرى مھابادى ، دا ل
قوتابخانا دەولەتى بخوینىت . ل وىرى ھەتا پۇلا چوارى خواندىيە ، پاشى
بابى ۋى ھنارتە قوتابخانا ئايىنى ، ماوھىيەكى ل تەكىا شىخى بورھان ما،
لى خواندىنا ۋى يا ب رىك و پىك نەبوو . پشتى ھىنگى ل نك ھندەك
مەلايىن دى خواندىيە .

ل سالا ۱۹۴۲ ى كۆمەلا (ژ . ك) ھاتە دامەزراندن ، ھېمىن ئەندامەكى
ھەرە چالاكى ۋى كۆمەلى بوويە ، ل سەر دەمى كۆمارا كوردستان ل
مھابادى رۆلەكى ديار و بەرچاڭ ھەبوويە ، دەنگى دلېرى ھۆزانى و
نقىسەرى دەست ھەلى ئەۋى كۆمارى ھەر ئەو بوويە .

ل ۱۹۸۶/۴/۱۸ ى ۋەغەر كرىيە ، و ل مھابادى ھاتىە قەشارتن .
ھېمىن ئىكە ژ ھۆزانقانېن ھەرە بەرزىن كورد ل سەدى بىستىدا . ھۆزانېن
ھېمىنى ھەر ژ دەسپىكى ژ چارچوۋقى ھۆزانقان و نقىسەراندا دەرباز
بوويە ، و ل ناف خەلكى كوردستانى بەلاقە بووينە . و ددى ھەر
كوردەكى دلسۆز و نىشتىمان پەرۋەردا جھى خو كرىيە .

ھۆزانين ھۆزانقانين كورد يين كلاسك كارتېكرن ل سەر ھەبوويه ب
تايبەتى ھۆزانين (نالى) و تا رادەكى يين (گورانى) .

ھەستى نىشتيمان پەروەرىيى و جوانيا سرۆشتى كوردستانى و جوانيا
ژنى، ژىدەرېن ئىلھاما ھۆزانقانى بوون ، زمانى ئەدەبى د ھۆزانين ھىمنىدا
كوردىيە كا رەوان و جوان و پەتییە ، ئەدىب و ھۆزانقانان پى خوشە و
نەخواندەقان ژى تىدگەھن . ھىمن نە ھەر تنى ھۆزانقان بوو ، بەلكى
پەخشان نقىسەكى ژىھاتى بوويه وەكى دپىشەكيا ديوانا ويدا (تاريك
و روون) دياردبىت .

ھىمن چىرۆك نقىسەكى ب شيان و گەورە بوو ، ژ بەرھەمىن وى يين
چاپكرى (تاريك و روون ، نالەى جودايى ، ھەوارى خالى ، ريزى نان
بگرن) .

نەقە ژى نمونەكە ژ ھۆزانين ھىمن دديوانا تاريك و رووندا :-

تۆم ھەر لە بىرە

لە شايدا لە وەختى ھەلپەرىنا

لە خوشيدا لە كاتى پىكەنىنا

لە كۆرى ماتەم و گريان و شينا

ئەمن ئەى نىشتمان تۆم ھەر لە بىرە

بە شەو تاكو بە سەرما زال دەبى خەو

بەرۆژ تاكو دووبارە دیتەو شەو

لە كاتىكدا كە دەدوینم ئەم و ئەو

ئەمەن ئەي نىشتىمان تۆم ھەر لە بىرە
 زەمانىكە كە دەچمە سەيرى گولزار
 لە گەل پۆلى رەفيقانى وەفادار
 تەننەت وەختى دەسبازى لە گەل يار
 ئەمەن ئەي نىشتىمان تۆم ھەر لە بىرە
 دەكەم تەرخان لە رىي تودا ژيانم
 لە سەنگەردا بەرمو رووى دوژمنانم
 بە خاكى تۆ دەمى ئاويلكە دانم
 ئەمەن ئەي نىشتىمان تۆم ھەر لە بىرە

(پىنج دىر ژسەرى بۆ ژبەركرنىنە)

راقەكرنا پەيشان :

ماتەم	: شىنى ، گريان .
رەفيق	: ھەقال ، دوست .
دەدوینم	: دگەل دئاخقم .
پۆلى	: تاقمەك ، دەستەيەك ، رەقدەيەك .
وەفادار	: دلسۆز .
ئاويلكەدان	: دەمى مرنى .

ئەھمەدىي نالبەند

ھۆزانتاننى دەڧەرا بەھدینان ناڧى ۋى (ئەھمەدىي كورپى ئەمىنى نالبەند) ە ،
ب (ئەھمەد موخلىس) د ھىتە نىاسىن . ل سالا (۱۳۰۸) ى مشەختى
كو دبىتە بەرامبەرى ھەردوو سالىن (۱۸۹۰ - ۱۸۹۱) ز ل گوندى
(بامەرنى) سەر ب قەزا ئامىدىيئە ژ داىك بووۋىە . د ژىي شەش سالىدا
دەست ب خواندنا قورئاننى كرىيە . بۇ خواندننى چوۋىە ئامىدىي ، زاخۇ
، دەۋك و گوندى بىدوھى ل دەڧەرا بەروارى ژوورى ، ژيانەكا پر
دەردەسەرى و نەخۋشى و مشەختبوونى بۇراندىيە ، زەلامەكى قسە خوش
و نوكتەبىژو و زمانزان بوو .

پتيا ھۆزانتانن كەڧن كارەكى زور ل ھزرو بىرو باۋەرین نالبەندى
كرىيە، ب تايبەتى مەلايى جزىرى ، ھەر ژبەر ۋى چەندى ، ۋەكى
ھۆزانتانن كلاسكى زمانەكى تىكەل ژ عەرەبى و كوردى بكارئىنايە .
نالبەندى ھۆزانتان ، ھۆزان بۇ ڧان مەرەمان ڧەھاندىيە :

۱- پىڭوتن ۋەسڧ كرن ، نالبەندى دەستەكى بالا ھەبوۋىە د ۋى
مەيدانىدا .

۲- ئەڧىنى و ئەڧىندارى .

۳- سۆڧىياتى و ژ خودى ترسان .

۴- ھۆزانا جڧاكى ، كورەنگى ترانا ب خوڧە دگرىت .

۵- ھۆزانا بىي پەردە (كرىتكرن وناشرىن نىشادان) ، بەرامبەرى وى ديارە ژ وى مەبەستى ژى شيانەكا ھونەرى ھەبووۋىھ .

۶- كوردىنى و ۋەلا تپارىزى .

نالبەندى ھۆزانقان ل (۹) ئىلۋنا سالا (۱۹۶۳) ز ب دەستى خۇ خۇ كوشتىيە و ل گورستانا گوندى (خشخاشا) ل دەقەرا بەروارى ژوورى يى ھاتىيە قەشارتن .

نەقەژى نەوونەكە ژ ھۆزانىن وى :

۱ . دوھى سپىدى ل سەربانى

م جانەك دىت ژ خەو رابوو

۲ . ژ مال دەرکەت دەرئى خانى

م تەخمىن كر زولەيخا بوو

۳ . زولەيخا بوو سەفەت حورى

وھكى تىرى ژ مە رابورى

۴ . چوو سەر ئاقى ل رەخى ژورى

وھكى رۆژى ل مە ئاقا بوو

۵ . دەما زقېرى ژ سەر ئاقى

م دىت لىدا شەوقا تاقى

۶ . مقابل چوومە ھنداقتى

قەرە پۆشى گریدا بوو

۷. دەماتاقى ل بەژنى دا
م دىت شېھى گولا سپىدا
۸. وەسا گەش دناق رىدا
چوو حال بو كەس نەھىلابوو
۹. نەھىلابوو بو كەس حالەك
دقيقەك ل من بىوو سالەك
۱۰. ل ئەنيا وى ھەبوو خالەك
خودى حەق تازە كىشابوو

(پىنج دىر ژسەرى بو ژبە ركرنىنە)

مەلا ئەنورى مایى

مەلا ئەنورى مایى ، تۆرقان و میژوونقىس و ھۆزانقان بوو ، نىشتمان پەرورە و ەلاتپارىز و كورد پەرورە بوو ، خەباتكەر و جانفیدا بوو ، ناقى ۋى (ئەنورە كورى شىخ محەمەد تاھرى مایى) يە ، ل ساللا (۱۹۱۳) ز ل گوندى (مایى) ل دەقەرا بەروارى ژوورى ژ داىك بوویە . ژىى ۋى دوو سال بوون دەمى بابى ۋى چوویە بەر دلوقانیا خودى ، ھەتا ژىى ۋى بوویە شەش سال ھەر ل گوندى (مایى) بوو ، پاشى داىكا ۋى دەنیرتە گوندى (بامەرنى) بۇ خواندننى .

ھەر ل ۋى گوندى خواندنا سەرەتایى ب دوماھى دئینیت ، بەلى ژبەر دەست كورتىي نەشیا خواندنا خو یا ناقجى ببەتە سەرى ، دەست ب خواندنا ئایىنى و فەقیاتىي كر ل زاخو و دەھوك و نامیدیي و ھندەك جھین دى .

ل ساللا (۱۹۳۶) ز دەستوورناما مەلاتىي وەردگريت . ل گوندىن (شىروانا مەزن) و (بارزان) و دناق ەشیرەتا (ھەركيا) دا دەرس داينە . گەلەك كارین میرى كرىنە . گەلەك جاران تووشى راھیلان و گرتنى بوویە . ئىك بو ژ وان رۆشنبىرو رووناكبىرىن كورد كو پشتهقان وھارىكارىيا شورەشا (۱۴) ى تەمۇزا ساللا (۱۹۵۸) ز كرىيە . ئەندامى ئىكەتيا نەدىبىن عىراقى بوویە . ب دەھان گوتار و نقىسىن ل سەر ئەدەب و میژوویا كورد ب ھەردوو زمانان (كوردى و ەرەبى) نقىسىنە .

ل ساللا (۱۹۵۹) ز دگەل شاندهكى مىللى ب سەرەدان چوویە (چىنا مىللى) ، ل وپرى گوتارەكا پر بەھال سەر رەوشنبىرى و میژوویا كوردان پىشكىشكر . گەلەك ھۆزان و گوتار ل سەر ئەدەب و مىللەتنى كورد بەلاقە كرىنە .

ل رۆژا (۲۲) ی خزیرانا ساللا (۱۹۶۲) ز د شەری بەرهفانی کرنی ژ
نەتەوہیا کورد د ھیتە شەھید کرن و دچیتە رینزا نەمران .

پرسا من ژ خودی

خوداوەندی پاک و سەخی و میھربان
دلۆفانی ھەردەم ژ بو مە ھەمان
ھەموو کار ، بەستنی تەنە بی شکە
چ فەرمان بکە ی دی ببیت بی فەمان
دزانم دگەل کەس تە نینە چوکین
دزانم ژ بو ھەر کەسەک توی خودان
ھەمی دنیا ئەقرو تە کریە مرووف
ژ بو ھەر کەسی تە کری یار ، زەمان
ژ بو ھەر کەسی تە کری دۆست فەلەک
ژ بلی مە کوردان نەما بی شقان
نی ئەم ژ سەپان و بەندیت تەنە
مە ھشیارکە یا خودی مەزن ژ خەوان
چ گوننەھ ھەیە مە خودایی بلند
چ سووچ مە ھەیە ئەی خودا ، دابزان
مە بینە ل سەر ریکەکا راست و روھن
ژ پشتامە باقی فی باری گران
تو ئازا بکە فی وەلاتی کەمید
بکیشە دەری وی ، دەست تا سبان

(پینچ دیر ژسەری بو ژبە رگرنینە)

عەبدولواحد نوری

نقیسەر ناڤی وی عەبدولواحد مەجیدە ل سالا (۱۹۰۴ ز) ژ دایک بوویە ، هیشتا زارۆک بوو بابی وی دچیتە بەر دلۆقانی خودی، ژ نازاندن و خوشتقیبا بابی بی بەهر دبیت ، بەلی خالی وی نەهیلا بیبابی لی دیارببیت، دەستی خو ب سەریدا ئینا خوار و ژ زارۆکین خو جودانە کر، و دانایە بەر خواندننن هەتا بوویە مامۆستا . بو جارا ئیککی ل هەلەبجە هاتە دامەزراندن، پاشی هاتیە فەگوهاستن بو سلیمانی ، پشتی ماوهیەکی بوویە جیگری سەرۆکی باژیرقانی سلیمانی ، جارا دوماهی ل قوتابخانەیا فەیسەلییە یا سەرەتایی دبیتە مامۆستا ، هەر ل ویری دەمینیتە فە هەتا ب نەخوشیا ئیسا زراف ل رۆژا پینجی تیرمەها سالا (۱۹۴۴) ز دچیتە بەر دلۆقانی خودی .

مامۆستا عەبدولواحد بەرامبەر وان هەمی چاکین کو خالی وی (نوری عەلی) دگەلدا کرین ، هەمی نقیسینن خو ب ناڤی (ع.و.نوری) ئانکو (عەبدولواحد نوری) نقیسینە ، ژ بەر هندی هەر ب وی ناڤی ژی ناف و دەنگین وی چووینە . مامۆستا عەبدولواحد نوری مامۆستایەکی ئموونەیی و راستەقینەبوو ، بو قوتابییان یی دلسۆز بوو ، و پەروەردە دکرن بو ژیانن ، بو پاشەرۆژەکا پر خوشی و کامەرانی .

ب مامۆستایی ، گەلەك کەس ب هزرا نیشتمان پەروەری و پیشکەفتنخوازیی یین پەروەردەکرین . ل رینزا پیشیا وان دەیت کو هزرو بیرین پیشکەفتنخواز دناڤ کورداندا بەلاڤە کرییە .

نقیسه ره کئی مهزن بوو ، تیکوشه ره کئی کورد بوو ، د زور مهیداناندا
خزمه تا کوردی کرییه . د وی ده می کورتی ژيانا خو دا گه له ک په رتووک
و نامیلکه پیشکیشی نه ته وی خو کرینه .

بۆلاوان :

به رزی کوردی

ع . و . نووری

ل گه لایتر ژماره (۵ ، ۶) سال (۱)

لاوان !

چونکی ئیوه هه وینی ژيانی دوار ژمان هه موو هاواریکم بۆ ئیوه یه :
هه موو نه بینن چون گه لایتر ته قه لا نه دا که کوردی بهرز بکاته وه ، جوان
نه نووسینانه تان خویندۆته وه !

براکانه !

وا بوو بیست سال خه ریکی نووسینم ، چاک خراپ هه ندی کتیب
هینرایه کایه وه ! له م چه ر خه دا جوان تیگه یشتم کوردی له بنچینه دا
له رو لاوازنه بووه و نییه ، ئیمه خو مان له رو لاوازین ، له خویندنا که م
ته ر خه م و له نووسیندا بی باکین ! ئیمه خو مان ... ره نگه دوژمانی نه م
وته یه م بلین فه رموو وه ره کیمیا یه کمان بۆ ته ر جه مه بکه !
له پیش نه وه دا پاسوختان به مه وه پیتان نه لیم : زمانی زانست له گیتی
دایه یه که دوو نییه .

چۆن ناتوانين به (Napolion) بلىين (دارا) ههروهها ناتوانين به
(Hidrogin) بلىين غازى سووك چونكى شيرازهى مهدهنىت تىك ئهچى
و ئالوزى و سهر لى شيوانى له دوايه . ئيمرو ئهبى چاك بزائين له
رۆژ ههلاتا توركهكان به ههموو هيزى خويانهوه ههول ئهدهن خويان له
رۆژههلاتىيى دوور خهنهوه ، بهلام ناتوانن زمانهكهيان وهك ئهوروپايى لى
بكهن !

به پيوستى زمان تىپى فرانسزى بهكار ديين چۆن كوردانى قهفقاسيا له
نووسينا بى چار فرانسزى بهكار ديين !

كوردى ... وهك گولئىكى رهگ زلى سيسى قهراغ رووبارىكى وشك
وايه... وه ريشوى رهگى به ههموو لايهكدا بلا و بو تهوه !

ئهبى خوتان بكهن به ئاو ئهو رووباره تهر بكهنهوه ههر يهكه له عاستى
خوى ئهم گوله جوانه ئاو بدا ، تا بگهشيتتهوه ، چ ئيوه و چ ناحهزى كورد
ئهبى وهك مانگى چوارده بيين و بزائين كوردى ئهژى و نامرى و له مردن
له چهند لايهكهوه رزگار كرا .

ئيوه گهر به جهوهههرن ... بنووسن ، ئيوه گهر بههوشن بخويننهوه ... ئيوه
ئهگهر لاون ! بنووسن و بخوينن . به خوتو خورايى سهر زهنش مهكهن ،
ئهم خانوو كه ئيمه ئهمانهوى بيكهين بو پاراستنى زمانى كوردى ئهبى به
رووناكى چاوو خوينى لهش قورى بو بگرينهوه .

ئىتر مەبن بە درك و دال لە رپى ژيان بۆ كاۆل كردنى زمانەكە مەرۆن ،
بۆ رازانەووى بېرۆن ، براكان ! دەبى بېن بە پرد تا كوردى بەسەر لاشەتانا
بروا بۆ بەرزى !

(ژ دەسپىكا پەخشانى هەتا)

((وەرە كىمىيايە كمان بۆ تەرجه مە بکە)) بۆ ژبەر كرنىيە)

راقە كرنا پەيشان :

ئيشا زراف	: نەخوشيا سلى .
گەلاوئىژ	: گۆقارە كا ئەدەبى زانستيا كوردى بوو ، دە ۵۵ سالا
	ب رىك و پىكى دەرچوويه (۱۹۳۹-۱۹۴۹)
	خزمەتە كا زۆرا زمان و ئەدەبىياتىن كوردى كرىيە .
پاسوختان بەدەمەو	: بەرسقان بەدەم .
بە خوتو خۆرايى	: بە بەلاش ، هەرۆهىي .
كەمتەرخەم	: خەم سار .
گىتى	: جيهان .
سەرزەنش درك	: لۆمە كرن .
درک	: سترى .
قور	: كور - تەقن .

ئىبراھىم ئەھمەد (بىلە)

ل سالا ۱۹۱۵ ز ل سلىمانىي ژ دايك بوويه ، ل سالا ۱۹۳۷ ى ز ل بەغدا كولېژا ياسايى تەمام كرىيە پاشى بوويه دادوهر . ل وى سالا كولېژا ماف ب دوماھى ئىناى نامىلكەك ب ناھى (الاكراد و العرب) بەلاڧە كرىيە ، كو بەھسى پەيوەندىين دناڧبەرا ھەردوو نەتەوہ و ئاسويين ھارىكارىيا وان دكەت .

دناڧبەرا سالىن ۱۹۳۹ - ۱۹۴۹ ز ب ھارىكارىيا خودى ژى رازى عەلانەدىن سەجادی گوڧارا (گەلاويژ) دەرئىخستىيە ، وى گوڧارى سەردەمەكى زىرين دژيانا ئەدەب و رۆژنامەقانىا كوردىدا ئىنايە پىش و زمانى كوردى ژ پەيڧىن بىانى پاڧر كرىيە .

ئىبراھىم ئەھمەد ئىكە ژ پەخشان نڧىسین ھەرە ديارين كورد ، و رويدانين نە چاڧەرىين نافخويى تە بەسەر و ھەژاران ، بزاف و راپەرىنا جوتياران ، رەوشا رامىارى ، ژيانا پرى دەردەسەريا ئاڧرتين كورد و كۆرىن خەباتى ، ئەڧە ھەمى سىمايىن ديارين دناڧ چىرۆك و رۆمان و پەخشانين ڧى نڧىسەرىنە .

د ھۆزانى ژىدا ھۆزانين جوان و پىر رامان ھەنە ، بىرھاتن و ھىڧى ژ پارچە ھۆزانين ھەرە بەرزىن ڧى نڧىسەرىنە ..

ئىبراھىم ئەھمەد ژ ئەگەرى ھەستى نەتەوہىي و چالاكىين رامىارى ل سالا ۱۹۴۹ دەھىتە رەوانە كرن بۆ بەندىخانەيا ئەبوغرىب ژ ئەگەرى ڧى گرتنى ژى چرايى گوڧارا گەلاويژ ڧەدمرىت .

ئىبراھىم ئەھمەد ژىلى چىرۆك و پەخشان و ھۆزان و ۋەرگىرانى ،
رۇژنامە نەقىسەكى خۇدان شىيان بوو . ل سالا ۱۹۵۸ ز بوويە خۇدانى
رۇژناما (خەبات) .

ژ بەرھەمىن ۋى ، كۆمەلە چىرۆكىن (كۆپرە ۋەرى) ، ژ رۇمانىن ۋى رۇمانا
(ژانى گەل) و ل قى دوماھىيى ژى رۇمانا (دېك و گول) گەھاندە چاپى
، دەمەكى سىكرىتىرى پارتى دىموكراتى كوردستان بوويە ، ل ۲۰۰۰/۴/۸
ل لەندەن دچىتە بەر دلۇقانىا خۇدى .

بەرەو رووناكى

(پەخشان)

لەناو جەرگەى تارىككيبەۋە

دەست بە كە لەپچە و تەوق لە مل و زنجىر لە پى

لە كانگاي نەزانىي و ھەژارىي و دىلييبەۋە ...

كە وتوومە رى ھاتووم نەرۇم بەرەو رووناكى

**

**

**

ناو چاوانم تفى پيا دىتە خوارەۋە

پىم شەلى داركارىيە

فرمىسك لە چاوما قەتيس ماۋە

پىستەم بە سەر نىسكما وشك بۆتەۋە

بە لام بە دلىكى ۋەك پۇلاۋە

رىم گرتۆتە بەر نەرۇم بەرەو رووناكى

ماندوم و پڙيگاڪه م دوره

برسيم ، دوژمنه ڪانم ، تيرن رووتهم و نه وان پوڻتهن

بي هيڙم نه وان به دهسه لاتن

من دست و پي به ستر او م و نه وان به ڀرهلان

له گهل نه وودشا به ويستيني نه گوردهوه

به گيانيني نه به زو زاتيڪي مهردانهوه

نه ڀوم به رهه ورووناڪي

نا ... نا من هه ر خوم نيم

به ته نيا نه ڪه وتوومه ڀي

هه زاران هه زاران هه زارين

به رهه ورووناڪي نه ڀوين و

بي گومان به ڪوڀرايي چاوي هه موو دوژمنان

سه ره راي هه موو

سه ختي و تووشي و مه ترسي و تاريڪي ڀي و بان

گه ڀوين و نه يگه يني

**

**

**

هه تا (ماندوم و پڙيگاڪه م دووره) بوڙبه رڪرنييه

راقه کرنا په یشان :

حقوق	: ماف .
نامیلکه	: په رتوو که کا بچووک .
گه لایوئز	: ۱- نه ستره ی گه لایوئز ، ۲- هه یفا سیی یا هاقینی ، ۳- ناڅی وی گوڅاریه کو به ریزان (عه لانه دین سوجادی و ئیبراهیم نه همد) ل سالین ۱۹۳۹ - ۱۹۴۹ پیکه ده رئیخستییه و پتریا شاعیر و نقیسه رین کورد ژی به شداری تیدا کرییه ..
رهوش	: بار ، دؤخ .
مهینه تی	: نه خووشی ، کول و کوڅان .
که له نووسه ر	: نقیسه ره کی خودان شیان ، نقیسه ره کی مه زن .
رؤمان	: چیرؤکا دریئر .
قه تیس ماوه	: په نگیا .
سیما	: روخسار ، خاسیه ت .
به ویستیکی نه گوره وه	: ب حه زه کا بهیزفه .
تووش	: ناخووشی ، سه ختی .

﴿پشکا خواندنی﴾

- ۱- نه حمه د شه وقی .
- ۲- گه شت و گوزار، وه رزش و روشنبیرییه .
- ۳- چیروکه کا فولکلوری یا کوردی .
- ۴- مازی چینین .
- ۵- پیل وزانست و هونه ر روشنبیرییه .
- ۶- نه وروز .
- ۷- ژیان چییه؟
- ۸- خودانکرنا میشا هنگقینی .
- ۹- دهستی ماندی لسه رزکی تیره .
- ۱۰- دایک .

ئەحمەد شەوقى^(۱)

ئەگەر بىت و چاقەكى ب دىرۇكا ئەدەبىياتا كوردى و عەرەبى و زمانىن
ھەقسوويىن كوردان بخشىنىن ، دى بىنىن گەلەك ھۆزانقان و نقىسەر و
فەيلەسوفىن ژىھاتى ھەنە ژبلى زمانى داىكى ب زمانى ئىك ژوان گەلن
موسلمانىن ھەقسى ھۆزان وھونەر نقىسىنە يان ھەنە ، كو ب ئىك ژوان
زمانان ب تايبەتى عەرەبى ھۆزان گوتىنە و تۆمار كرىنە .

(ئەحمەد شەوقى) ئىك ژ وانە ئەوین مە بەحسكرىن . شەوقى ئىكە ژ
ھۆزانقانن ھەرە بەرزىن ئەدەبىياتى عەرەبى و جھى شانازىيە ب ئىك ژ
ھۆزانقانن پايە بەرزىن رۆژھەلاتا ئىسلامى دەھىتە ھژماردن .

شەوقى ل باژىرى (قاهىرە) ل مسرى ژ داىك بوويە ، و ل وئىرى
پىگەھشتىە ، خواندنا سەرەتايى و نافنجى ل مسرى تەمام كرىيە ، ل
فەرەنسا ماف خواندىيە ، لى كاروبارى شەرى جىھانى يى ئىكى و دوور
ئىخستنا وى بو (ئەندەلۇس) و زىرەكى و ھەستى نازك و رەوشتى وى
يى جوان وەلىكر كو ھەست ب ئىش و ئازار و نەخوشيا بارى وەلاتى
خو بكتە ، وەكو ھۆزانقانەكى نىشتمانپەرور ھەستى خو دەربىرىت ،
چ ب ھۆزان چ ب نقىسىن ، ژ بەر ھندى دى بىنىن شەوقى ھەر وەكى
(فىكتور ھوگو) ى ھۆزانقانى فەرەنسى دەمى ژ دەربەدەرىيى فەگرىيى ،
ھەست و ئارەزوويىا گەلى مسرى يى ل ژىردەستى ئىمپىريالىزمى دناف
بەينا پەيئىن رەنگىنىن ھۆزان و پەخشانىن خودا دەردبىرىت ، و داخووازا
رزگارىيا گەل و وەلاتى دكر ژ دەستى زوردار و زورىيى .

(۱) شەوقى د پىشەكيا پشكا ئىكى يا ديوانا خو كو نافی وى (الشوقیات) ە وى بخو دەرنىخستى
دبىزىت : بابى من خودى ژى رازى رەھ و رەگەزى مە دبرە سەر كوردان .

شەوقى ب ھەلبەستى و پارچە ھۆزانىن نىشتمانين خۇ ديار كر كو
ھۆزانقانى كۆچكىن پاشايان نينه بەلكى ھۆزانقانى گەلى خويە .

ئەھمەد شەوقى ھەروەكى گەلەك ھۆزانقان و نقيسەرىن دى ھۆزانقانى
ناقدارى ئىنگلىز (شەكسپىر) كار تىكريبە ، ئەفەزى دداستانا (مصرع
كليوپاتره) دا دگوتنا كليوپاترا دا ب دروستى دەردكەفیت ، دبەرھەمىن
ھونەرىن شەوقىدا گەلەك مەبەستىن بەرز دەربارى ژيان و مروفايەتى و
سروشت و ھەستى نەتەوايەتى ديار دبن .

ديوانا شەوقى يا پرە ژ پارچە ھۆزانان كو گوپيتكا ھۆزانا ھشياربوونينه
دقى سەردەمىدا .

ژبلى ئەقان ژى شەوقى ب سەركىشى كاروانى قەژاندنا ھۆزانى دەيتە
ھژماردن .

شەوقى دنقيسىنا چىروكا شانۆگەرييدا دەستەكى دريژ ھەبوو .
بەرھەمىن ب نرخين شەوقى ئەقەنە :

الشوقيات - مجنون ليلي - قمبيز - مصرع كليوپاتره - اسواق الذهب

نەقە نموونە يەكە ژ ھۆزانیڭ نە حمەد شەوقى كو كرىيە كوردى :

(ئەو بولبولانەى كوندە پەپوو پەرورەدى كردن)
ئەلین (سلیمان) زمانى ھەموو ، مەلى ئەزانى
ئەكەوتە گفتوگۆ لە گەلیاندا ، زۆر بە ئاسانى
كوندە پەپوو زۆر ریزی بوو لەلای ، پىی وت سولەیمان ،
ئەم بولبولانەم بو پەرورەدە كە بە دل و بە گیان
رۆژیک ھەزى كرد بىن بو خزمەتى ، بو چاوپىكەوتن
ھاتنە بەردەمى ، بەریز كە ھەستان تىر سەيرى كردن
كزۆلە دیاربوون ، بى توانا و تاقەت ، بى ھىزو لاواز
ھەر چەندە ھەولیان دا ، لە گەل سلەیمان نەكەوتنە راز
سلەیمان وتى ئەم بولبولانە ، من ئاوام دەوین
ھەر چى چونىك بىت ، سەر برىنىشى بى ، ھەر تىمار بكرىن
پەپوو سولەیمانكە ھاتە پىشەوھ ، ئازا و دەست و برد
عەرزى گەورەى خوۋى - زۆر بەرپىزموھ - ئا بەم جوړە كرد :
ئەم بولبولانەى كە دەیان بىنى ، كەرو لال نەبوون ،
پەرورەدەكەریان كوندە پەپوو بوو ، بوۋیە وا دەرچوون !!

پاڤه كرنا په یشان :

هه قسى	: جيران - دراوسى .
كونده په پوو	: بم .
سوله یمان	: مەبهست - سلیمان پیغه مبهره .
مه ل	: تهیر .
سهیر كردن	: بهرى خودان .
كزوله	: مهليل .
راز	: نهینى .
ئاوا	: هوسا .
په پوو سله یمانكه	: دار كزكا سلیمان پیغه مبهريه .

دان وستاندن :

۱. شهوقى هوزانقانى گه لى خوږيه ، نهړى راسته يان نه ؟ بوچى ؟
۲. شهوقى ل ده سپيكا ديوانا (الشوقيات) دا دهر باره ي ره گهزى خو چ ديثيريت ؟
۳. شهوقى ل ژير كاريگه ريا كيژ هوزانقانى ئينگليز دابوو ؟
۴. نهړى شهوقى ژبلى هوزانقانى په خشان و چيروك هه يه ؟
۵. ناقى هندهك هوزانقان و نقيسه رين دى بنقيسه كو كورد بوون لى ب كوردى بهرهم ل پاش وان بجه نه ماینه .
۶. مەبهستا هوزانقانى ژقى هوزانقانى چييه ؟

(گەشت و گوزار ، وەرزى و روشنيرىيە)

جاران هاتن و چوون گەلەك نەخوش و نالە بار بوو، مروقى گەلەك رەنج ددیت و زور ماندی دبوو ، تا نهوژی هاتن و چوون ل هندەك وەلاتین پاشكەفتی دوور ژ شارستانیینه هەر بنه مایی ماندیبوون و وەستیانییه ، بەلكی مەترسی ژى تیدایه و مروق تووشی گەلەك ئاستەنگ و کارەساتان دبیت ، لی هاتن و چوون ئەفرۆ وەکی جاران نینه ، بەلكی گەشت و گوزاره و خوش رابوورانده ، مروق بو ماوهیه کی ژ ئەرك و سەرگیژیا رۆژانه دوور دکەفت ، دا بیهنا خو فەدەت ، پاشی ب گیانه کی نوی و ئارەزوویه کا تەمام دی هیته فە سەر کارو کەسپا خو . ژبەر هندی دی بین ئەفرۆ دەستکورت و کیم دەرامەت ژى حەز ژ گەشت و گوزاری دکەن و بوونه گەریده .

لی ، ئەفرۆ هەرکەسەکی ئارەزوویا گەشت و گوزاری کر مەرج نینه یی زەنگین بیت ، ئەفە دەستەیه کا لاوین تازه پیگەهشتین پەیدا بووین ، گەشت و گەریانا وان هند دی تیچیت هندی کول مالین خو دخون ، ولنک وان وەسایه کو گەشت و گوزار هونەرەکی جوانه . دی بەری خو دەیی قوتابین وەلاتەکی وەکو نەمسا یان ئەلمانیا ب پیمان یان ب سیاریا پایسکلی ل وەلاتان دگەریین ، هەکه دەمەکی سیاری فارگونا ژماره سی یان چوار یا شەمەندەفری بیت و پارەیه کی زور ژى دگەلدابیت ، ل هەر جەهەکی شەف ب سەرداهات دی دەستی خو بەتە چانتی خو ، و دی فەکەت و چادرا خو یا بچووک ئینیتە دەری و فەدەت و دی ل بن نقت .

ئەگەر وەنەكر دى دخانىەكى بچووك يان دکادينا مالا جوتيارەكىدا شەقى بەتە سەر ھەتا رۆژدەھلەيت ، نۆكە باش يال بىرامن دەمى بۇ جارا ئىكى ل گەشت و گۆزارى دناڧ كادينىدا نقتىم ، ئەو جار بوو كۈ چەند سالە كا بەرى نھۆ دگەل دەستەيە كا قوتابىيان و دەرچوويىن زانكويىن ئەنگلستانى چووين بۇ وەلاتى ئەسكەندىناڧيا ، كادينە كا مەزن دناڧەراستا كىلگەيەكىدا نىشامەدا ، كادين ژ دارى ھاتبوو دروستكرن و كارەبا ژى تىدا بوو .

دەمى چووينە دناڧدا ، ھەر ئىك ژ مە دەست دا كۆمكرنا كايى بۇ خۆشكرنا جھى . مە جھەكى گەرم و خۆش بۇ نقتىنى دروستكر ، تا سپىدى لى نقتىن ، خەوۋە كا كوير و بى ھشيار بوو .

سپىدى دەمى ئەم ژ خەو رابووين ، مە زانى خەوى زوو كا ئەم يىن گرتىن ، و مە ئاگەھ ژ خۆ نەمايە ، پاشى ئەم ژ كادينى دەر كەفتىن خەلكى وى جھى ناخفتىن خۆش دگەل مە كرن و گەلەك رىز بۇ مە گرت .

ل وان وەلاتاندا نە تنى ھەر كادين دەست دكەڧىت و چ دى نە ، بەلكى گەلەك جھىن دى بۇ خەواندىنى و نقتىنى دەست دكەڧن وەكى جھىن وان قوتابىيان ئەوين ھاقىنى ڧەدگەر يىنە ناڧ كەس و كارىن خۆ ، يان جھى پاپورڧانان كۈ ب پاپورى دچن و جھىن خۆ بچە دەيلن ، و ب ڧالايى دمينن ، ئەڧە و ژبلى ھندى ل گوندو باژىرىن بچووك ژى جھى نقتىنى دەست دكەڧىت . ئەگەر گەرىدەيەك رىكا وى بکەڧىتە ئىك ژ وان جھان دى ژوورە كا ڧالا دمالەكىدا بۇ خۆ بينىت ، و ب پارەيەكى كىم كرى كەت .

گەشت و گوزار دەلیقەیه دقیت ژ دەست نەهیتە دان ، ھەر دەلیقەیهك
 بۆ مە دەستكەقیت ، دقیت بۆ گەریانی و دیتنا جهان بچین . ب ریکا
 گەشت و گوزاری فیری گەلەك تشتان دین ، دەمی گەریدەیهك مفای ژ
 گەشت و گەریان و ھاتن و چوونی وەردگریت دی رۆشنبیر و چالاک
 بیت . وەسا نە زانی کو ب پاری زور دی شیت مفای وەرگریت
 وفیربیت .

دان وستاندن :

- ۱- بۆچی جاران ھاتن و چوون یا نەخۆش بوو ؟
- ۲- ھەر ب ریکا چ دەشین ب رەحەتی ھاتن و چوونی بکەین ؟
- ۳- بۆ ھندی بکارین ھاتن و چوونی بکەین و بچینە گەشت و گوزاری ،
 ھەری مەرچە د زەنگین بین ؟
- ۴- چەوا گەنجین تازە پینگەھشتی ، ل ئەوروپا دشین ب پارەیهکی کیم
 ب ئارەزوویا خو بگەریین ؟
- ۵- ھەری تو د وەلاتی خودا گەریای ؟ نەگەر گەریا بی دقنی گەریانیدا
 ھەر تو ب تنی بووی یان دگەل خەلکەکی دیدا بووی ؟
- ۶- ھەری دی شیی ل گەل ھەقالین خو بۆ چەند رۆژەکا ب پارەیهکی
 کیم ، بۆ جھەکی نزیك ، بچی بۆ گەشت و گوزاری ؟
- ۷- نەگەر تا ھەر نەچووبی بۆ گەریانی ، ھەری دی شیی دقان نیزیکاندا
 بچی ؟

چيروكه كا فولكلورى يا كوردى

ژ (شانوى ناومال) ب دەستكارىقه

زەلامەكى زەنگىن و ب سامان ھەبوو . تىشتەك نەما بتنى بەنيەك نەبىت .
رۆژەكى گۆتە بەنيى خو : كوردى من ل ئەفى باژىرى چ بۆ مە ناھىتە
كردن .. و من چ نەمايە ، من دنياسن ، رويى من ناگريت دەستى خو ل
بەر كەسەكى دريژكەم ، و چ كار ژى بۆ من ناھىنە كردن ، ھەتا ئەفرو
مەزن و بەرنياس بووم . دنيا گەلەك يا بەرفرەھە . بلا بچىنە وەلاتەكى
دى بەلكى خودى چارەسەريەكى بۆ مە بكەت .

چوون ، ژ وەلاتى خو دووركەفتن ، و گەھشتە باژىرەكى سەحكرنى
خەلكى ئەوى باژىرى يىن كۆم بووين ، پاشايى وان يى مرى ، يى
پاشايەكى بۆ خو دادن . ژ رەوشت و تىتالين وى دەمى د وەسان بوون .
كو ئەھويەك دگوتى (تەيركى دەولەتى) دەھلاقيت . ل سەر سەرى كى
دادابا ، دا وى كەنە پاشا . بەنى ل خودانى خو زقىرى ، و گوتى ھەى
مەزنى من ئەگەر خودى وەسا ھەز كر ئەف ئەھويە ل سەر سەرى تە
دادەت ، تو دگەل خەلكى ئەفى باژىرى دى چ كەى ؟ گوتى :-

- كوردى من ، ئەفە يا دوورە ژمن ، خودى ئەز يى ب دەرد ئىخستيم .
بەنى گوتى :-

قوربان ، ئەفە كارە ، بەلكى خودى بكەتن .

گوت :-

(شانوى ناومال) پەرتوو كەك خودى ژى رازى مەلا مستەفايى حجى مەلا رەسوولە كو يى ناقدار بوو ب
(سەفودت) ئەف پەرتوو كەل سالا ۱۹۷۱ ى ل بەغدا ھاتىد چاپكرن .
ھەر ديسان گولستانا شىخ سەعدى كرىد كوردى . و ديوانەكا ھوزانى و گەلەك پەرتوو كىن دى
يىن چاپكرى و چاپ نەكرى ھەندە ، ل سالا ۱۹۶۳ يى ل سلېمانىي وەغەر كرىد .

- ب راستی دی خزمه تا وان کهم . خودی چ فرمان داینه ، ب وی
رهنگی دی دگهل وان کهم . هه ی بهنی پا نه گهر ل سهر سهری ته دادا
تو دی چ که ی ؟
بهنی گوتی :-

- نهز مروقین شل و کوره نا پاریزم . دی بارودوخی وان تیکدهم ، دی
سزادهم . نیک زهلامه کی بکوژیت ، دی کوژم ، یی گازندی دکهت دی
کوژم ، دیدهفانی ژی دی کوژم ، زهلامه ک دزیی بکهت دی کوژم ، یی
تشت ژی هاتیه دزین ژی دی کوژم ، و دیدهفانی ژی دی کوژم . ب
راستی خودی چ فرمان دایه نهز وی فرمانی دگهل وان ناکهم .
- مهزنی وی گوتی :

- قیجا نهفه دادپهروه رییه ؟

- بهنی گوتی :-

- ژ خودی دهیت ، مامن کوته کی ل کی کرییه ؟

چوون ، نزیکی وی خهلکی راوهستیان ، نهلهو هه لاقیت ، ل سهر سهری
وی خهلکی زفری هه تا بهنی دیتی ، ل سهر سهری وی دادا . ههمیان
سهحکری بهنیه کی ره شه ، لیف مهزنه ، ههستی گرانه .
ههمیان گوت :-

- نهلهو یی خهلهت بووی ، جاره کا دی دی هه لاقیترین .

دووباره ل سهر سهری وی دادا .

- دیسان گوتن :-

- نه هؤو يى خهلهت بووى ، چهوا نهفه دى بيته پاشا ؟
جارا سيني ژى نه هؤو هه لاقيت ، ههر ديسان ل سهر سهرى وى دادا. ئينا
چ چاره نه مان ، و بهنى كره پاشا ، و سهرو بهرى وى ريكنيخست . و
چوو سهر تهختى پاشاتىي .

دهست بكارى خو كر ، بهلى چهوا ؟ كانى چ گوتبوو وهسان و خراپتر
كر . كه سهكى ئيك كوشتبا ، نهوژى دكوشت ، خودانى كوشتى ژى
دكوشت ، وهندى ئيكى پى ناگه هدار ژى دكوشت . ئيكى دزى كرابا
دزيكه ر و يى تشت ژى هاتيه دزين و ديده فان دكوشتن . ههتا وى رادى
كه سهك نه دشيا بو چ كرياتا داخو ازا حوكمى ژى بكهت .. يان دهنگى
ژى بينيت . ب روژى كارى وى نهفه بوو ، ب شهفى ژى دهمنى كوچكا
وى قالا دبوو ، دبوو بهنى مهزنى خو ، و خزمهتا وى دكر .

رپه سبى و ماقوول و كه سانين تيگه هشتى بين باژيرى كوم بوون ، و
گوتن : مه نهف بهنى رهش كره پاشايى خو ، بيهنا مه تهنگ كر ، مه چ
چاره ههيه ؟ و چ بكهين ؟ ئيكى ژوان گوت :

زه لامه كى دگهل وى ، گه لهك ريزى لى دگريت ، دا بچين هيڤيا ژى
بكهين ، دا نهو هيڤيا ژى بكهت ، بهلكى دهستان ژمه بهر دهت . ههمنى
پيگه چرونه نك و گوتنى :-

- قوربان ، تو دزاني مه ب خو نهف ره شه كره پاشا ، بو هندى كو
خزمهتا مه بكهت ، لى نه م نرانين كانى تو يى ناگه هدارى يان نه ؟ نهفى چ
نه هيتلا ، زه لامه كى يى زه لامه كى دكوژيت . نهفه دى وى كوژيت ، باشه

بوچی بابی کوشتی دکوژیت؟ یان دیدهفانی بوچی دکوژیت؟ نیک یی
دزیی دکهتن، نهو یی دزیکهری دکوژیت، نهری بوچی خودانی مالی
ودیدهفانی دکوژیت؟ تو لنک وی یی بهریز و هیژای هیچی ژی بکه
ب دادپهروهری دگهل مه رهفتاری بکهت.

نهقی زهلامی پهیمان دا خهلکی دگهل پاشای باخفیت، شەف به سەردا
هات، کوچک قالا بوو. پاشایی رهش بوو بهنیی مهزنی خو، و ل
بهرامبهری وی راوهستیا.

مهزنی وی گوئی:-

- کورۆ تو بوچی ژ خودی شهرم ناکه ی؟ مه ژ برسان وهلاتی خو هیلا.
نهم دهر به دهر بووین. فیگافی بوچی ته نهف عه شیره ته تیک دا؟ ته هند
دیت ب سهرمه دا داگرت و نهم کوشتین.

بهنی گوئی:-

- مهزنی من بیراته ناهیت رۆژا نهم ل پهری باژییری بووین، ده می من
پر سیار ژ ته کری نه گهر خودی تو کرییه پاشا دی دگهل نهفان چ که ی؟
ته گوئی خودی چ فه رمان دایه، ب وی رهنگی دی کار که م. هینگی من
گوته ته نه گهر نهز بوومه پاشا کا خودی چ فه رمان دایه نهز وی فه رمانی
دگهل نهفان ناکه م.. دی تیکده م، خودی ناگه هدار بوو، و نه گهر نهفه
ههژی دادپهروهری، بان خودی نهز نه دکرمه پاشایی وان، لی نهفه ههژی
نهقی رهفتارینه، و فیگافی ژی نهز په شیمانی نهفان کریارا ناچم ههتا نهو
ل خو بزقرنهفه و تۆبه کا راست بکهن، نه گهر نهوان تۆبه کر خودی دی

دلی من بو وان نهرم كهت . و دی ب دادپهروه ری دگهل وان بریقه چم ،
نهوان توبه كر ، و نهو ژی دگهل وان باش بوو .

دان وستاندن :

۱- ژفی چیروکی چ گوته کا مهزنان بهیته هزرا ته ، ژ ماموستایی خو
یان ژ بابی خو پرسیاربکه ، دا درامانا وی بگههی ، وه کی (خودی چیا
دبینیت . لهوا بهفری لی دبارینیت) ، یان رامانا نهفی ئایه تا پیروز ((لا
یغیر الله ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم)) .

۲- ب کورتی بهحسی مفایی نهفی چیروکی بکه .

۳- رامانا (فولکلور) ژ ماموستایی خو پرسه .

مازی چین

کوردستان ههروه کی ههمی وهلاتین ب خیروبیر، زهقی و دول و نهال و چیا و دهشت لی دزورن، یابی بهش نینه ژ کان و داروبارین بهرهمدار و بیهر نهوین ب مفا و قازانج.

ئیک ژوان دارین کول زوزانین مه‌دا ههین، و چیا و نزار پی هاتینه خه‌ملاندن و دهستی سروشتی نه و پهروه‌رده‌کرین و چاف دایی دارمازییه . نهف داره ژبلی هندی کو وه کی ههمی دارین دی که‌سکاتی و گه‌شیی دده‌ته نزارین مه و به‌لگین وی ژی ئالفه بو گیانه‌وه‌ران، به‌ریمازک و به‌لگ و مازی و گه‌له‌ک به‌ری دی هه‌یه کو ههر ئیک ژوان مفایه‌کی تایبه‌ت هه‌یه . لی یا ژ هه‌میان ب مفاتر و باشتر (مازی) یه کو دگه‌ل ده‌رمانان ده‌یته بکار ئینان ژبو تیمار کرنی، نه‌فه ژ لایه‌کی فه، ژ لایه‌کی دیقه مفایه‌کی نابووری هه‌یه کو داهاتی نابووری هنده‌ک جهین وهلاتی مه پی زیده‌دبیت، چونکی به‌ایه‌کی بازرگانی هه‌یه، نه‌وژی ژ به‌ر بکار ئینانا وی دکاروباری گه‌ماردانا پیستیدا، قیجا ژ به‌ر هندی ل زوزانین مه و ل وان جهین مازی هه‌ین . ب ره‌نگه‌کی تایبه‌ت خه‌لک دچن بو چین و کو‌مکرنا وی، دبیرنه نه‌قی کاری مازی چین ئانکو (هیلا مازیان)، نه‌وژی ب فی ره‌نگی یه: به‌ری ده‌می چینیی به‌یت شاره‌زاو زه‌لامین زیره‌ک و چه‌له‌نگ ده‌فه‌ری تیکفه دده‌ن ژبو پاراستن و فه‌ده‌غه‌کرن و پاقر کرنا نزاری ژ مازی چینا به‌ر وه‌خت، ههر وه‌سان ژبو دیار کرنا جهین دارا وی، پاشی ده‌می

مازی د گههن و چیدبن ل دویف رهوشتی کهفن تهقی دکهن و تفهنگان
 دهافیژن کو ناگههداریا دهسپیکرنا هیلا مازیایه، نهفهژی ههرئیک ب
 چهلاك و چانتك فه نامادهدبن، و زهلام و ژن و کور و کج پیکفه ددهنه ری
 و قهستا چیای دکهن وه کو رینزا میریا بهرهف نزار و جهین بلند دچن ،
 ههتا دگههنه جهین دیارگری، دهست ب مازی چینی دکهن. زهلام ل سهر
 داران ب چهلاکین خو و ژن و کج ژی ل سهر پین خو ژی دارین بچووک
 و تراشان بدهفین پر ستران و کهیف و ب دهوات ، چانتك و پارزینکین
 خو ژ مازی تژی دکهن ل بهر بهرکی نیفرو و پشتی ماندی دبن و دهف و
 لیفین وان بیهن و توزا دار مازیان تژی دبن ، دی بهرهف ئاف و کانین
 نزیکی وی جهی خرهفن ، و بیهنا خو لی فه ددهن ، و ئافی تیر فه دخون و
 نامانین خو تژی ئاف دکهن ، دهست ب خوارنا فراقینی دکهن.
 پشتی بیهنا خو تیر فه ددهن، دهست بکاری دکهنه فه، ب فی رهنگی
 بهرهمی سروشتی کو خودی دایه مه، نه و کوم دکهن و دچنه
 گوندی، ماندوو بووناخو ژبیر دکهن. پاشی دهست ب فروشتنا وی دکهن
 بو ئاکنجی و خه لکی باژیران نهوین کرین و فروشتنا مازیان دکهن.
 دمازی چینییدا ههر وه کی ههمی کاروبارین دی یین ژیارا گوندان، تیکه لی
 وبی جوداهی دناقبه را ژن و زهلاماندا ، کور و کچاندا دیاردبیت ، ژ
 بلی گیانی هه فکاری و ئیک دهستی و هاریکاری و پاراستنا دار و بار
 و سامانی سروشتی .

دان وستاندن :

- ۱- ناقی چهند دارین سروشتی ژ دهف خو بیژه .
- ۲- مفایی مازیئی چییه ؟
- ۳- بوچی چوونا نزاری د هیته قهدهغه کرن بهری دهست مازی چینیئی دهیته کرن ؟
- ۴- د مازی چینییدا چ دیار دبیت ؟

مازوحنين له لادى

(قانيع)

ژيئنى لادى سهيرانه
گهرچى تۆزى گرانه
روژى نه وروز نه وهل سال
نه كه ونه نيش كوروكسال
يا چووت يا جوگه هينان
بو نساو داشتن دهغل و دان
يا داربرينى شاخه
يا خود پهرژينى باخه
يا تووتنه يا دره
ناوهستن بهروژ و شهو
يا گيره يان شهن كردن
ههلمهت بو فرمان بردن
فهرقى نيه نيرو مى
ههرچى دانيشتوووه لهدى
هه موو خهريك فهرممانن
به دهست هينانى نانن
تا تهواو نه بى هساوين
تى نه كوشن زور به تين

به ینی لهویا به تالن
 خه ریکی نیشی مالن
 که نیش رووی کرده ته و او
 کو نه بنو له جهوز و ناو
 چهن داری بی لایی مزگه وت
 هه ندی راست و هه ندی چه وت
 بو سیبهر نیژراوه
 سه کوی له بن کراوه
 خه لکی دی که زور و که م
 له سه سه کو نه بن جه م
 تاوی شه ره ناو پرژین
 به گالته وه شه ره جوین
 تاوی باسیژن هینان
 تاوی تاریق ده خل و دان
 دو سی روژی به م جهوره
 به گورانی به هوره
 رائه بویرن به شادی
 گاگا ، بیری نازادی
 گا ته گیری جوتیاری
 گاگا خه می هه ژاری

پيان به سه بيل كيشان
 باسى سوفى و دهرويشان
 باسى ژينى ناره حهت
 باسى قه برو وقيامهت
 مام خوا كه رم ! دنيا ديو
 بانگ نه كا ! هه تيو مه تيو
 بوچى هينده منالن
 هه تا كو كهى له مالن
 به راووردم ته واوه
 ته قهى مازوو شكاهه
 كيتان كورى مه يدانه
 ياللا مازو چنانه
 نينجا ده سهى كور و كال
 رائه كهن رووه و مال
 ناو ناواى نه يكه ن به قاو
 قيرهى منا دهنگى پياو
 نه وهى كه مازوو چن بى
 پياو بى وه يا خود ژن بى
 نه وهل روزو ناخر شهو
 پول نه به ستن وه كو كهو

له ریی یهك را نهوهستن
 ئینجا نهدهن به ههردا
 به شاخ و داخ و زهردا
 جار جاری نههوولینن
 دوراو دوریهك نهدوینن
 قووله و گورانی و هوره
 لی یان نهبی به نوره
 كه رۆژ گهییه چیشتینگاو
 دهس نهكهن به قیژ و قـاو
 دینه خار له گشت لاوه
 نهلین : كاتی سهراوه
 پۆل پۆل ریزه نهبهستن
 تاسهر ئاو راناوهستن
 له و یا ههتا نیو سهعت
 نان نهخون بی دهنگ و مات
 نهمجا یهکی ههلهدهو
 تی نهچرکینی وهك كهو
 كـالوی لار دا نهنی
 به دنیستا پی نهكهنی
 نهلی : بوئاخری مرن

هه تيو ههستن دوس بگرن
ئاوازي لي ههل نه بيري
روحي عاشقان نه چيري
له ويا گشت رانه پهرن
له جييه كا دوس نه گرن
ته قله چلكن ، رانك شر
له ويا نه كهن به سهر
يهك گه نجيكى بالاً جوان
سه رچويي نه گري بويان
ده سه سري نال به دوس
ههل نه سووريني سه رمهس
نه زياد نهرون و نه كه م
ههل نه پهرن به بي خه م
كچيش هه موو له ولاوه
به ريزه ريك وه ستاوه
كراسي مورو سوخمه زهره
كه واى نال روومهت بي گهره
ههر يهك دلي له لايه
بوخوي خه ريك سه ودايه
جار جاري گوراني بيژ

گه نهم رهنگيكي دريتر
 سهري وهر نه چهرخيني
 ريزي كچان نه دويني
 دلي ههر له لاي ياره
 تهواو بي نيختي ياره
 سهرچويي كي صاحب يار
 خوي نه له ريني جار جار
 ههر چهند ياري نه بيني
 وهخته خوي بيروكيني
 له سهر چويي تا گاوان
 نه كه ونه هه له داوان
 نازان دنيا چونه !!
 چونه نه م چهرخه كونه
 سهرچويي هه ردو دهسته
 يهك بو يه كتری مه بهسته
 تيكله نه بن كج و كور
 به چه شني ميخهك و دور
 دهس نه گرین به تيکه لاو
 كچي شوخ و كوري لاو
 كچان كه جنسي نه رمن

توزقاله یی به شهرمن
لهو یا شهرم نامینی
هموو گهس خوی نه نوینی
تهقهی چه پله هاژینهی
لهرهی مه مکهی چه ژنی بهی
بوونی میخهک و سمل
نه دا له ناو پهری دل
کاتی که کج مانوو بوو
دهس بهر نه دهن بو پشوو
دوباره چه ژنی که و بار
نه ژین نه بن له نزار
رووهو مال به داره و دار
نه سوورینو تا نیوار
یه کی گه لا یه کی دار
یا دو لاق یا پیله وار
نه یبهن بو پیویستی مال
ئاوایه ژیانی سال .

پیل، زانست و هونەر و رهوشه نیرییه

رهنگه نهفرو چهز ژپیل کومکرنی و ریکخستن و گرنگی پیدان ژهره
تشته کی دی پترل سهر روویئی نهردی به لاقه بوویه و ناف و دهنگین خو
هه بیت ب مهزن و جه و هه رقولا چه کا جیهانی، دناف هه می ملله تاندا و
ب هه می زمانان گرنگی پیداینه.

پیل ژیده ره کی گرنگی رهوشه نیریئی و زانیارییه، مروف ب نه گهری
پیل کومکرنی، هشیارتر دبیت و پتر شاره زایی هونهر و نه ده ب و دیروک
و جوگرافیا و سیاست و گهلهک جورین دی یین زانستی دبیت .

هه که وان پیلان ژی دهر بیخین، نهوین که فن پیلئی پوستی یان پیلئی دارایی
بوو. نه م دشین نهو پیلئی ل سالا ۱۸۴۰ زاینی ل نهنگلستان دهر کهفتی
ب نیکه مین پیل دانین کو ل جیهانی دهر کهفتیه .

چید بیت نه مساویان ژی بهری وان ب ساله کی ، نانکو ل سالا ۱۸۳۹ ز
پیل دهر نیخستیبیت ، بهلی کومه کا پیلین تهواو کو بو جارا نیکی هاتینه
دهر نیخستن ، ل سالا ۱۸۷۱ زاینی بوو ل ژاپوئی نهفجا پشتی وی نیدی
پیل یان کت کت یان کوم کوم ل هه می جیهانی دهر دکهفتن . نهف
پیله یان ب نه گهری رویدانه کا گرنگ و سهر کهفتنه کا مهزن دهر دکهفتن
، یان نهوژی نه بایه هه یام هه یام دهر دکهفتن ، دیسان نهف پیله ل دور
کاروباری مروفی وهک وهرزش و وینه و هه لکولین و زانست و ب دهان
تشتین دی دهر دکهفتن .

ل سال ۱۸۷۴ ی زاینی (ئیکه تیا پۆسته ی ل جیهانی) دروست بوو ،
 ئەف ئیکه تیه د دەستووری خودا دبیزیت : هەر کەسه کی و هەر
 کۆمه له کی ل جیهانی مافی هە ی ناما بو ئیکدوو بهنیرن ، کۆمارا عیراقی
 ژ ی دقئ ئیکه تییدا ئەندامه ، ئەفئ ئیکه تیی بریار دا کو زمانی عەرەبی
 ژ ی ئیک بیت ژ وان زمانان ئەوین دکاروبارین خودا بکار دئینیت .
 د وهلاتی مه دا زور هه نه ژ ژن و زه لمان ، ژ کور و کچان ، ژ پیر و لاوان ،
 د مژوولی پیل کۆمکرنینه و کۆمه له ک ژ ی هه یه ، بو ئەوین چه ز دکهن
 پیلان کۆم بکه ن ، ل وهلاتی مه هه رده م ب هه لکه فتا رویدانین نیشتمانی
 و نه ته وه یی و مرو فایه تی پیل ده ر دکه فن . ده ز گه هه کی هژماردن ل
 جیهانی دبیزیت : پیل کۆمکرن ، دل و ده روونی پاقر دکه ت و فیری
 هه دار ی دکه ت . . . . . ئەوی چه ز ژ ی پیل کۆمکرنی دکه ت ، نه چاره
 کو فیری ناقی باژیر و وه لاتان بیت ، و دیرۆکا روودان و کله پووری
 وان بزانی . ره نگه (رۆلاند هیل) وه کو دبیزن ئیکه مین کسه پیلی
 پۆسته ی داهینایه ، و د هزرا ویدا نه بوو کا ئەف داهینانه دی چه ند
 کاری که ته سه ر دیرۆکی . هند دی رۆله کی ژ ی گیریت . . به لی چه زا
 پیل کۆمکرنی ژ کچه کا ئەنگلستانی ده ست پیکر ، ئەو بوو وی کچی ل
 سال ۱۸۴۱ زاینی ، ئاگه هه داریه ک د رۆژنامیدا به لاقه کر و گۆت :
 ئەز چه ز دکه م پیلی پۆسته ی ئەوی هاتییه بکارئینان کۆم بکه م ، ئەفجا
 هیشیدارم ژوان کسه سان ئەوین پیلین ب کارهاتی لک هه بن ، بی زه چه ت
 بو فئ نا ف و نیشانی بهنیرن ، دیاره ل دو ماهیا ئاگه هه داریا خودا نا ف

و نیشانین خو نقیسییه . وی کچی شازده هزار پیلین پۆستهی کۆمکربوون،
و دیواری ژوورا خو پئی خەملاندبوو .
بهایى هندەك پیلین کۆمکری ، هند بلند و گران دبیت ، مروّف باوهر
ناکەت . پیلەك هەبوو ل کۆمارا هیندوراس ل کیشوهری ئەمریکال
سال (۱۹۱۵) ی زاینی دەرکەفتبوو ، پیل دەمی دەرکەفتی بهایی
وی چەند فلس بوو ، بەل چنکو شاشیەکا چاپی تیدا بوو ، سەرنجا وان
کەسان راکیشا ، ئەوین حەز ژ پیل کۆمکرنی دکەن ژبەر هندی بهایی
وی بلند بوو ، وگەهشتە سی هزار دیناری عیراقی یی بەری .
ب ئەگەری پیلی دی گەلەك تشتان زانین ، و دی فیربین ، و دلی مە
دی پاقربیت ، و شارەزایا مە دی بەرفرەه بیت ، حەزا پیل کۆمکرنی
رینکەکە بو پەرودەکرنا راست و پیزانین زور .

دان وستاندن :

- ۱- تۆسەبارەت (حەزا پیل كۆمكرنى) چ دىبىژى ؟ نەرى تۆ ئىك ژوانى نەوین حەز ژ پیل كۆمكرنى دكەن ؟
- ۲- پیل ، زانست وھونەر و رەوشەنبىرىيە ، دى چەواڧى ئاخفتنى روون كەى ؟
- ۳- ل چ سالدا (ئىكەتيا پۆستەى ل جىھانى) دروست بوويە ؟ نەرى عىراق دوى ئىكەتییدا نەندامە ؟
- ۴- لىك مە ژ بلى پىلى پۆستەى ، ھندەك پىلین دى ژى بكار دئینن ؟ نەرى تۆ دزانى بوچى نەو پیل ھاتنە دەرئىخستىن ؟ و چەند جورن ؟

نهورۆز

دياره دڤى تهمه نيدا گهلهك جاران ته ديمه نين بهارى و جهژنا نهورۆزى ديتينه و ته پشكدارى د ناههنگ و ديلا نين قى رۆزا پيرۆزدا كرييه . دوير نينه جاروبارا مامۆستا و كهس و كارو ههقالين ته ل سهر جهژنا نهورۆزى و پهيوهنديا وى ب ميللهتى كوردقه ناخفتين ، تهژى گوهدارى كربت و تشتك بوتته ژ قى بابهتى روون بوويه .

ههر ژ كهفن وهره ، مللهتان رپيا خهبات و تيكوشانى گرتيه ول دويش چريسكا هيقيان كهفتينه ، ل دويش خوشى و سهربهستيا خو و نازاديا نيشتمانى خو دگهريين و شهيدايين ژيانهكا خوش و تهناهى و يهكسانى و رزگارى و سهربهريينه ، بهلى وهسا نينه ، ئەف رپكه ههر هوسا يا راست و ب ساناهى بيت و ب گول و گولزار هاتبسته خهملاندن ، بهلكى گهلهك جاران بهروفاژى حهزا نهتهوهيين سهر روويى قى نهرديه .

كاروبار كهفته دهستى زوردارهكى خوين ميژ و دلرهق كو ههردهم دهنرا ويدا بوو ئەفى مللهتى ب ئيشينيت و تهپهسهربكهت . ئەف دهردهسهريه دديروكا كهفن و نويا گهلهك نهتهوهياندا بوون . ژ وان نهتهوهيا كورد ، كو نهتهوهيهكا نازا و قارهمان و خوړاگره . ئيك ژ وان دهردهسهرين چووينه ناف ديروكا كهفنا نهتهوهيا مه ، سهرهاتيا زوردارى و خوين ميژيا (نهژدههاك) ي و قارهمانهتيا كاوهيى ناسنگره . ئەف سهرهاتيه ژبه رهندي كو ل رۆژههلاتا كهفن رويدايه ، دى بينين كو لنك ههر نهتهوهيهكى ب رهنگهكى ب رپقه چووويه و ب ئەفسانه و خهباتا مللى تيكهلبووويه .

دناف ملله تی کورد ژیدا ب فی رهنگی ل خاری هاتییه تو مار کرن ، و
بریغه چوویه :

بهری دوو هزار سالا ، کوردستان ژ لایی داگیر که ره کی خوین میژ بن
دهست بوویه و که تبوو د ره وشه کا نه خوش و سهختدا . نهف داگیر که ره
پاشایه کی بیانی و ترسناک بوو ، تیهنیی خوینا سهری لاوین ملله تی
کورد بوو . نهژده هاك تووشی نه خوشیه کا سهیر دبیت ، د نه انجامدا دوو
مارین مهژی خور ، ل ههردوو ملین وی پهیدا دین ، نهف ههردوو ماره
هه که برسیبان دا دهقی خو فقه کهن بو خوارنی ، هه که خوارنا وان مهژی
لاوان نهبا ، دا بهری خو وهر گیرن و که فنه کویفینی . نه فجا نهژده هاکی
قیابا هه روزه کی سهری دوو لاوان بریبا و مهژی وان ده رئیخستبا و
کربا ددهقی وان ههردوو ماراندا . ملله تی دیت کو روزه بو روزه لاوین
ژیهاتی یی ژناف دچن و پیچ پیچه لاو یی ژ وهلاتی کیم دین وهه
روژه کی دایک و بابه کی دلسوتی و خووشکه کا بی برا و زارو که کی بی
باب دبوون ، خهم و کوفان دادعویران ، که رب فهدبوون ، چاقین وان ل
وی روزه بوو ، کو بیته گوریه کا ناگری و ل سه ر چاقین نهژده هاکی
بدهت .

دناف بابین وان لاواندا زه لامه کی ناسنگه ر هه بوو ناقی وی (کاوه)
بوو ، کاوه ی کرین ژ دلی وی هات ، چنکو ههمی کورین وی هاتبوونه
کوشتن ، کربوونه خوارن بو مارین ل سه ر ملین نهژده هاکی و تنی کوره ک
مابوو .

بەردەستكىن ئەژدەھاكى ھاتنە وى كورى ئەوى بتنى ماي ، دا بېەن و
بىكەنە خوارنا وان ماران ، ئىدى دونيا لەر چاقىن كاوهىي ئاسنگەر تارى
بوو ، ھەدار نەما و وەكى شىرى نرى ھاوار كر .

(نە ... نە ... ئىدى كورپىن خو ناكەينە خوارن بو ماران) . ب ھەمى
ھىزا خوڤە ، چەند جارەكا چاكوچى خو ل سندانى دا و وەكى زەنگلى
دەنگ قەدا و سەرنجا خەلكى راکىشا و وەك پلنگى ژ دوكانا خو ھاتە
دەرى و ھاوار كر :

زەلامىنو ... مىرىنو ... ھەكە ھوسا برىڤە ب چىت تنى دى پىرەمىر و
پەككەفتى و زاروك مىن . دقئىت زاروكان ژى بو خوارنا ماران مەزن
بىكەين ، زەلامىنو ... مىرىنو ھەكە ھوسا برىڤە بچىت دى ژ گولن بىھن
خوشىن لاوین خو بى بەھر بىن ، ئەفجا دەستى خو ھافىتە بەر كوشكا خو
ژبەر خو كرو كره درووشم و ھاوار كر ، بو سەر كوچكا زوردارىي ،
ب سەردا بگرن و نە ترسن ، مرن پىخەمەت رزگارىي گەلەك ژ زيانا بن
دەستىي خوشترە ، ھەمىان پىكڤە ھىرش كر و ئىكەمىن كەس گەھشتىە
سەر كوچكا ئەژدەھاكى . (كاوه يى ئاسنگەر) بوو ، كاوهى چاكوچى
خو بلندكرە سەر سەرى ئەژدەھاكى ، وەسا بەيز دەستى خو داوەشاندا و
سەرى چاكوچى چوو د سەرى ویدا و د جھدا كوشت .

رؤژا هیرشبرنی و ژناقبرنا نهژدههاکی ، رؤژا ئیکی یا بهاری بوو کو
ئیکهمین رؤژا ههیشا نهوورؤزی کو دبیته (۲۱) ی ههیشا ناداری .

د رؤژه کیدا بوو کو زفستانا سارو سر ب دووماهی دهیت و بهار چیا و
دهشت و نهالا د خهملینیت : ژ بهر هندی جهژنا کوردان د وی رؤژیدا
جهژنه کا ب دوو جهژنایه . خوشی و دیلان و سهری بهارا رهنگین و
ههلاتنا رؤژا رزگاری و نازادییه .

نیشانا جهژنا نهوورؤزی ناگره ، چونکی د وی سهردهمی دیریندا ، کو
نهف سهرهاتیه تیدا روودایه ، هاتن و چوون وهکی نهفرؤ بساناھی نهبوو
. ژ بهر هندی بو به لاقه کرنا فی مزگینیا خوش ، مللهتی ل سهر گوپیتکین
بلند و چیا ناگر ههلدکرن و ب فی ناگری ئیکدو ناگه هدارکرن .
توژی نوکه وهک قوتابییه کی خورت ، تودفی جهژنی و جووری په یوه ندیا
وی ب مللهتی تهفه گه هشتی . ژ بیرا ته نه چیت دفی رؤژیدا ، جهژنا
خوب جوانترین شیوه بکهی ، ب جل و بهرگه کی پاقر و جوان . ب
روویه کی گهش و خوش دگهل کهس و کار و ههفالین خو قهستا سهیرانا
نهوورؤزی بکه . تو دشیی دفی رؤژیدا کاره کی مفادار ژی بکهی ، نهوژی
شتله کی بجینی و وهلاتی خو پی جوانتر و رهنگینتر بکهی هه که ههردهم
شتلین نوی بهینه چاندن ، نیشتمانی ته بی دارو دارستان نابیت ، چنکو
کوردستان وهلاتی چیا و به فرو و گول و دارستانایه .

دان وستاندن :

- ۱- ئەژدەھاك پاشايەكى چەوا بوو ؟
- ۲- بۆچى بەردەستكىن ئەژدەھاكى ھەر رۆژەكى دوو لاو دكوشتن ؟
- ۳- كاوه يى ئاسنگەر كييه ؟ چ ب سەرى كورپىن وى ھات ؟
- ۴- چەوا ژيانا ئەژدەھاكى ھاتە ب دوماھى ئىنان ؟
- ۵- ئاگر نىشانا چييه د نەورۆزىدا ؟ بۆچى بوويە نىشانا نەورۆزى ؟

راھىنان

(بەھسى نەورۆزا ئەف سالە بکہ و بەرپەرەكى ل سەر پشكدارىيا خوژى
بنقىسە) .

ژیان چیه ؟

روژه کئی ژ روژان ره فیه کا تهیرو تهوالان ل سهر تا و چهقین داره کئی
 دخواندن د دهلیقه کیدا کو شادمانین خوش خواندنی بوون ، ئیکئی ژ وان
 گوټ : نهری ژیان چیه ؟ ههمی حیبهتی بوون ژ قئی پرسیارا سهیر ،
 گهله کا راقه کر ، ههتا ئیکئی گوټ : (ژیان سترانه) میریه کئی ژ لایی
 دیقه ، بزاف دکرن خو ژبن ناخی بیته دهر دهمی سهری خو دهرئیخستی
 و روناھی دیتی گوټ : (نه ، ژیان خهباته د تارییدا) ، ژ لایی دیقه
 گوله کا ژ نوی بشکفتی ، دهقی خو فه کربوو بو میشه کا هنگفینی دا
 ماچه کا پاقر و گهرم لیبدت . گوټ : (ژیان خو دهرخستن و شادیه) .
 میشه کا دی یا هنگفینی ژی بوری و گوټ : (نه ، بیژه ژیان روژه کا
 خوشا هاقینییه) . میریه کئی ژ لایی دیقه خو دگومتله کئی ژ خو گرانتر
 نالاندوو ، دا ههلبگریت ، خه ما ماندیبوونی گرتوو ، گوټ : (نهز ژ
 خهباته کا سخت و نهرکه کئی گران پتر تییدا نابینم) .
 ژ لایی دیقه ، بالنده کئی دی پیکه نی ، پیکه نیه کا وه سا کو عهوری خه ما
 ل سهر رویی خو فه ره قینیت ، دهمه ک بوو هه که بارانه کا بوش نه بایه دا
 گول و گزوگیا ههمی چرمسن . ناخینکه ک هه لکیشا و گوټ (ژیان
 روندکه) . بازه کی نهمان دبری و چریکاند و گوټ : (نه ، تو که تیه
 دخهله تییدا ژیان هیز و نازادیه) .
 پشتی چهنده کئی ، تارییه کئی ب سهر دا گرت و بو شهف . میش و مورا
 ب ویزه ویزا خو ب تا و چهقین دارانقه گرتووون . دگوټ : (ژیان
 خهوه) .

باژیر و گوند بیدەنگ بوون ، سپیدە نیزیك بوو ، قوتابیه کی چراییی
 ژوورا خو قەمراند و بیھنا خو ھەلکیشا و گۆت : (ژیان قوتابخانەییە) .
 سنیلە کی پووچ ژمی کو شەقین خو ب یاریا و پووچاتیا دبۆراند . خەم و
 پەشیمانی ژ دلی دەھاتنە دەر دگۆت : (ژین ئارەزوویە کہ راست نابیت ،
 خەوہ کہ ب دەستقە ناھیت) . سپیدی ژمی ب ترانە قە دەھات و دگۆت
 (ژین گرینیە کہ قە نابیت ، نھینیە کہ ئاشکەرا نابیت) .
 رۆژ دەرکەفت ، دنیا روھن بوو ، ھەتاف زەرکە کی گۆپیتکین داران
 گرت ، سپیدی ناف چاقین ئەردی ماچی کر ، ژ ھەر لایە کی دەنگ
 دەھات و دگۆت : (ژیان دەست پیکرن و کارکرنە) .

ژ (یادگار لاون) ، وەرگیرانا

پارچە پەخشانەکا (فیکتۆر ھۆگۆ) یە

دان وستاندن :

- ۱- لنگ میشا ھنگفینی ژیان چ بوو ؟
- ۲- لنگ میریی و بازی ژیان چ بوو ؟ ئەری لنگ تە چییە ؟
- ۳- تو چ دفی نفیسینی گەھشتی ؟
- ۴- تە نافیی (فکتۆر ھۆگۆ) ی بەیستیە یان نە ؟ ئەگەر نە ، پرسیری
ژ مامۆستایی خو بکہ ؟
- ۵- (یادگار لاون) چییە ؟ کتیبە یان گۆقارە ؟ کەنگی دەرکەفتییە ل
کیری ؟ ھە کہ تە نەزانی پرسیری مامۆستای بکہ ؟

خودانکرنا میشا هنگقینی^(۱)

پتیا گیانه وهران ژ درنده و میریان بتنی دژین، و ههر جوره کی ژوانا دژیانیدا ریکه گرتیه، و دوور ژ ره گهزیی پشت ب خو بهستیه، ژ بو ب دهستقه ئینان ولیگه ریانا خوارنی، و دهر بازبوونا وان ژ ههمی ئاستهنگ و تهنگاقین بسهردا هاتین و دکه قنه پیشیا وان، دهمی دوو درنده ئیک و دوو لسهر نیچیره کی دکورن یان لسهر ماننی نه گهر ژ ئیک ره گهز و نفس ژی بن .

لی دگهل قی چهنیدیدا و د جیهانا بهرفرهها گیانه وهراندا، گیانه وهرین و هسا ههنه کو حهز ناکهن بتنی بن، و ب کوم پیکقه دژین، ژیاناب کوم دناف فان جوراندا دگوهورینیدا بووینه، ههتا گه هشتیه رادهیه کی کو باشتین و ریک و پیکترین ژیاناب کوم دناف هندهک گیانه وهراندا پهیدا بوویه، ب تایبهتی دناف میریاندا، ههر وه کی دناف باژیرین میریان و دوان شلخین میشاندا دهیته دیتن، میشا هنگقینی^(۲) دکه قندا یابه رنیاسه کو مروقی بخودان کریه و مفا ژی وهر گرتیه . ل کوردستانی ههر ژکه قندا مفایی ژ خودانکرنا میشا هنگقینی و هنگقینی وی دیتی و وهر گرتیه

(۱) خودایی مه زن د هورنانا پیروزدا دبنزیت ، ((وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ لِلنَّوَا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ لَهُ كُلِّي مِّنْ كُلِّ اللَّمَّاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بَطُونٍ مَّا شَرَابٍ مُّخْتَلِفٍ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ)) ژ سورتا (النحل) نایه تا : ۶۸ - ۶۹

(۲) نیزیکی دهه هزار جورین منشین هنگقینی ههنه ، تنی ل نه وریا دوو هزار جور ههنه ، ژبلی نه مریکا ، دناف فان ههمی جوراندا یینج سهه د جور ژواناب سلخه دژین ، ژفانازی جوره کی نایبهت ههیه کوم میشا هنگقینی (Apismell , fica) ب سهرووی جوریفهیه و ژنی هه میان باشترو و ریک پیکتر ب کومهل دژین .

چونكى ژبلى ھندى كو ھنگفين وهكى خوارنه كى دھيٽه بكارئينان وهك
دەرمان ژى بۇ گەلەك ئىش و كاروبارئين دى ھاتىيە بكارئينان .
ميشا ھنگفينى ژيدەرى گەلەك چىرۆك و چىشانۆكىن سەير بوويە ل
مسرى و يونانى و رۇما كەفن .

خودانكرنا ميشا ھنگفينى ل كوردستانى ل دويف شىوى كەفنه ، ژبلى
وان ميشەفان و جھين وەزارەتا چاندنى لى بخودان دكەن، ئەوژى ب فى
شىوھينە :

شلخاميشى دى كەتە دناف قورمىن دارين قەوراندى يان سەلەميشكە كا
ب تەفن ژ قەرەمى يان بيان ھاتبىتە دروست كرن ، ئەف سەلەميشكە
بازنەيى و دريژ دھينە چىكرن، و تەقنى درەخ و روويين وان راددەن ،
دەرو بنين سەلەميشكا د گرن و ميشان دى كەنە دنافدا، و تنى كونە كا
بچووك ددەرى واندا دھيلن ، ژبو ھاتن و چوونا ميشان، و دى داننە
ژير جھەكى سەرگرتى ب تايبەتى ل زفستانان ، ب شىوھكى كو دەرئين
سەلەميشكان دى بۇ ژدەر قەبن و بەرب قىبليقە ددانن، ژبو ھندى دال
زفستانان باكوزيرك و باران سەروبەرى وان تىك نەدەت ، لى ئەگەر ل
نيزيك فان ميشەفانان باخچە و گول و داروبارو ئاف ھەبىت باشترە ،
چونكى ژيانا ميشا ھنگفينى لسەر بيھنا گولان و ئافىيە ، ل دەمى بهارى
ل وى دەمى ھەمى گيانەوەر قەدژين، و دكەفنه كارى ، شلخين ميشان
ژى دى دەر كەفن و دەست ب كارى خو كەن ودى ل وان جھان گەريين
ئەوين گول و نيرگز لى ھەين ، دى دەست ب ميژتنا شيراقا گول و
داروبار و كولىلكان كەن ، بۇ ھندى دا شانان دروست بكەن،

و شاهوان خه رزی و هیکان بکهت، دا وان بخوردان بکهت ، دفی ده میدا
 میسه فان ده می دزانیست میس یین دکاریدا، و به رف زیده بوویننه، و
 جهین وان بهرته نگ دبن ، دی ل پشتی هندهک (سهله میسکین) دی
 دانیت ژبو هندی دا شانہ و هنگفینی دوان ژیدا دروست بکهن .
 لی نه گهر ههر ساله کی بهارا وی یاب ناف بیت و کولیلک و گولان نافین
 وان زور بن، و سنک و کولی وستنگ نه بن ، میسا هنگفینی زویتر دی
 وهراری کهت ، و شلخه دی ژی دهر کهفن ، میسه فان دی فان شلخان
 جودا کهت ، و دی کهته دناف هندهک سهله میسکین دیدا ، دی بنه
 شلخین نوی ، سالدین وه سا هه نه کو ماکه کا میشان دوو یان سی شلخان
 زیده دکهت .

میسا هنگفینی گیانه وهرهک زور ناسکه زوو ژ ناف دچیت ، ژبه ر
 زور کار کرنی ، و مژیل کرنی ب کاری شلخا خو فیه ، ههروه سا تووشی
 نه خووشی و ویرانی دبیت ، ژبه ر فی چهندی میسه فان ههر ماوهیه کی پشتا
 سهله میسکان فه دکهت ، دابزانیست کا سهله میسکین وی د پاقژن ، و شانہ
 نه کهفتینه ، یان تووشی ئیسا نه بوویننه دا پاقژبکه ته فه ، ل وهلاتی مه
 ب تایبه تی ل دهشتی ، ل دهسپیکا پاییزی دگهل هاتنا مه ها گه لاقیژی
 دی دهست ب برینا میشان هیته کرن نانکو (دهرئینانا هنگفینی ژ
 سهله میسکان) ، ب شیوه کی تایبهت و شاره زایی ، ب مهرجه کی مشتا
 شلخی ژ هنگفینی بهیلیت ، بو خوارنا وی ل زفستانی ، کوردان ههر

ژ كەقندا دەست ب خودان كرنا مېشا هنگښي كړييه ، بو هەر جوړه كى
 يان تشته كى نافهك لسەر هاتيه دانان ، دهر شلخه كيدا سى جوړه
 مېشين هنگښي هه نه (شاه ، نير ، شولكەر) ، نهوا مېشا هنگښي ژ
 كوليلك و گولان دئينيت بو ب خودانكرنا تيشكين خو و دروستكرنا
 هنگښي شيرافا گولانه . نهو پشكا مېشان نهوين ژ دايكى (ماك)
 جودا دبیتن، دبېژنى (شلخه) مېشا هنگښي شانين خو ژوى شيرافى
 چيدكەت ، نهوا ژ گول و دار و بارى دمېژيت ، هەر خانهك ژوان خانين
 شانان ، نهگەر شانه ئيك ل دويف ئيك بهيته پر كرن و سه له مېشكى
 تژى بكەت دبېژنى (مالا ئاڤا) ، نهگەر شانه يا خوار بيت دبېژنى
 (لاشانه) ، نانكو شانا خوار ، لى نهگەر راست و راست دسه له مېشكى دا
 بهيته دروستكرن دبېژنى (تيره شان) نانكو شانا دريژ ، نهو سه له مېشكا
 بچووك ل پشت شلخى دهيته دانان دبېژنى (پاشهوان) و دبېژنه وى
 خوارنا كهفن نهوا ل زښتاني ل بهر سه له مېشكا دهيته دانان (بهرمايكى
 خوارنى)

نهو ئيشين تووشى مېشا هنگښي دبن (سپهك وشليپانه) نه .

دان وستاندن :

- ۱- ئهري مېشا هنگښيني بتني دژيت يان ب كوم ؟
- ۲- بوچي ل كوردستاني خهلك مېشا هنگښيني ب خودان دكهن ؟
- ۳- دهمي مېشا هنگښيني شلخه دان مېشه فان دي چ كهت ؟
- ۴- بو هندي مېشا هنگښيني باش بهيته ب خودانكرن و هنگښيني زور بدهت چ باشه بو مېشي ؟
- ۵- پېدقيه دريك و پيكييا كاري دا چاښي خو بدهنه مېشا هنگښيني پويته ي بدهين ، ل سهر قي چهند ريزه كا بنقيسه .

دەستى ماندى ل سەر زكى تيره

(ھيمن) ل دەسپيكا ديوانا خو (تاريك و روون) گەلەك بىرھاتن دەربارەى ژيانا خو دديروكا چەند سالين خەباتا كوردين كوردستانا ئيرانيدا تومار كرينە .

دا لىبچين و بزائين قى ھوزانقانى چ دەربارەى ئيك ژ سالين گران و نەخوشين كوردستانى نقيسيه :

(ھيمن) نقيسيه و دبيژيت :

سالا (۱۳۲۷)^(۱) مشەختى سالەكا ئىكجار پرى سر و سەقەم بوو ، من ب ژيى خو ھەمىي زقستانا وەسا سار ل وەلاتى خو نەديتبوو . پازدە رۆژين پايىزى ما بوون ، بەفرەكا ستوور و ھشك بارى ، وەكى ئيك ل ھەمى جهان پتر ميترەكى كەتبوو ، ھشكاتى و سر و سەقەمەك ددويىفدا پەيدا بوو ، بەفرەكا دى ژى ب سەردا بارى ، رى و رىبار ھاتنە گرتن ، بەستىي ئاف گرتبوو ، و خەلك نەچار بوو بەفرى ب ھەلىنيت ، و قەخوت ، گاز و دار بو سوتنى ب دەست نەدكەتن ، گيانەوەر و پەز دمرن و قەبريان .

---

(۱) سالا ۱۳۲۷ مشەختى دكەقىتە دەور و بەردين سالا ۱۹۴۸ ى زائىنى

مام (هیمن) ی هۆزانقان ل دهسپیکا دیوانا (تاریک و روون) دا
نقیسیه ، و دبیزیت :-

(من بو خو ژ سهربوړا زهلامهکی دنیا دیتی و ناقسال فه چووی
مفا وهرگرت ، و شپام پشکهکا زور ژ دهخل و دانئ خو ژ رزینی و
پسچوونی رزگار بکهم .

بهار درهنگ بوو ، ههوا گهرم ببوو ، بهلی بهفری خوړه ژی نه دکر ،
روژه کی نهز چوومه مزگهفتی ، من ته ماشه کر زهلامهکی پیر بتنی ل
ته نشت سوپه کا سار و بی ناگر خو کرپیه قورمک ، ههر نهز دیتم و
گوت نه م لنک زارو کین فی دهمی دخه رفتینه ، من گوتی مامی نهزیز چ
لته قهومیه ؟ گوت : ب سهری ته نهفه چهند روژه دبیزمه خو لیسهرین
خو دابچین بهفرا لسهر چالا دهخل و دانئ کون کون بکهن و گوئی
خو ژی ناده نه من . من گوتی فیجا بوچی کون کون بکهین ؟ گوتی :
بوچی توژی نرانی ؟ من گوت نهوه للاه ، گوت سال درهنگ بوو نهردی
گهرماتی فی داهات دی ههلی کت ، بهفرژی ناهیلیت ههلم بهیته دهرفه
و دنا فخودا دی زفریت دی دهخلی سوژیت نه گهر بهیته کون کرن دی
ههلم ژی هیته دهری و ناسوژیت . ناخفتنی پیره میری ب دلی من بوون ،
بهلی کار زور یی گرانوو . بهفر وهسا یا رهق بوو ب زوری دهاته
کونکرن ، بهلی پاشی نهز تیگه هشتم گوتنن مهزنان چهند دراستن دهمی
گوتی (دهستی ماندی لسهر زکی تیره) .

نهفا (هیمن) ی هۆزانقان فه گیرای ، بیرهاتنا کهسه کی و خیزانه کییه ،

بیرهاتنا شولکر نییه، و بزاقه که بوویه نه گهری مان و ره نجا نه ماننی به لی نه گهر
 پیچ پیچه ژقی بیرهاتنی دوور بکه قین، و هزرین خو به رفهره تر لی بکه یین،
 و ته ماشه ی همه ی وه لاتان بکه یین یان ته ماشه ی همه ی جیهانی بکه یین،
 دی راستیه کی بینین، نهوژی نهوه کو بزاق و ره نج به ره همه ی ددهن،
 مروقی شولکه ر پاشه ر ژا وی یا روونه یی تیره، لی مروقی ته مبهل و بی
 کار پاشه ر ژا وی یا تاریه، دهستی خو نادانیته سه ر زکی تیر، چونکی
 نهو دهست ماندی نه بوویه، ل زور وه لاتان هیشتا زورداری و ژیردهستی
 یامای، هیشتا ته خا دهسته ه لاتدار بهری ره نجا زه همه تکیش و کریکار و
 جوتیاران دخوت، نهف بندهستیه برساتیی و نه خوشیان ل ناف هه ژاران
 بلاقه دکهت، لی ل وان وه لاتین کو خه باتا کریکار و زه همه تکیشان که لها
 زورداری هه رفاندیه و زه همه تکیش ب خو خودانی کارونانی خویه،
 هوسا همه دتیرن، و بی راوهستیان کاردکهن، و به ره همه ی ب دهسقه
 دئینن و خیر و به ره که تی پیدادکهن، و دهستی وان یی ماندی همه ی
 گاڤا لسه ر زکی تیره، نهف گوته ب گه لهک زمانین جیهانی هه یه، و
 قورنانا پیروز ژی نهف نافه ر ژا که د نایه ته کیدا هه یه، خودایی مه زن
 دبیریت: (لیس للانسان الا ما سعی)، نانکو مروف دی نهو تشت ب
 دهست که قیت یی ره نجی بو دکیشیت .

نه فرول جیهانی، و ل هه ر وه لاته کی دهره بهگ و زوردار و خوینمیژ
 نه ماینه، و هه ر که سهک بزاقی دکهت پتر کار بکهت، داکو ب خوشی
 و به خته وه ری وب سه رفرازی بژیت، و ب فی چهندی دی خزمه تا خو
 و ملله تی خو کهت، لهوا کوردا ژ که قندا گو تیه: (شولکه ری خو به،
 خوشتقیی خه لکی به)، ب فی رهنگی دهستی ماندی لسه ر زکی تیره .

دايك

(مه كسيم گورگى)

مه كسيم گورگى ژ نه ديبين نافدار و مه زنين وه لاتي سوفيه تابه رى دهيتته
هژماردن، يا ناشكرايه كو جهه كى پايه بلندو رينز گرتنه كا تايبه ت بو
دايكى دانايه نه فينداريا دايكى ددليدا جهى خو گرتيه ، سى چيرو كين
خو كو ههرسيك دهر باره ي دايكى و قهرمانيا دايكى ني ل پشت خو
بجه هيلايه ، نهف چيرو كا بچووك نيك ژوان سى چيرو كايه ، ههر
دوو يين دى نيك ژوانا چاقلينكرنا ناميه نه وا دى چيرو كا مه زن و بناف
و دهنگا

(دايك) ه بو پتريا زمانين جيهانى هاتيه وه رگيران .

نهفه ژى نه و چيروكه :

دايك

دا نه زمانى بدينه كارى وبه حسى نافرته كى بكهين كو دايكه! دايك
ژيدهرى ژيانى ومروقايه تيبه !
نهف چيروكه يا تهموورله نكى دلره فه: جيهانگيرى لنگ يى كو دقيا ههمى
جيهانى سهروبن بكهت .

دماوی پینجی سالاندا هہمی جہ ب خوینی تیکہ لکرن . باژیر و دہولہت
 ب توپزی خوئی ناسنی ویرانکرن ، وہکی فیلہکی کا چہوا پیل باژیرین
 میریان د دانیت ، شوین پی خو ل ہہر جہہکی کر و جوکین خوینی
 دچوون . ب زہند و باسکین خہلکی وبہردہسکین خو گہلہک کوچک
 ناکرن ، بو تولفہ کرنا مہرگی (جانگیر) ی کوری خو ، سی سالین
 تہمام ، فی خہمی دلی وی گرتبوو ، ہندی مسقالہکی دلوقانی ددلی وی
 دا نہبوو .

داب زمانی خو بہحسی دایکی بکہین وپی بیژین ! دایک : ئەو ہیزہ
 یا کو مرن خو بو دچہمینیت ، چیروکا راست و دروست ژ دایکی
 قہدگیریت : دایک کو کابانی و خزمہتکارا مرنیہ ، تہیمووری لنگی
 دلرہق ، دگہل ہندیدا سہری ریزو قہدرگرتنی بو دایکی د چہماند .
 دہشتا کەسک و کانی گولانی) کو ب کولیلک و بہیبوونان ہاتیہ
 خہملاندن ، شاعیرین سہمہرقہند ناف لینابوو (دولا گولان) ل وی
 جہی کو منارین بلند گومبہتین باژیری ژ دوورقہ دہاتنہ دیتن ، تہیمووری
 جہژنہ کا مہزن دگیرا کو پینج ہزار خیقہتین مہزن قہدابوون ول سہر ہہر
 ئیکی ژوانا نالاین نارمیشی دہہژیان :

دناقہراستا فان چادراندا ، خیقہتا تہیمووری لسہر دوازده ستونین زیری
 ہاتبوو قہدان ، کو ہہر ئیک ژوان ستونان ب دریژیا زہلامہکی بوو ،
 ل ہہر چوار کوژین خیقہتا خو چوار ئەلھویین زیقی چکلاندبوون ،
 چونکی خیقہت یا چوار گوشہیی بوو ل ناقہراستا ہہر چواران ، ئەلھوی
 پینجی :

كو پاشايي پاشايان ، تهمووري دهسته لاتدار ل سهر تهختي سهر و كاتيي
روينشتوو ، تهختي خيڤه تي ب جوانترين و باشتري روي هاتوو و رائبخستن ،
سي سهد پهر داخين زيري پري مهبي دانابوون لگهل ههر تشته كي ناياب
و بزاره كو بو سفر ا پاشايه تي بكي ربهيت ، سه ماكه ران ل پشت سهر ي
تهمووري جهي خو گرتوو ب ره خ ويڤه كهس نه دروونشت ، نيزيك و
مهزنه زه لامين وي لهر پين وي دروونشتن .

نيزيكترين و خوشتقيترين ژوان زه لآمان (كرمان) هوزانقان بوو ،
تهمووري روويه كي زيده دا بوويي كول ده مي سهر خوشيا وي دا ترانان
ب سهر داري مهزن بكهت ، دا به حسي قي هوزانقاني بو هه وه بكهين كو
ژبلي خودي هيچ كه سه كي نانياسيت و ژ راستيي ژي خوناده ته پاش .

دگهرمه گهرما جهژن و شانازيي ود فه گيرانا شهران و سهر كه فتناندا
، زه لامين تهمووري ههميان گوهداريا وي كر . دهمل دهست ههوارا
ژنه كي و قيژيهك وه كي دهنگي بريسيه كي دناف عهوراندا دبوريت
گه هشته گوهين (سولتان بايه زيدي) . نهوي نهو دهنگ نياسي ، دلي وي
يي بريندار ههژاند ، فهران دا ، كو بزنان نهف ههوارا دوور ژ خوشيي
يا كييه ؟ به رسف بو هات كو نهف ههواره يا ژنه كا شيتا شه پرزهيه
، كراسه كي شور ي دبهردا و ب زماني عهره بي دناخقيت ، دقيت :
سهر داري مهزن بينيت ، فهران دا بينن .

پشتي بينن فه دانه كي نهو ژن ل بهرامبهري وي راوه ستيا ، يا پينخاس و
جلكين شور دبهردابوون ، پرچي وي يي دريژ سنگي وي يي رويس

گرتبوو ، دیمی وی زهر ببوو ، ژخوړازیبوون دچاقین وی دا دیاربوو ،
دهست و تبلین وی دلهرزین و بو لاییی سهررداری لنگ دریژ کرن ، و
گوټی :

(نهری ته سولتان بایهزید شکانديه ؟ گوھ بدی تو چ بکهی تو مروقی
و نهز دایکم! تو مرنی دچینی ، نهز ژیانی ددهم ، ته گونهه دهربارهی
من کرییه ، نهز یا هاتیم دا گونههین ته سټک بکهم ! من گوھ لیبوویه ،
کو درووشمی ته (دادپهروهری و دهستههلاته) ، باوهرناکهم ! بهلی وژدان
ترانان ب مه دکهت ، دهمی نهز ل بهرامبهری زاروکی ، نهز دایکم !
سهررداری لنگ وهساییی زیرهک و هشیار بوو ، دهمی گوھ ل قان ناخفتنا
دبیت دلنهرم دبیت ، گوته ژنکی کهره مکه روونه و سهرهاتیا خو بو مه
بیژه ، ژنکی گوټی : ((نهز خه لکا (سالرنو) مه کو ل ئیتالیايه ل
وهلاته کی دووره و تونه یی لی شههرهزایی ، بابی من ماسیگر بوو . زهلامی
من ژی ههر نهو کار دکر ، ب دخوشی دژیا و نهز جهی سهرفهرازیای وی
بووم من زاروکهک هه بوو ژ ههمی زاروکان جوانتر بوو)) .

ل فی دهمی سهررداری پیر ناخفتنا ژنکی بری و گوټی : ((وه کی جانگیری
کورپی من)) ژنکی بی ترس گوټ : (ب جوانیی و ژیریی کهس وهک
زاروکی من نه بوو) یی شهش سالی بوو ، دهمی دزیکهرین دهریایی هاتینه
کناری دهریایا مه ، خهزیری من و گهله کین دی کوشتن ، کورپی من ژی
رهفاند ، نهفه چوار ساله من جههک نه هیلا و لی دگهرییم ، لی دیاربوو
لنک تهیه ؟ نهز فی ژی دزانم چونکی زهلامین بایهزیدی نهو دزیکهرین
دهریایی گرتبوون ، فی جاری تهژی بایهزید شکاند و ههر تشته کی

هه ی كهفته د دهستی ته دا، قیجا هیقیدارم ژ هه وه ، هوین جهی كوری من
نیشامن بدهن ، ول سهر تهیه تو بدهیهف من !
ئهوین ل ویری ههمی پیکه نین .

سهر کردین سوپا و فهرماندین وهلاتی ، كو خو ب بسپور و شارهزا دزانن
گوت : ئهف ژنه یا شیته ! ماقوول و مهزنین عه شیره تا ژی وه کی وان
پشته قانیا ناخفتناوان كر ، بهلی (کرمانی) هوزانقان تنی كه سهك بوو ، كو
نه كه نی ، بهلكو مابوو دهررا ژنكیدا .

تهیمووری لنگ ژی ب حیبه تیغه سه حدكری ، پاشی هوزانقانی دبن لیقا فه
گوت :

((بهلی یا شیته وه کی وان ژنانه یین جه گهرین خو ژ دهست داین ...!))
پاشی فهرماندی فهرمانداران دوژمنی ئاسایش و تهناهیی گوت : ((ژنکی
! تو ژ وی وهلاتی دوور چهوا گه هشتیه فیره ؟ ته چهوا خو ژ دهستین وان
زهلامین كو ژ گیانه وهران درنده و هوفانه تر رزگار كر بی چهك و ب تنی
وته خو گه هانده فیره ؟ ! چهك تنی پشته قانی مروقی بی دهسته هلاته و
دوستی ب تنیه ، كو مروف ههتا وی دهمی بشیت ب باشی بكاربینیت
و گزیی نه كهت !)) . بلا سهری خو شور نه كهن بو مهزنییا ژنه کی ، ئهو
ژن ژی دایكه كا خوشتییه ، خوشیا و نه خوشیا نانیاسیت ، ئهوا ب شیری
خو ریکی بو مروقی ل دونیا یی فه دكهت ، ههمی تشته کی باش بو مروقی ژ
شیری دایکی دهستكه قیت ، دایك مه فیری خوشتییاژیانی دكهت .

ژنکی گوت : ((فه گهریانا خو دا نهز كهتمه ددهریایه كیدا نهوژی پری
كه میقان بوون ، نهز شیام ب هاریكاریا وان دهر بازیم .

دەمى مروڧ ل دويڧ ئەڧيندارە كى دگەرپت، ھەمى تشتە كى دى ئامادە كەت
 بۆ خزمەتتا خو، دەر باز بوونا رووبارى ب مەلەڧانىان بۆ كەسە كى كو ژ
 كىنارى ئاڧە كى ھا تىبىتە دونىايى، كارە كى وەسا گران نىنە ((.
 دڧى دەمىدا (كرمانى) گۆت : ((... بنارى چىاي لىك ئەڧيندارى، دىبىتە
 دەشت ولەيلان !)) ئەو ژن سەرى روونشت ئەز تووشى گىانە وەرپن
 درندە بووم، بەلى ھەر گىانە وەرە كى دلەك ھەيە، ئەز دگەل واندا، ھەر ب
 وى شىوھى كا چەوا ئەز دگەل تە دناختم وەسا ئەز دگەل وان ژى دناختم
 ، دەمى من دگۆت داىكى وانرى باوەر ژمن كر، و دلى وان ب من دسووت
 ، بۆچى گىانە وەرپن درندە ژى تىشكىن خو باش نەڧىن ! بۆ پاراستنا گىانى
 خو پاشڧە ناچن ؟!) .

وى ژنى بەردەوامى ب ئاختمناخودا و گۆت : ((زەلام ل بەر چاڧىن داىكى
 ھەر زاروكە، تەدڧىت حاشاتى ل دانا خودى بكەى)) . ژنكى قىڧىبەك
 راھىلا و گۆت:

((لەزى بكە ! كورى من ب دەڧە ئەز داىكا وى مەو من خوڧ دڧىت!))
 داسەرى خو بۆ مەزنا تىا ئاڧرەتى بچەمىنن، ھەر ئەو ئاڧرەتە (موسا و عىسى
 و موحمەد) دانىن . ھەر ئەو مەزىن مەزىن ژى دىننىتە دنىايى، جىھان
 ب چ دەھىتە نازاندن ھەر ژ داىكى يە ... .

وىرانكەرى بازىران ئەو لىنگوئى زوردار، كەڧتە دان وستاندى، پىشتى
 بىدەنگەيە كا درىژ گۆتە زەلامىن ل دەور بەرىن خو : ((ئەز تەموررى خودا
 پەرىسم، ئەوا ڧەرە بەھىتە گۆتن دى بۆ ھەوە بىژم :

ماوهيه كى زوره نەز دژيم و دونيايا ل بن پين من دناليت ، ئەفە سى سالە
بۇ تۆلگە كرنا كورى خو جانگىرى من دنيا دخوينى وەر كرىيه)) . ب
دریژيا فى ماوهى خەلك ژ بەر خاترا باژير و وەلاتين خو دگەل من ب
شەرن ، چ كەسان حەتا نوکە بەرقانى ژمروقى نە كرىيه ! مروقى لىك من
چ جاران ريز و بهايى خو نەبوويه .

گۆتە بايهزىدى : ئەز باوهرناكەم باژير و خەلكى باژيران لىك خودى
بهايى خو هەبىت ، ئەو دقەيدادابوون ، دەمەكى ژيانامن وەكى ژەهرى
يا تەحل بوو ، من تەماشەى روورەشيا وى دكر لى بەرامبەرى ئىكى وەكى
من ، ئەفە ژنەكا روونشتيه ، هەست و هزرەك ژمن هەلگرتيه ، كو هەتا
نوکه من ب خوڤە نەدیتيه ، ئەفە ب رەنگەكى دگەل من دئاخفیت هەر
وەكى خېرەكى دگەل من دكەت ، ئەفە داخوازو هيڤيا ژ كەسى ناكەت ،
ئەوادفیت دخوازيت ، ژنو و ئەز دقنى ژنكى گەهشتم ، قيانەكا د دلى وى
دا ، ئەو قيان وەلى دكەت كو زاروكين خو ، خوشتەر ژخو بقين .

زۆردارى دەمى هزرا كورى خو دكر ناخينك رادهيلان ، پشتى
بېهنقه دانەكى بەرى خو دا زەلامين خو و گۆت : ((هەر نەو سى سەد
سياران ل سەرانسەرى دەفەرا ژير دەستەهلاتيا مندا نامادەكەن ژ بو
ليگەرپيان و ئينانا كورى فى ژنكى ، دى بکەفنه رى ، ئەف ژنكە دى
ل قېرە مينيت و ئەز ژى دى ل ديواناوى روونم هەتا هوون كورى وى
دبين ، سەد خوزى بو وى كەسى كورى فى ژنكى دبىنيت)) .

ژنكى سو حبه تەك بۇ دكر ، وى ژى ب بېدەنگى سەرى خو بۇ ژنكى
چەماندبوو ، (كرمانى) ژى دەست ب خواندنا قەفتە كا هوزانين مېژوويا
ژنەكى كرن كۆ عەشقا داىكىنىي تىدايه .

... ئەقە ھەمى وەسايە : ھەر پەيئە كا ھاتىە نقيسين و ل قېرە ھاتىە دانان
راستە ، داىكىن مە ئەقى دزانن ، ژوانا پرسىيار بگە دى بېژنە تە : ((بەلى
ئەقە دراستن ، ل دەستپىكى راستبوون و ھەتا ھەتايى دى دراستن ، ئەم
دايك ژمرنى مەزنىن ، ھەر ئەمىن بۇ دنيايى ھەردەم بسپوورو ھوزانقان
و پەھلەوانان نامادەدكەين ، ھەر تىشتەكى مروف درىكا ويدىا بگەھىتە
جھين بەرز و بلند دى شانازيى ب داىكى كەين . . .)) .

دان وستاندن :

۱- بۆچى داىك لىك (مەكسىم گۆرگى) ئەو جەھى بلىند و بەرز
ھەبوو؟

۲- تەيموورى دلرەق ويرانكەرى باژىران و خوينرىژ چ ھەلوىستەك
بەرامبەر داىكى دياركرىيە ؟

۳- مەبەستا (مەكسىم گۆرگى) ژفى چىرۆكى چىيە ؟

۴- ئەرى تو دشىي چەند رىزەكا دەربارەى ژيان و سەرھاتيا (مەكسىم
گۆرگى) بنقىسى ؟ ھەروەسا دەربارەى چىرۆكا وى يا گرنىگ (داىك)
تو چ دزانى ؟

(پیرست)

لاپہرہ	بابہت	صفحہ
۱	پیشہ کی	- ۱
۲	روونکرن	- ۲
۳	پشکا ریزمانی	- ۳
۵	کہرہستہ یین تھیسینی	- ۴
۷	دہنگین زمانی و پیتین پہ یقی	- ۵
۱۳	برگہ یین پہ یقی	- ۶
۱۷	شیوہ یین پہ یقی	- ۷
۲۱	جوداہی دناقبہ را رستہ یی و گریدا	- ۸
۲۴	جورین رستہ یی	- ۹
۳۲	رستہ یا پرس	- ۱۰
۳۹	رستہ یا سہ سورمان	- ۱۱
۴۳	بنچینہ یین رستہ یی	- ۱۲

(پیرست)

لاپه ره	بابه ت	ژ
۴۹	کار : ا- کاری بهیز ب- کاری بهیز	- ۱۳
۵۴	دیارکهری ناخی _ ته مامکهری کاری	- ۱۴
۶۰	ناخ	- ۱۵
۶۴	جورین ناخی (ژلایی ناخه روکیته)	- ۱۶
۷۰	جورین ناخی (ژلایی هه بوونیته)	- ۱۷
۷۵	نهرکی ناخی درسته ییدا	- ۱۸
۷۹	جهناق : ا- جهناقین که سین جوداد کرمانجییا خاریدا	- ۱۹
۸۳	ب- جهناقین که سین جوداد کرمانجییا ژووریدا	- ۲۰
۸۷	ج- جهناقین که سین جوداد کرمانجییا ژووریدا	- ۲۱
۹۱	چاوگ	- ۲۲
۹۴	کار ژلایی ده میته ا- کاری بوری	- ۲۳
۱۰۲	ب- کاری نه بوری	- ۲۴

(پیرست)

لاپہرہ	بابہت	ژ
۱۰۶	ج- کاری داخواری	- ۲۵
۱۱۰	پشکا رینقیسی	- ۲۶
۱۱۹	پشکا نہدہبی	- ۲۷
۱۲۰	قانع	- ۲۸
۱۲۴	جگہرخوین	- ۲۹
۱۲۹	بہختیار زیوہر	- ۳۰
۱۳۲	سہلام	- ۳۱
۱۳۵	نہحمد موختار جاف	- ۳۲
۱۳۷	ہیمن	- ۳۳
۱۴۰	نہحمدی نالبہند	- ۳۴
۱۴۳	مہلا نہنوہری مایی	- ۳۵
۱۴۵	عہبدولواحد نوری	- ۳۶

(پیرست)

لاپہرہ	بابہت	
۱۴۹	نیبراهیم نہ حمہد (بلہ)	- ۳۷
۱۵۳	پشکا خواندنی	- ۳۸
۱۵۴	نہ حمہد شہوقی	- ۳۹
۱۵۸	گہشت و گوزار ، وەرزش و روشنیبیریہ	- ۴۰
۱۶۱	چیروکه کا فولکلوری کوردی	- ۴۱
۱۶۶	مازی چین	- ۴۲
۱۷۶	پیل ، زانست و ہونہر و روشنیبیریہ	- ۴۳
۱۸۰	نہ وروز	- ۴۴
۱۸۵	ژیان چیہ	- ۴۵
۱۸۷	خودانکرنا میشا هنگقینی	- ۴۶
۱۹۲	دہستی ماندی ل سہر زکی تیرہ	- ۴۷
۱۹۵	دایک	- ۴۸

تیراژ 36250 دانه

ژمارا سپاردنی (۲۱۲۸) سالا ۲۰۰۹

نرخ (۷۵۰) دینار

۱۴۳۳ مشهختی

۲۰۱۲ زایینی

۲۷۱۲ کوردی

چاپا چواری